વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી,સુરત

બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ જૂન ૨૦૧૫–૧૬ થી અમલ

(જૂન –૨૦૧૬ થી અમલમાં મુકાનાર પુનર્ગઠિત અભ્યાસક્રમ)

પ્રથમ વર્ષ

સેમેસ્ટર–૧

કોર્સ – ૧૦૧ બાળપણ અને બાળઉછેર – (Childhood and Growing up)

કોર્સ – ૧૦૨ સાંપ્રત ભારત અને શિક્ષણ – (Contemporary India and Education)

કોર્સ – ૧૦૦૨ સાંપ્રત ભારત અને નઈ તાલીમનું શિક્ષણ – (Contemporary India and Education in Nai Talim)

કોર્સ – ૧૦૩ અભ્યાસક્રમમાં ભાષા – (Language Across the Curriculum)

કોર્સ – ૧૦૪ વિદ્યા અને વિષયોની સમજ – (Understanding Disciplines and School Subjects)

કોર્સ – EPC-1 પાઠ વાચન અને ચિંતન – (Reading and Reflecting on Texts)

– ક્ષેત્રકાર્ય – (Field – Work)

નોંધ :– અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે અંગ્રેજી વર્ઝનને અધિકૃત ગણવું.

B.Ed. First Year – Sem.1
Course - 101 બાળપણ અને બાળઉછેર

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. વૃદ્ધિ અને વિકાસના વિવિધ તબકકાઓનો પરિચય મેળવે.
૨. બાળકના સામાજિકીકરણને અસર કરતા અને જવાબદાર પરિબળોની સમજ મેળવે.
૩. કુટુંબ, શાળા, પડોશ અને સમાજના મુખ્ય કેન્દ્રીકરણના સંદર્ભમાં વિવિધ સામાજિક અને રાજકીય વાસ્તવિકતાઓમાં વિવિધ પ્રકારે થતા બાળઉછેર વિશેની સમજ વિકસાવે.
૪. આંતર સાંસ્કૃતિક, મનોવિજ્ઞાન, સમાજશાસ્ત્ર અને નૃવંશશાસ્ત્રના સમન્વય દ્વારા બાળવિકાસ અંગેના સિદ્ધાંતો વિશે સમજ પ્રાપ્ત કરે.
૫. વિવિધ સામાજિક, આર્થિક, સાંસ્કૃતિક પરિસ્થિતિઓના પરિપ્રેક્ષ્યમાં તરૂણાવસ્થાની સમજ પ્રાપ્ત કરે.
૬. સંદર્ભિત જીવન અનુભવો મેળવે.
૭. માનવ વર્તન પર થતા શારીરિક ફેરફાર અને તેની અસરની સમજ મેળવે.
૮. લૈંગિક / જાતિગત (જેન્ડર) ભૂમિકા, ગરીબી, સમાજના વિવિધ વર્ગમાં થતા બાળઉછેર, તરૂણાવસ્થાની જીવંત વાસ્તવિકતા સમજવા માટે વિવિધ માધ્યમો દ્વારા માહિતી મેળવી વર્ગમાં રજૂ કરે.

એકમ:૧ શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને બાળ મનોવિજ્ઞાનની સમજ

૧.૧ શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન : અર્થ, સંકલ્પના અને સ્વરૂપ
૧.૨ બાળ મનોવિજ્ઞાન : અર્થ, સંકલ્પના અને સ્વરૂપ
૧.૩ શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને બાળ મનોવિજ્ઞાન : મહત્ત્યવ અને કાર્યક્ષેત્ર
૧.૪ મનોવિજ્ઞાનની વિચારધારાઓ : વર્તનવાદી, સમગ્રતાવાદી

એકમ :૨ વૃદ્ધિ અને વિકાસ : સમજ અને અસર કરતા પરિબળો

૨.૧ વૃદ્ધિ અને વિકાસ : સંકલ્પના, તબકકાઓ – ગર્ભાવસ્થા, શિશુ અવસ્થા, બાલ્યાવસ્થા, કિશોરવસ્થા અને તરૂણાવસ્થા, વૃદ્ધિ અને વિકાસ વચ્ચેનો તફાવત, વૃદ્ધિ અને વિકાસ પર વારસો અને વાતાવરણની અસર.
૨.૨ વૈયકિતક ભિન્નતા : અર્થ, સંકલ્પના કાર્યક્ષેત્ર અને તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો.
૨.૩ બાળ વિકાસના વિવિધ તબકકાઓને અસર કરતા પરિબળો : જાતિ, વર્ગ, લૈંગિકતા, સંસ્કૃતિ
૨.૪ બાળ વિકાસના વિવિધ તબકકે વિચાર પ્રક્રિયા : તાર્કિક, સમસ્યાઉકેલ, સર્જનાત્મકતા અને ભાષા

એકમ : ૩ બાળકના સામાજિક વિકાસની સમજ

૩.૧ સામાજિકીકરણ : સંકલ્પના અને પ્રક્રિયા
૩.૨ બાળકના સામાજિકીકરણને અસર કરતા પરિબળો
૩.૩ સામાજિક પરિવર્તનની સમજ અને તેની બાળક પર અસર
૩.૪ પર્યાવરણ, પરિવાર અને શિક્ષણના આધારે કન્યાઓનો ઉછેર અને વિકાસ

એકમ : ૪ તરૂણાવસ્થા : સમજ અને માર્ગદર્શન

૪.૧ તરૂણાવસ્થા : અર્થ અને સંકલ્પના
૪.૨ તરૂણાવસ્થાની વિશેષતાઓ
૪.૩ તરૂણાવસ્થાની જરૂરિયાતો
૪.૪ તરૂણાવસ્થાની સમસ્યાઓ અને તેના ઉપાયો.

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. વર્ગ શિક્ષણ/ બાળકના ઘડતરમાં મનોવિજ્ઞાનનો વિનિયોગ.
૨. બાળકોના વિકાસ તરેહનો અભ્યાસ.
૩. શિક્ષકો દ્વારા બાળ વિજ્ઞાનના જ્ઞાનનો વિનિયોગ.
૪. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને બાળ મનોવિજ્ઞાનનો વ્યાવહારિક ઉપયોગ.
૫. બાળકોની સર્જનાત્મકતાનો અભ્યાસ.
૬. બાળકોના વૃદ્ધિ અને વિકાસના સંદર્ભમાં વિશિષ્ટ જાણકારી મેળવવા બાળકોના ડૉકટર અથવા ચિલ્ડ્રન હોસ્પિટલની મુલાકાત.
૭. વૃદ્ધિ અને વિકાસના સંદર્ભમાં વિશિષ્ટ બાળકોની શાળાઓની મુલાકાત અને અભ્યાસ.
૮. વર્તનવાદી વિચારધારા અને માનવતાવાદી વિચારધારાનો અભ્યાસ.
૯. શાળાના કોઈ એક વર્ગના વિદ્યાર્થીઓના વૃદ્ધિ અને વિકાસનો અભ્યાસ.
૧૦. વર્ગના અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની વૈયકિતક ભિન્નતાનો અભ્યાસ.
૧૧. વર્ગના વિદ્યાર્થીઓની અભિરૂચિ /અભિયોગ્યતા/વ્યકિતત્વ/બુદ્ધિનું માપન.
૧૨. બાળકોની વૈયકિતક ભિન્નતા સંદર્ભે શિક્ષકની વિશિષ્ટ ભૂમિકા.
૧૩. બાળકોમાં જોવા મળતા વ્યકિતગત તફાવતોનો અભ્યાસ.
૧૪. ઊંચી શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ધરાવતાં બાળકોની લક્ષ્યની સભાનતાનો અભ્યાસ.
૧૫. વિવિધ સામાજિક પરિવર્તનોની બાળકો પર અસર.
૧૬. બાળકનો તેના સમાજ સાથેના આંતર સંબંધનો અભ્યાસ (ભાષા, રમતો,ચારિÈ4 અનુકુલન, માનસિક સ્વાસ્થ્ય)
૧૭. તરૂણાવસ્થાની સમસ્યાઓનો અભ્યાસ.
૧૮. ગર્ભાવસ્થાથી તરૂણાવસ્થા સુધીની વિવિધ અવસ્થાઓનું નાટય રૂપાંતર.
૧૯. ગીજુભાઈ બધેકા રચિત **દિવાસ્વપ્ન** પુસ્તકનો અભ્યાસ.
૨૦. **તોતો ચાન** પુસ્તકનો અભ્યાસ.

ક્ષેત્રકાર્ય

૧. વિશિષ્ટ બાળકો માટેની સંસ્થાની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૨. શિશુસંભાળ અને ઉછેર કરતાં નંદઘર (આંગણવાડી)ની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૩. શૈક્ષણિક અને વ્યાવસાયિક સલાહ અને માર્ગદર્શન આપતા કેન્દ્રની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૪. શહેરના સ્લમ વિસ્તારના તરૂણોના જૂથનો અભ્યાસ / લાક્ષણિકતા / સમસ્યાઓનો અભ્યાસ અને તેના સંભવિત ઉકેલ
૫. શહેરી અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના તરૂણોની આર્થિક / સામાજિક / શૈક્ષણિક પરિસ્થિતિ / લક્ષણોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ.
૬. કોઈ એક મનોવિજ્ઞાનની પ્રયોગશાળાનો અભ્યાસ / મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૭. કોઈ એક ધોરણના બાળકો માટે મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીની અજમાયશ
૮. ઊંચી આર્થિક સ્થિતિનાં તરૂણો અને મધ્યમ આર્થિક સ્થિતિ તરૂણોનાં જૂથમાં જોવા મળતી લાક્ષણિકતાઓનો તુલનાત્મક અભ્યાસ
૯. વિશિષ્ટ બાળકોને તાલીમ આપતી સંસ્થાના કર્મચારીઓનો અભ્યાસ
૧૦. બાળકોના સામાજિકીકરણને અસર કરતાં પરિબળ તરીકે શિક્ષણનો અભ્યાસ
૧૧. કન્યાઓના ઉછેર અને વિકાસ પર કુટુંબની અસરનો અભ્યાસ
૧૨. વિવિધ શાળાઓમાં તરૂણોને સલાહ અને માર્ગદર્શન માટેની વ્યવસ્થા / સુવિધાનો અભ્યાસ
૧૩. કિશોરગૃહ (જુવેનાઈલ હોમ)ની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૧૪. તરૂણો દ્વારા થતા મોબાઈલ અને ઈન્ટરનેટના ઉપયોગનો અભ્યાસ

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

References :

Aggarwal, J. C. (2001). Principles, Methods and Techniques of Teaching. Vikas Publishing House Pvt. Ltd. 2nd Edition, ISBN : 978 - 81259-1056-5.

Aggarwal, J. C. Teacher and Education in Developing Society (Fourth Ed.) Vikas Publishing House Pvt Ltd., New Delhi.

Aggarwal, J. C. (2004). Essential of Educational Psychology. Vikas publishing House Pvt Ltd, New Delhi.

Bhatia & Bhatia (2006). A Textbook of Educational Psychology, Doaba House, Delhi

Bhatnagar, S. & Saxena A. (2004). Advanced Educational Psychology. Third Edition Surya Publications, Meerut.

Kundu, C. L. & Tutoo, D. N. (2011), Educational Psychology. Sterling Publishers Private Limited, New Delhi.

Kuppuswamy, B. (2010) Advanced Educational Psychology. Sterling Publishers Private Limited, New Delhi.

Mangal, S. K. Advanced Educational Psychology, Second Edition, Prentice Hall of India Private Limited, New Delhi..

B.Ed. First Year – Sem.1
Course - 102 સાંપ્રત ભારત અને શિક્ષણ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓને............

૧. ભારતીય સમાજ અને તેના પ્રવાહોનું પૃથકકરણ કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા.

૨. સામાજિક વિવિધતામાં એકતા લાવવા સક્ષમ બનાવવા.

૩. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણનીતિથી અવગત કરવા.

૪. સાંપ્રત શૈક્ષણિક પરિસ્થિતિથી વાકેફ કરવા.

એકમ : ૧ સામાજિક વૈવિધ્યમાં એકતા.

૧.૧ એકતાનો અર્થ અને સંકલ્પના

૧.૨ ભાષા, ધર્મ અને જનજાતિ (Tribe) ની રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ અભ્યાસ

૧.૩ વૈવિધ્યસભર સમાજમાં સમૂહ જીવનનો અર્થ,લક્ષણો અને રચના માટેના તબકકાઓ.

૧.૪ વૈવિધ્યમાં એકતા માટે શાંતિ અને ન્યાયનું મહત્ત્વ .

એકમ : ૨ ભારતીય બંધારણમાં સમાવિષ્ટ મૂલ્યો

૨.૧ બંધારણના આમુખનો અભ્યાસ – બંધારણમાંના મૂલ્યો : સ્વતંત્રતા, સમાનતા, બંધુતા અને ન્યાયનો અભ્યાસ

૨.૨ બંધારણ અનુસાર નાગરિકોના મૂળભૂત હકો અને ફરજો

૨.૩ બંધારણમાં રાજય (State) ની નીતિ ઘડતર માટે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોનો અભ્યાસ

૨.૪ શિક્ષણના લોકશાહીકરણની સ્થાપનાના અવરોધક પરિબળો : અસમાનતા, ભેદભાવ અને વંચિતતાનો અભ્યાસ (બંધારણજનિત મૂલ્યોના સંદર્ભે) અને તે દૂર કરવામાં શિક્ષકની ભૂમિકા

એકમ : ૩ ભારતમાં જાહેર શિક્ષણ માટેનું નીતિ ઘડતર

૩.૧ સરકારની શિક્ષણનીતિઓના ઘડતર પર અસર કરતા પરિબળો (સર્વ શિક્ષા અભિયાન અને શિક્ષણ અધિકાર ધારાના સંદર્ભે)

૩.૨ બાળકોના શાળા ત્યાગ અને શાળા વંચિતતાના કારણો, તે દૂર કરવાના સોપાનો અને તેમાં શિક્ષકની ભૂમિકા

૩.૩ સમાજની ભાગીદારી સહિતના શ્રમ અને શિક્ષણ વચ્ચેના સંબંધો. (નઈ તાલીમના સિદ્ધાંતોને માર્ગદર્શક તરીકે લેવા)

૩.૪ સ્વતંત્ર ભારતમાં આધુનિક શિક્ષણના પ્રસારમાં વિવિધ સામાજિક સંસ્થાઓનો ફાળો. સ્વતંત્ર ભારતમાં મહિલાઓ, દલિતો અને જનજાતિઓના શિક્ષણ માટેના પ્રયત્નોનો અભ્યાસ

એકમ : ૪ નીતિ ઘડતર અને સાંપ્રત પ્રવાહો

૪.૧ ત્રિભાષી યોજનાનું મૂલ્યાંકન અને તે માટેની બંધારણીય જોગવાઈઓ

૪.૨ ઈ.સ.૧૯૮૬ ની રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિનો અને ત્યારબાદ વખતો વખત થયેલા સુધારા સહિતનો અભ્યાસ

૪.૩ મધ્યાહન ભોજન યોજનાનું પોષક આહાર, ભેદભાવ નાબૂદી અને બાળમજૂરી નાબૂદી સંદર્ભે મૂલ્યાંકન (સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાના આધારે)

૪.૪ શિક્ષણમાં પ્રવેશેલ વૈશ્વિકરણ, ખાનગીકરણ અને વર્ગ વિભાજનનું મૂલ્યાંકન અને તે સંદર્ભ એના ઉપાય તરીકે શિક્ષણ અધિકાર ધારામાં સમાવિષ્ટ ગરીબો માટે ૨૫ ટકા અનામતનું મૂલ્યાંકન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. વૈવિધ્યમાં એકતાની સંકલ્પના પર ચર્ચા

૨. અનુસૂચિત જાતિ /જનજાતિના વિદ્યાર્થીઓને મળતી સહાયનું મૂલ્યાંકન

૩. શાળામાં મધ્યાહન ભોજન યોજના ચાલુ રાખવી કે બંધ કરવી? ચર્ચા

૪. ખાનગી શાળામાં ૨૫% અનામત માટે સૂચનો પ્રાપ્ત કરવા

૫. કોઈ પણ ત્રણ કન્યા શાળાના સંચાલક મંડળ સાથે મુલાકાત લઈ આ શાળાના સંચાલનમાં અનુભવવી પડતી મુશ્કેલીનો અભ્યાસ કરવો

૬. કોઈ એક વિસ્તારમાં ફાટી નીકળેલ તોફાન તેની સામાજિક, આર્થિક પ્રગતિ પર થયેલ અસરનો અભ્યાસ કરવો

૭. શિક્ષણમાં ખાનગીકરણ હોવું જોઈએ કે નહીં? ચર્ચા

૮. કોઈ એક ધર્મમાં જોવા મળતી રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક રીતે અભ્યાસ કરવો

૯. સર્વશિક્ષા અભિયાનની જોગવાઈઓ કેટલે અંશે સાર્થક થયેલી જોવા મળે છે તેના પર અભ્યાસ કરવો

૧૦. ભાષાની રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિકોણથી અભ્યાસ કરવો

૧૧. દેશમાં વાણી સ્વાતંત્ર્યના દુરપયોગથી ઊભી થતી અસહિષ્ણુતા, ચર્ચા

૧૨. સરકાર દ્વારા લઘુમતી કોમને મળતી સહાય અંગે અભ્યાસ

૧૩. ઉત્તરપ્રદેશ, બિહાર જેવા રાજયો કે જેના લોકોની માતૃભાષા હિન્દી છે ત્યાં અંગ્રેજી ઉપરાંત ત્રીજી ભાષા કઈ પસંદ કરાય છે તે અંગેની માહિતી મેળવવી

ક્ષેત્રકાર્ય :

૧. કોઈ ગામના જનજાતિ સમાજના ઓછામાં ઓછા બે આગેવાનો અને પાંચ કુટુંબોની મુલાકાત લઈ સમાજમાં જોવા મળતી રૂઢિનો અભ્યાસ.

૨. કોઈ એક વિસ્તારના દસ કુટુંબોની મુલાકાત લઈ એમની સાથે વાતચીત કરીને ભાષામાં જોવા મળતી રૂઢિઓ તારવવી.

૩. કોઈ એક ધર્મના ઓછામાં ઓછામાં ઓછા બે આગેવાનોને પસંદ કરી એમની સાથે ધર્મની રૂઢિઓ અંગે વાતો કરી તેમને સમજવી.

૪. કોઈ ત્રણ શાળાની મુલાકાત લઈ તેમાંથી ઊઠી જતા બાળકોના કુટુંબોની મુલાકાત લઈ ઊઠી જવા પાછળના કારણોની જાણકારી મેળવવી.

૫. કોઈ ત્રણ શાળાની મુલાકાત લઈ તેમાં ધો–૯ માં નાપાસ થતા વિદ્યાર્થીઓનો અભ્યાસ કરવો.

૬. કોઈ પણ બે ઉત્તર બુનિયાદી શાળામાં ચાલતી પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ કરવો.

૭. ગ્રામ્ય તથા શહેરી વિસ્તારમાં કોઈ પણ બે મહિલા વિદ્યાલયનો ઈતિહાસ અને કામગીરી જાણવા.

૮. તમારા વિસ્તારમાં આવેલ ધો.૫ થી ૮ ની શાળામાં શિક્ષણ અધિકાર ધારા અન્વયે કુલ પ્રવેશના ૨૫% ગરીબ વર્ગના બાળકો માટે અનામતનો તેમજ પરીક્ષા વગર ઉત્તીર્ણ કરવાની જોગવાઈની અસરનો અભ્યાસ.

૯. કોઈ પણ શાળામાં ચાલતા મધ્યાહન ભોજન કાર્યક્રમનો અભ્યાસ કરવો.

૧૦. તમારા વિસ્તારમાં આવેલ ત્રણ અનુદાનિત શાળા અને બિનઅનુદાનિત શાળામાં જોવા મળતી ભૌતિક સુવિધાઓનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.

૧૧. કોઈ એક વિસ્તારના વિવિધ ધર્મો/ભાષા, બોલીઓ વચ્ચેની સંવાદિતતાનો અભ્યાસ.

૧૨. કોઈ એક શાળા પસંદ કરી તેમાં અનુસૂચિત જાતિ/જનજાતિ વિદ્યાર્થીઓને કઈ કઈ સુવિધા મળે છે તેનો અભ્યાસ કરવો.

૧૩. યુનિ. સાથે. સંલગ્ન પાંચ કોલેજને RUSSA અંતર્ગત મળતી સહાયનો અભ્યાસ કરવો.

૧૪. કોઈ એક વિસ્તારની મુલાકાત લઈ તે વિસ્તારમાં શાળાઓમાં દાખલ જ થયા નહીં હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓનો અભ્યાસ કરવો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો

1. NCERT Report 2006a, 2006b, 2006c, 2006d.
2. Ilaih, 1996, letter to a teacher, 1970
3. constitution, preamble, fundamental Rights and Duties of citizen and the directive principles of state policies.
4. Govinda (2011) Inequality Discrimination.
5. DE Khera, Samson and shivakumar (2011) – The PROBETEAM,199
6. GOI (2009) – Right to Edu. માટે
7. Raina (2011) Right to Edu. માટે
8. R.Govinda and josephne (2004)
9. Hindustani Jalimi sangh (1938)
10. Sykesh (1987) - Nayee Talmme માટે
11. Chakravati (1998) Women dalits and tribe માટે
12. Scrace (2002) Language policy માટે
13. National policy on Education 1986
14. Review of national policy on education 1986 Govt. of India 1992
15. http://www.right to food campaign (સુપ્રિમ કોર્ટ જજમેન્ટ)
16. Hill Rosskam (2009) Privatization,Globalization માટે જોવુ.
17. RTE Act (2009)

B.Ed. First Year – Sem.1
Course – 1002 સાંપ્રત ભારત અને નઈ તાલીમનું શિક્ષણ

હેતુઓ:
પ્રશિક્ષણાર્થીઓને.............

૧. ગાંધીજીની નઈ તાલીમ શિક્ષણ પદ્ધતિથી અવગત કરવા.
૨. ભારતીય સમાજ અને તેના પ્રવાહોનું પૃથકકરણ કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા.
૩. સામાજિક વિવિધતામાં એકતા લાવવા સક્ષમ બનાવવા.
૪. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિથી અવગત કરવા.
૫. સાંપ્રત શૈક્ષણિક પરિસ્થિતિથી વાકેફ કરવા.

એકમ : ૧ નઈ તાલીમનું શિક્ષણ

૧.૧ નઈ તાલીમ – ઉદ્ભવ, હેતુઓ અને ઉદેશો, વિશિષ્ટતાઓ
૧.૨ નઈ તાલીમ શિક્ષણનાં સિદ્ધાંતો અને મૂળભૂત તત્ત્વો
૧.૩ નઈ તાલીમનાં પ્રશ્નો અને નિરાકરણો
૧.૪ આદિવાસી વર્ગનાં બાળકોનું શિક્ષણ – સમસ્યા અને ઉપાયો

એકમ : ૨ સામાજિક વૈવિધ્યમાં એકતા

૨.૧ એકતાનો અર્થ અને સંકલ્પના
૨.૨ ભાષા, ધર્મ અને જનજાતિ (Tribe) ની રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ અભ્યાસ
૨.૩ વૈવિધ્યસભર સમાજમાં સમૂહ જીવનનો અર્થ લક્ષણો અને રચના માટેના તબકકાઓ
૨.૪ વૈવિધ્યમાં એકતા માટે શાંતિ અને ન્યાયનું મહત્ત્વ

એકમ : ૩ ભારતીય બંધારણમાંના સમાવિષ્ટ મૂલ્યો

૩.૧ બંધારણના આમુખનો અભ્યાસ – બંધારણમાંના મૂલ્યો : સ્વતંત્રતા, સમાનતા, બંધુતા અને ન્યાયનો અભ્યાસ
૩.૨ બંધારણ અનુસાર નાગરિકોના મૂળભૂત હકકો અને ફરજો
૩.૩ બંધારણમાં રાજય (State) ની નીતિ ઘડતર માટે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોનો અભ્યાસ
૩.૪ શિક્ષણના લોકશાહી કરણની સ્થાપનાના અવરોધ પરિબળો : અસમાનતા, ભેદભાવ અને વંચિતતાનો અભ્યાસ (બંધારણ જનિત મૂલ્યોના સંદર્ભે) અને તે દૂર કરવામાં શિક્ષણની ભૂમિકા.

એકમ : ૪ નીતિ ઘડતર અને સાંપ્રત પ્રવાહો

૪.૧ શિક્ષણમાં ત્રિભાષી યોજનાનું મૂલ્યાંકન અને તે માટેની બંધારણીય જોગવાઈઓ
૪.૨ ૧૯૮૬ અને ત્યારબાદ વખતો વખત થયેલા સુધારા સહિતની રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિનો અભ્યાસ
૪.૩ મધ્યાહન ભોજન યોજનાનું પોષક આહાર, ભેદભાવ નાબુદી અને બાળમજૂરી નાબૂદી સંદર્ભે મૂલ્યાંકન (સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાના આધારે)
૪.૪ શિક્ષણમાં પ્રવેશેલ વૈશ્વિકરણ, ખાનગીકરણ અને વર્ગ વિભાજનનું મૂલ્યાંકન અને તે સંદર્ભ એના ઉપાય તરીકે શિક્ષણ અધિકાર ધારામાં સમાવિષ્ટ ગરીબો માટે ૨૫ ટકા અનામતનું મૂલ્યાંકન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. સામાજિક વૈવિધ્યમાં એકતાની સંકલ્પના પર જૂથચર્ચા કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૨. કોઈપણ ધર્મની રૂઢિઓનું વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ સર્વેક્ષણ (કોઈપણ પાંચ)
૩. વંચિત જૂથો કે મહિલાઓ, જનજાતિઓ અથવા દલિતોના કોઈપણ પાંચ શાળાઓમાં ધો.૧૨ સુધી છેલ્લા પાંચ વર્ષ દરમ્યાન કરેલ અભ્યાસ અને ઉત્તીર્ણ થયાની માહિતીનું વિશ્લેષણ.

૪. વિવિધ ધર્મવાળી શેરીઓ કે ગામમાં જીવાતા સમૂહ જીવનને સમજાવતો નાનો પ્રકલ્પ.
૫. શિક્ષણ માટે મળતી સહાયનો કોઈ એક વિસ્તારમાં વંચિતોએ મેળવેલ લાભનો અભ્યાસ.
૬. છેલ્લા વીસ વર્ષમાં કોઈ એક વિસ્તારમાં ઉદભવેલ અશાંતિના કારણો અને એ દૂર કઈ રીતે કરવામાં આવી તેનો અભ્યાસ
૭. કોઈ પાંચ શાળામાં છેલ્લા બે વર્ષમાં શિક્ષણના અધિકાર ધારા હેઠળ વંચિતોને અપાયેલા પ્રવેશોનો અભ્યાસ
૮. કોઈપણ બુનિયાદી અથવા ઉત્તર બુનિયાદી શાળામાં અમલી નઈ તાલીમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ
૯. ત્રિભાષી યોજનાની અસરકારકતાનો અભ્યાસ પર જૂથચર્ચા અને અહેવાલ લેખન.
૧૦. કોઈપણ ત્રણ શાળામાં ચાલતી મધ્યાહન ભોજન ઉપરાંત અન્ય યોજનાનું સર્વેક્ષણ /પ્રકલ્પ / મૂલ્યાંકન
૧૧. 'સર્વ શિક્ષા અભિયાન'ની જોગવાઈઓ અને તેનો વાસ્તવિક અમલ.
૧૨. શિક્ષણના ખાનગીકરણ પર જૂથચર્ચા અને અહેવાલ લેખન
૧૩. શિક્ષણમાં ખાનગીકરણને પરિણામે થતા વર્ગ વિભાજન પર વિવાદસભા
૧૪. મહિલાઓ, વંચિતો અને દલિતોના ઉત્કર્ષ માટેની યોજનાઓ અને અમલીકરણ બાબતે જવાબદાર અધિકારીઓ સાથે સંવાદ અને અહેવાલ તૈયાર કરવો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો

૧. NCERT Report 2006a, 2006b, 2006c, 2006d.
૨. Iliah, 1996, letter to a teacher, 1970
૩. Constitution, preamble, fundamental Rights and Duties of citizen and the directive principles of state polices
૪. Govinda (2011) Inequality Discrimination
૫. De Khera, Samson and Shivkumar (2011) – The PROBETEAM,199
૬. GOI (2009) Right to Edu. માટે
૭. Raina (2011) Right to Edu. માટે
૮. R.Govinda and josephne (2004)
૯. Hindustani Jalimi Sangh (1938)
૧૦. Sykesh (1987) – Nayee Talmme માટે
૧૧. Chakravati (1988) Women dalits and tribe માટે
૧૨. Scrace (2002) language policy માટે
૧૩. National policy on Education 1986
૧૪. Review of national policy on education 1986 Govt of India 1992
૧૫. http://www.right to food campaign in (સુપ્રિમ કોર્ટ જજમેન્ટ)
૧૬. Hill and Rosskam (2009) Privatization, Globalizatrion માટે જોવુ.
૧૭. RTE Act (2009)
૧૮. બુનિયાદી શિક્ષણ, ડાં.અંજનીબહેન મહેતા, ગૂર્જર પ્રકાશન, અમદાવાદ
૧૯. વિકાસમાન ભારતીય સમાજ અને નઈ તાલીમ, ડાં.રવીન્દ્રભાઈ અંધારિયા, નીરવ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૨૦. સમૂહજીવનનો આચાર, બબલભાઈ મહેતા, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ.
૨૧. શાશ્વત શાંતિ પગેરૂંફ બુનિયાદી શિક્ષણ, અરૂણકુમાર દવે, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ.
૨૨. નઈ તાલીમ ગાંધીજીનાં પરિપ્રેક્ષ્યમાં, ડાં.જયેશકુમાર ડી.પટેલ, અમોલ પ્રકાશન
૨૩. ભારતમાં શિક્ષણ પ્રણાલીનો વિકાસ અને આંકડાશાસ્ત્ર, ડાં.જયેશકુમાર ડી.પટેલ, અમોલ પ્રકાશન

B.Ed. First Year – Sem.1
Course – 103 અભ્યાસક્રમ અંતર્ગત ભાષા

હેતુઓઃ

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. ભાષાનો અર્થ, સંકલ્પના અને તેની આવશ્યકતા વિશે જાણે.
૨. ભાષા અને બોલી વચ્ચેનો તફાવત જાણે.
૩. ઉચ્ચારણ સ્થાન અને ઉચ્ચારણ સંદર્ભે વર્ણપટની સમજ કેળવે.
૪. ભાષાના વિવિધ સ્વરૂપો વિશે જાણે.
૫. મૌખિક અને લેખિત અભિવ્યકિત વિકસાવે.
૬. પ્રત્યાયનની સંકલ્પના સમજે.
૭. પ્રત્યાયન કૌશલ્યો વિકસાવે.
૮. પ્રત્યાયનના માધ્યમો વિશે જાણે તથા સારા પ્રત્યાયનની લાક્ષણિકતાઓ અને તેનું મહત્ત્વ જાણે.
૯. ભાષા અને સંસ્કૃતિ વચ્ચેનો સંબંધ સમજે.
૧૦. સંસ્કૃતિના સંરક્ષણ અને સંવર્ધન માટેનું સબળ માધ્યમ ભાષા છે તે જાણે.

એકમ ૧ : ભાષા અને ભાષાનું સ્વરૂપ

૧.૧ ભાષા : અર્થ, મહત્ત્વ
૧.૨ ભાષા અને બોલી : તફાવત, પ્રાદેશિક ઉચ્ચારણની અસરો અને તેને નાબૂદ કરવાના ઉપાયો
૧.૩ ઉચ્ચારણ સ્થાન, ઉચ્ચારણ અંગો અને ઉચ્ચારણ સંદર્ભે વર્ણપટની સમજ. શ્રાવ્ય, દશ્ય અને સ્પર્શ સ્વરૂપો
૧.૪ અભિવ્યકિત : લેખન, વાચન, કથન

એકમ ૨ : માતૃભાષા, પ્રત્યાયન અને ભાષા – સંસ્કૃતિ

૨.૧ માતૃભાષા : અર્થ, મહત્ત્વ શિક્ષણ દ્વારા માતૃભાષાનો ઉચિત ઉપયોગ અને સુધારાત્મક કાર્ય
૨.૨ પ્રત્યાયનની સંકલ્પના, પ્રત્યાયનમાં ભાષાની ભૂમિકા, પ્રત્યાયન એક પ્રક્રિયા તરીકે, પ્રત્યાયનના માધ્યમો, સારા પ્રત્યાયનના લક્ષણો અને મહત્ત્વ
૨.૩ ભાષાકીય લક્ષણો, મહત્ત્વ
૨.૪ ભાષા સંસ્કૃતિ : સંરક્ષણ અને સંવર્ધનનું સબળ માધ્યમ

સૂચિત પ્રવૃતિઓ / પાયોગિક કાર્ય

૧. ભાષાના મહત્ત્વ વિશે જૂથ ચર્ચા યોજવી.
૨. ઉચ્ચારણ માટે ભાષાની રમતો યોજવી.
૩. સર્જનાત્મક લેખનની પ્રવૃત્તિઓ યોજવી.
૪. કથન કૌશલ્યની પ્રવૃત્તિઓ યોજવી.
૫. પ્રત્યાયન દરમ્યાન અનુભવોનો અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૬. વિવિધ ભાષાઓનો પરિચય શ્રવણ અનુભવ દ્વારા કરાવવો.
૭. સાંસ્કૃતિક અભિવ્યકિત માટે ગ્રામ વિસ્તારમાં રેલી યોજી વિવિધ ભાષાનો પ્રયોગ નાટય દ્વારા યોજવો.
૮. માતૃભાષા દિનની ઉજવણી કરવી.
૯. ઉચ્ચાર દોષો માટે નિદાનાત્મક – ઉપચારાત્મક કાર્ય કરવું.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ સાહિત્ય

1. Braner, J.S. (1975), Language as an Instrument of Thought. In Davies, Alam (ed) Problems of language and leaving condone Heinemann.
2. Conson, D. (1970), Language Across the curriculum (LAC) In corson Devid, (ed) Language Policy Across the curriculum Vlevendon Multilingual Matters,71-140.
3. Cummins J. (1979) Linguistic Interdependence and the Educational development of bilingual children Review of Educational Research 49, 222-251
4. Halliday, M.A.K. Hasan R.(1989) Uanaaqe Context and Text As peots of language in a social semiotic perspective D.A.(2002) Techniques of Teaching English–Harsh Prakashan, Ahmedabad.
5. મોતીભાઈ મ.પટેલ અને અન્ય (૨૦૦૨) ગુજરાતી વિષયવસ્તુનું અધ્યયન.(બી.એસ.શાહ પ્રકાશન, અમદાવાદ)
6. તેજસ (૨૦૨) ગુજરાતી શિક્ષણ પદ્ધતિ, અધ્યયન સંપૂટ, ધવલ પ્રકાશન

B.Ed. First Year – Sem.1
Course – 104 વિદ્યા અને વિષયોની સમજ

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. વિવિધ વિષયોનો અર્થ,સ્વરૂપ અને ભૂમિકા અંગે માહિતગાર થાય.
૨. વિવિધ વ્યવસાયલક્ષી વિષયોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે.
૩. વિવિધ વિષયોના અધ્યાપનના હેતુઓથી માહિતગાર થાય.
૪. અધ્યાપનના વિવિધ અભિગમો વિશે જાણકારી પ્રાપ્ત કરે.
૫. વિવિધ વિષયોના પારસ્પરિક અનુબંધ વિશે માહિતી મેળવે.
૬. અભ્યાસક્રમ અને પાઠયક્રમ વચ્ચેના સંબંધ વિશે માહિતી મેળવે.
૭. શાળા અભ્યાસક્રમનાં ઉત્પાદકીય વિષયોના સમાવેશ તથા તેની જરૂરિયાત અંગે માહિતી મેળવે.
૮. શાલેય વિષયોના અધ્યયન – અધ્યાપન પ્રક્રિયાની સમસ્યાઓ અને તેના ઉપાયો વિશે જાણે.
૯. શાલેય વિષય અધ્યાપનને રસમય બનાવવાના પગલા વિશે જાણે.
૧૦. શાળામાં શીખવાતા બધા જ વિષયોથી માહિતગાર થાય.

એકમ ૧ શાળાકીય વિષયોનો વિવિધલક્ષી ખ્યાલ

૧.૧ વિવિધ વિષયો : સંકલ્પના, પરિભાષા અને સ્વરૂપ
૧.૨ વિવિધ વિષયોની ઉપયોગિતા
૧.૩ વિષય અધ્યાપનના હેતુઓ
૧.૪ અનુબંધ
– વિવિધ ભાષાઓનો પરસ્પર અનુબંધ
– ગણિત અને વિજ્ઞાનનો પરસ્પર અનુબંધ
– અર્થશાસ્ત્ર અને સામાજિક વિજ્ઞાનનો અનુબંધ

એકમ ૨ અભ્યાસક્રમના પરિપ્રેક્ષ્યો

૨.૧ અભ્યાસક્રમ અને પાઠયક્રમની વ્યાખ્યા, સંકલ્પના, તફાવત
૨.૨ અભ્યાસક્રમ રચનાના સિદ્ધાંતો
૨.૩ શાળા અભ્યાસક્રમમાં ઉત્પાદકીય વિષયોનો સમાવેશ અને તેની જરૂરિયાત (બાગાયત, પશુપાલન, પ્રવાસન અને હોટલ મેનેજમેન્ટ)
૨.૪ વિવિધ વિષયોના અધ્યયન અધ્યાપનમાં નડતી સમસ્યાઓ અને તેને નિવારવાના ઉપાયો

નોંધ :

૧. સમગ્ર અભ્યાસક્રમ ઉચ્ચત્તર પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક શાળા કક્ષાને ધ્યાનમાં રાખીને ગણવો.
૨. સમગ્ર અભ્યાસક્રમ ભાષાઓ, ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી તથા સામાજિક વિજ્ઞાન અને અર્થશાસ્ત્ર / નામાના મૂળતત્વો વિષય સંદર્ભે ગણવો.

પ્રાયોગિક કાર્ય:

૧. શાળા કક્ષાએ શીખવાતા વિવિધ વિષયોના પાઠયક્રમનો સમીક્ષાત્મક અભ્યાસ.
૨. ભાષા શિક્ષણ સંદર્ભે સાહિત્યિક કૃતિઓનો વિવેચનાત્મક અભ્યાસ.
૩. કવિ, લેખક, વૈજ્ઞાનિક, અર્થશાસ્ત્રી, સમાજશાસ્ત્રીનો વ્યકિત અભ્યાસ અને એમની કૃતિઓનો અભ્યાસ.
૪. વિષય નિષ્ણાંત વ્યકિતઓની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન.
૫. વ્યકિત / સંસ્થાની મુલાકાત.
૬. શાળા કક્ષાએ શીખવાતા વિષયો પ્રત્યે તાલીમાર્થીઓના વલણોનો અભ્યાસ

૭. ભાષા શિક્ષણ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીઓમાં જોવા મળતા દોષો, તેના કારણો, ઉપાયો અને નિદાનાત્મક કાર્ય.
૮. વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયમાં રોજિંદા વ્યવહાર સંબંધી પ્રાયોગિક કાર્યો.
૯. ભાષા પ્રયોગશાળામાં તાલીમાર્થીઓના ઉચ્ચારશુદ્ધિ માટેના પ્રયોગો.
૧૦. ગણિત પ્રયોગશાળાનો વ્યકિતઅભ્યાસ
૧૧. ગાણિતિક કોયડા, વિજ્ઞાનના પ્રયોગો, શૈક્ષણિક સાધન સંરચના અને તેની અસરકારકતા, કાવ્યનો રસાસ્વાદ, અર્થવિસ્તાર અને પુસ્તક સમીક્ષા.
૧૨. રાજયકક્ષાએ શીખવાતા વિવિધ પાઠયક્રમનો અભ્યાસ.
૧૩. વિવિધ સાહિત્ય કૃતિઓની સમીક્ષા.
૧૪. કવિ/લેખક/વૈજ્ઞાનિક/ અર્થશાસ્ત્રી/ગણિતશાસ્ત્રી/સમાજશાસ્ત્રીઓનો વ્યકિત અભ્યાસ.
૧૫. સંદર્ભ પુસ્તકોનું વાંચન / ચર્ચા ગોષ્ઠી.
૧૬. વિષય નિષ્ણાત વ્યકિતઓનું વ્યાખ્યાન અને તેનું અહેવાલ લેખન.
૧૭. વિવિધ વિષયોની ઉપયોગિતા સંદર્ભે જૂથ ચર્ચા.
૧૮. વિવિધ વિષયોમાં આધુનિક / નવીન પદ્ધતિ દ્વારા શિક્ષણકાર્ય.
૧૯. પુસ્તક વાંચન / પુસ્તક સમીક્ષા
૨૦. વિવિધ વિષયો સંદર્ભે ડિબેટ / પેનલ ચર્ચા / સેમિનાર
૨૧. વિવિધ વિષયોના સંદર્ભેમાં સમસ્યા નિવારણ સૂચિ તૈયાર કરી ઉપાયોની યાદી.

ક્ષેત્રકાર્ય

૧. વ્યકિત / સંસ્થાની મુલાકાત.
૨. શાળામાં શીખવાતા વિવિધ વિષયો અને શિક્ષક વિદ્યાર્થીના અભિપ્રાયો / વલણોની ચકાસણી.
૩. ભાષા શિક્ષણ સંદર્ભે વિદ્યાર્થીમાં જોવા મળતા દોષો, કારણો અને ઉપાયો.
૪. વિવિધ વિષયો સંદર્ભે નડતી સમસ્યાના સંદર્ભમાં ક્રિયાત્મક સંશોધનો.
૫. ઉચ્ચાર શુદ્ધિ માટેનો પ્રયોગાત્મક અભ્યાસ
૬. પુસ્તક મેળો / વિજ્ઞાન મેળાની મુલાકાત.
૭. ભાષા શિબિરમાં સહભાગિતા.
૮. વિવિધ વિષયોમાં થતા પ્રદર્શનમાં સહભાગિતા / આયોજન.
૯. પશુપાલન / બાગાયત / પ્રવાસન / હોટલ મેનેજમેન્ટ સાથે સંકળાયેલી સંસ્થાની મુલાકાત
૧૦. ગણિત સ્પાર્ક અને કોયડાઓ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ સૂચિ

1. Studying School Subject A guide by Ivo & F.Goodson.
2. Curriculum and Instruction E.S.331 – IGNOU study book.
3 પાઠય ચર્ચા અને અનુદેશ (હિન્દીમાં પુસ્તક) ES 331 IGNOU study book.
4. Curriculum and Instruction IGNOU study book.
5. School Subject and Academic Disciplines A. wood, K.Wire (Eds).
6. Course 104 – વિદ્યા અને વિષયોની સમજ, વારિષેણ પ્રકાશન, અમદાવાદ.(New Edition).

B.Ed. First Year – Sem.1
Course – EPC-1 પાઠનુ વાંચન અને ચિંતન

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓની....

૧. વાંચન ક્ષમતા વિકસે.
૨. સર્જનશકિત, તર્કશકિત, વિચારશકિત અને વાચન શકિત ખીલે.
૩. વાંચનની પદ્ધતિઓ અને અભિગમો વિકસાવે.
૪. વાંચનના માપન અને મૂલ્યાંકન વિશે જાણે.
૫. વિવિધ વિષયો વચ્ચેનો અનુબંધ સમજે.
૬. વાંચનની નિદાનાત્મક અને ઉપચારાત્મક કાર્યપ્રણાલી વિશે જાણે.
૭. જુદા– જુદા વિષયો પર વાચન અને લેખન કરવા માટે પ્રેરાય અને તેમાં પડતી મુશ્કેલી વિશે જાણે.
૮. વાંચન અને લેખન પ્રત્યેની અભિરૂચિ કેળવાય.
૯. વાંચન અને લેખન દ્વારા ભાષા પર પ્રભુત્વ મેળવવા પ્રયત્ન કરે.
૧૦. વાંચન અને લેખન દ્વારા ચિંતનાત્મક સમીક્ષા કરતા શીખે.
૧૧. વાંચન અને લેખન દ્વારા વ્યકિતગત અને નાના જૂથોમાં સેતુ બાંધી ચર્ચા કરવા પ્રેરાય.
૧૨. પુસ્તકોની માવજત કરતાં શીખે.
૧૩. વર્ગખંડમાં થયેલા વાંચન અને લેખન કાર્યનો વિનિયોગ કરતાં શીખે.
૧૪. ઉત્તમ પ્રકારના વાંચન અને લેખનને કારણે ઉત્તમ સદગુણોનો વિકાસ થાય.
૧૫. ઉત્તમ પ્રકારના વાંચન અને લેખનને કારણે જીવનશૈલીમાં જરૂરી પરિવર્તન લાવવા પ્રેરાય.

પાઠનું વાંચન અને ચિંતન વિષયક પ્રવૃત્તિઓ અને મૂલ્યાંકન
(કોઈ પણ પાંચ પ્રવૃતિઓ કરવાની રહેશે અને દરેક પ્રવૃતિના ૧૦ (દસ) ગુણ રહેશે.)

૧. પુસ્તક સમીક્ષા, કાવ્ય સમીક્ષા
૨. શ્રુત લેખન
૩. આત્મકથા વાચન અને લેખન (ગાંધીજી અને નર્મદની આત્મકથા)
૪. ચિત્ર વાર્તા લેખન – શીર્ષક નકકી કરવું.
૫. પુસ્તક વાચન આધારે ચર્ચા, વાદ–વિવાદ.
૬. વર્તમાન પત્રોના તંત્રીલેખોનું વાચન અને તેની સમીક્ષા.
૭. વિવિધ પ્રકારના અહેવાલોનું લેખન.
૮. લાઈબ્રેરીમાં ઉપલબ્ધ મેગેઝીનોનું વાચન અને ચિંતન.
૯. વિશિષ્ટ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન (વિચાર વિસ્તાર, પાદપૂર્તિ, કવીઝ, નિબંધ સ્પર્ધા વગેરે.)
૧૦. વાચન અને લેખન કૌશલ્યનું નિદાન અને ઉપચારાત્મક કાર્ય.
૧૧. વાચન તત્પરતાની કસોટીઓ.
૧૨. પુસ્તકો વાંચીને ગ્રુપમાં ચર્ચા–વિચારણા કરવી.
૧૩. મૂલ્ય શિક્ષણ સંદર્ભે સંસ્કૃત સુભાષિતોનું સંકલન (શબ્દાર્થ અને ભાવાર્થ સહિત)
૧૪. નીતિ શિક્ષણ સંદર્ભે ૧૦ ચિંતનાત્મક સૂકિતઓનું સંકલન અને તેનું વિસ્તરણ.
૧૫. પાંચ બોધકથાઓનું સંકલન
૧૬. વર્તમાન પત્રોમાં લેખો અને પ્રકાશનો.
૧૭. પ્રાર્થના સંમેલનમાં રજૂ કરવા માટેના પાંચ પ્રાર્થના પ્રવચનો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

References

1. પ્રિ.ડાં.ભાઈલાલ પટેલ અને ડાં.ઈન્દ્રવદન જે. ઉપાધ્યાય, વાચન વિજ્ઞાન, યુનિ. ગ્રથનિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજય અમદાવાદ – ૬૧૯૪
2. ડાં.રવિન્દ્ર અંધારિયા, ચિંતનાત્મક શિક્ષણ (સિદ્ધાત અને વ્યાવહાર) યુનિ. ગ્રથનિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજય અમદાવાદ
3. ડાં.મોતીભાઈ પટેલ અને શાસ્ત્રી જયેન્દ્રદેવ, વાચન શિક્ષણ, બી.એસ.શાહપ્રકાશન
4. ડાં.મોતીભાઈ પટેલ અને શાસ્ત્રી જયેન્દ્રદેવ અને અન્ય ,ગુજરાતી અધ્યાપનુ પરિશીલન, બી.એસ.શાહ પ્રકાશન
5. Harris Albert, how to increase reading ability Longmans, New York 1940 - P-16
6. Thaorndike E.L./The Vocabulary of books of Children in Gradee 3 to 8 / Teacher college Record, Vol-38, 1936-37
7. Hue Edmund B. The psychology and pedagogy of Reading, The Macmillon co. New York 1908.
8. Barn and Roe-Reading Activities for Today's Elementary Schools Rond menolly college pub. co. chicago 1979
9. Ross D. Bondy, E. & Kyle D. (1993) Reflective teaching for student empowerment : Elementary curriculum and methods New Yourk : Macmullan.
10. Schon, D. A. (1983) The reflective practitioner : How professionals think in action. New York : Basic Books.
11. Zeichener, K & O. Listion (1987) Teaching student teachers to reflect, HER, 57 1, pp 22-48
    Dewey, J. (1933) How we think. Boston L.D.C. Health.

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી,સુરત

બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ જૂન ૨૦૧૫–'૧૬ થી અમલ

(જૂન –૨૦૧૬ થી અમલમાં મુકાનાર પુનર્ગઠિત અભ્યાસક્રમ)

પ્રથમ વર્ષ

સેમેસ્ટર–૨

કોર્ષ – ૨૦૧ : અધ્યયન અને અધ્યાપન **(Learning & Teaching)**

કોર્ષ – ૨૦૨ : શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર **(Pedagogy of a School Subject)**

૨૦૨ / ૧. ગુજરાતી **– (Gujarati)**

૨૦૨ / ૨. અંગ્રેજી **– (English)**

૨૦૨ / ૩. અર્થશાસ્ત્ર **- (Economics)**

૨૦૨ / ૪. વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજી **– (Science and Technology)**

કોર્ષ – ૨૦૩ : શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર **- (Pedagogy of a School Subject)**

૨૦૩ /૧. હિન્દી **– (Hindi)**

૨૦૩ / ૨. સામાજિક વિજ્ઞાન **– (Social Science)**

૨૦૩ / ૩. નામાના મૂળતત્વો **– (Elements of Accountancy)**

૨૦૩/ ૪. ગણિત **- (Mathematics)**

૨૦૩ / ૫. સંસ્કૃત **– (Sankrit)**

૨૦૩ / ૬. સમાજશાસ્ત્ર **- (Sociology)**

૨૦૩ / ૭. કૃષિવિજ્ઞાન **– (Agronomy)**

કોર્ષ – ૨૦૪ : અધ્યયન માટેનું મૂલ્યાંકન **– (Assessment for Learning)**

કોર્ષ – EPC-2 શિક્ષણમાં નાટક અને કળા **– (Drama & Art in Education)**

ક્ષેત્રકાર્ય **– (Field work)**

નોંધ :– અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે અંગ્રજી વર્ઝનને અધિકૃત ગણવું.

B.Ed. First Year – Sem.2
Course - 201 અધ્યયન અને અધ્યાપન

હેતુઓ :
પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. અધ્યયનની સંકલ્પના સમજે.
૨. અધ્યયનમાં પ્રેરણાની અગત્યતા સમજે.
૩. અધ્યાપનની સંકલ્પના સમજે.
૪. અધ્યાપનને એક વ્યવસાય તરીકે સ્વીકારે.
૫. વર્ગ વ્યવહારનું વિશ્લેષણ અને અર્થઘટન કરે.
૬. અધ્યયન અને અધ્યાપનના નૂતન પ્રવાહોથી પરિચિત થાય.
૭. અધ્યયન અને અધ્યાપનની પ્રવૃત્તિઓથી પરિચિત થઈ વર્ગખંડમાં વિનિયોગ કરે.

એકમ : ૧ અધ્યયન

૧. અધ્યયન : સંકલ્પના (સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક સંદર્ભમાં)
૨. અધ્યયનને અસર કરતાં પરિબળો : અધ્યેતા સંબંધી, શિક્ષક સંબંધી, પ્રક્રિયા સંબંધી, વિષયવસ્તુ સંબંધી
૩. અધ્યયનના સિદ્ધાંતો (પાવલોવ, થોર્નડાઈક,કોહલર) અને તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો.
૪. અધ્યયનમાં પ્રેરણા, સંકલ્પના અને શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો – અબ્રાહમ મેસ્લોનો પ્રેરણાનો સિદ્ધાંત, સિદ્ધિ પ્રેરણા : અર્થ સિદ્ધિ પ્રેરિત વ્યકિતનાં લક્ષણો.

એકમ : ૨ અધ્યાપન

૧. અધ્યાપન : સંકલ્પના, વિવિધ અધ્યાપનના સૂત્રો : સંકલ્પના, મહત્ત્વ , ઉદાહરણો
૨. અધ્યાપન પ્રક્રિયાને અસર કરતાં પરિબળો. આગાહીસૂચક, સાંદર્ભિક, પ્રક્રિયાગત, નીપજલક્ષી પરિબળો
૩. અધ્યાપન એક વ્યવસાય તરીકે.
૪. વર્ગ વ્યવહાર વિશ્લેષણ– નેડ ફલેન્ડર્સના વર્ગવ્યવહાર વિશ્લેષણના ઘટકો, મહત્ત્વ

એકમ : ૩ અધ્યયન –અધ્યાપનના નૂતન પ્રવાહો

૧. અધ્યયન –અધ્યાપનમાં ICT નો ઉપયોગ
૨. ઈ–લર્નિંગ : અર્થ – વ્યાખ્યા, સંકલ્પના
૩. અધ્યેતાકેન્દ્રી અભિગમ – અર્થ અને મહત્ત્વ
૪. ૨૧ મી સદીનો શિક્ષક : ICT, ક્રિયાત્મક સંશોધન, વ્યાવસાયિક મૂલ્યો સંદર્ભે.

એકમ : ૪ અધ્યયન –અધ્યાપનની પદ્ધતિઓ (સ્વરૂપ – મહત્ત્વ – **મર્યાદા)**

૧. સાથી જૂથ અધ્યયન
૨. બ્રેઈન સ્ટોર્મિંગ
૩. સેમિનાર
૪. આગમન પ્રતિમાન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. કોઈ એક શિક્ષકના વર્ગ વ્યવહારનું વિશ્લેષણ કરવું.
૨. કોઈ એક સમસ્યા પર બ્રેઈન સ્ટોર્મિંગ કરવું.
૩. સિદ્ધિ પ્રેરણાની કસોટીની અજમાયશ કરવી.
૪. કોઈ એક વિષય પર સેમિનારનું આયોજન અને તેનું અમલીકરણ કરવું.
૫. આગમન – નિગમન પ્રતિમાનની રચના અને અજમાયશ કરવી.
૬. કોઈ એક વિષયમાં એક એકમ પર PPT ની રચના અને અજમાયશ કરવી.
૭. ઈ–લર્નિંગ અંગે વિદ્યાર્થીઓના અભિપ્રાયો મેળવવા.
૮. જુદી જુદી શાળાઓની મુલાકાત લઈ તેમાં ચાલતી અધ્યયન અધ્યાપન પ્રક્રિયાના સંદર્ભમાં ફોટોગ્રાફ સહિત અહેવાલ તૈયાર કરવો.

૯. કોઈ એક ધોરણના (ધો.૯ થી ૧૨) વિદ્યાર્થીઓ પર સિદ્ધિ પ્રેરણા કસોટીની અજમાયશ કરવી.
૧૦. શૈક્ષણિક મુદ્દા પર દેશની સમસ્યા અંગે સેમિનારનું આયોજન કરવું.
૧૧. એમ.ફીલ./પીએચ.ડી. કક્ષાએ તૈયાર કરેલ આગમન પ્રતિમાનની અજમાયશ કરી અસરકારકતા તપાસવી.
૧૨. તાલીમાર્થી અથવા કોલેજના પ્રાધ્યાપકનું વર્ગવ્યવહાર વિશ્લેષણ કરી તેની અસરકારતા તપાસવી.
૧૩. કોઈ એક સમસ્યા રજૂ કરી તાલીમાર્થીઓ તેના પર બ્રેઈનસ્ટોર્મિંગ કરી ઉકેલ લાવવા પ્રયત્ન કરે.
૧૪. વર્ગખંડમાં અવૈધિક સ્વરૂપના સાથીજૂથ અધ્યયનની અસરકારકતા અંગે તાલીમાર્થીઓના અભિપ્રાયો મેળવવા.
૧૫. બ્લોગ પર કોઈ પણ ત્રણ તજજ્ઞ વ્યકિતના લેખોની સટીક ચર્ચા કરવી.
૧૬. BISAG પર આવતા શૈક્ષણિક કાર્યક્રમની સટીક આલોચના કરવી.
૧૭. કોઈ પણ પાંચ શાળાના શિક્ષકોની મુલાકાત લઈ તેઓએ વ્યાવસાયિક સજ્જતા પ્રાપ્ત કરવા માટે લીધેલ પગલાંની માહિતી એકત્ર પ્રાપ્ત કરવી.
૧૮. નબળા અધ્યેતાઓ પર થોર્નડાઈકના અધ્યયનના સિદ્ધાંતની અસરકારકતા તપાસવી.

ફિલ્ડ વર્ક :

૧. શ્રેણી – ૯ ના વિદ્યાર્થીઓ પર સિદ્ધિ પ્રેરણા કસોટીની (પ્રાયોગિક સ્વરૂપ) અજમાયશ કરવી.
૨. કોઈ એક શાળાના એક શિક્ષકના વર્ગવ્યવહારનું અવલોકન કરી તેનું વિશ્લેષણ કરવું.
૩. પ્રશિક્ષણાર્થીઓના ICT ના ઉપયોગ અંગેના વલણો જાણવા.
(અભિપ્રાયવલિ તૈયાર કરી – અહેવાલ તૈયાર કરવો)
૪. શિક્ષકો અધ્યાપનને એક વ્યવસાય તરીકે સ્વીકારે તે અંગેના અભિપ્રાયો મેળવવા.
(અભિપ્રાય વલિ તૈયાર કરી કોઈ પણ પાંચ શાળાના શિક્ષકો પાસે અભિપ્રાય મેળવવા)
૫. કોઈ એક શાળામાં કોઈ એક વર્ગમાં વિદ્યાર્થીઓ સતત ગેરહાજર રહે છે – વિષય પર ક્રિયાત્મક સંશોધન તૈયાર કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો. (આવી બીજી સમસ્યા લઈ શકાય)
૬. શ્રેણી ––––– ના ––––––––– વિષયમાં આગમન પ્રતિમાનની રચના અને અજમાયશ
૭. કોઈ એક શાળાની અધ્યયન પ્રણાલીનો અભ્યાસ કરવો.
(શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી અભિપ્રાય લેવા)
૮. બ્રેઈનસ્ટોર્મિંગ અને વ્યાખ્યાન પદ્ધતિનો તુલનાત્મક અભ્યાસ

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

૧. અધ્યાપન મનોવિજ્ઞાનમાં દિશાઓ : વિકાસ, શિક્ષણ પ્રક્રિયા અને માહિતી ટેકનોલોજી લેખક : ડૉ.નનુભાઈ એસ. દોંગા, પ્રકાશન : નિજીજન સાયકો સેન્ટર, રાજકોટ
૨. અધ્યયન અધ્યાપન પ્રક્રિયા, લેખક : ડૉ.મોતીભાઈ પટેલ અને સભ્યો પ્રકાશક : બી.એસ. શાહ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૩. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન, લેખક : નટુભાઈ પી. રાવલ પ્રકાશન : નીરવ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૪. અધ્યેતાની સમજ અંગેનું મનોવિજ્ઞાન, લેખક : ડૉ.નનુભાઈ એસ. દોંગા, પ્રકાશન, વારિષેણ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૫. અધ્યેતા : સ્વરૂપ અને વિકાસ લેખક : ડૉ.રવિન્દ્ર અંધારિયા પ્રકાશન : વારિષેણ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૬. અધ્યયન અધ્યાપન પ્રક્રિયા : ડૉ.રવિન્દ્ર અંધારિયા પ્રકાશન : વારિષેણ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૭. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન : ડૉ.ગુણવંત શાહ, પ્રકાશન : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
૮. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન : ડૉ.કુલીન પંડયા, પ્રકાશન : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 202/1 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : ગુજરાતી

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. માતૃભાષાનું મહત્ત્વ સમજે.
૨. ધો.૬ થી ૧૨ માં સમાવિષ્ટ ગુજરાતી ભાષાના સ્વરૂપો અને સાહિત્યથી પરિચિત થાય.
૩. માતૃભાષા શિક્ષણના કૌશલ્યો કેળવે.
૪. માતૃભાષા શિક્ષણની પદ્ધતિઓ અને પ્રયુકિતઓ જાણે.
૫. માતૃભાષા શિક્ષણની મૂલ્યાંકન પ્રવિધિઓથી પરિચિત થાય.
૬. માતૃભાષા શિક્ષણમાં સર્જનાત્મકતા કેળવે.

એકમ : ૧ માતૃભાષાનું મહત્ત્વ **, આયોજન, હેતુઓ અને શિક્ષણ**

૧.૧ માતૃભાષા : સંકલ્પના, મહત્ત્વ
૧.૨ માતૃભાષા શિક્ષણના સામાન્ય અને વિશિષ્ટ હેતુઓ
૧.૩ તાસ આયોજન અને એકમ આયોજન : સંકલ્પના, મહત્ત્વ , સોપાનો
૧.૪ માતૃભાષામાં ગદ્ય, પદ્ય, વ્યાકરણ શિક્ષણના હેતુઓ, મહત્ત્વ અને મર્યાદાઓ
લેખન શિક્ષણ :– નિબંધ લેખન, અરજી લેખન અને અહેવાલ લેખન

એકમ : ૨ માતૃભાષાના કૌશલ્યો, પદ્ધતિઓ, ઉપકરણો અને મૂલ્યાંકન

૨.૧ માતૃભાષા ભાષા કૌશલ્યોના વિકાસ માટેની પ્રવૃત્તિઓ
૨.૨ માતૃભાષા શિક્ષણની પદ્ધતિઓ અને પ્રયુકિતઓ : વ્યાખ્યાન, આગમન – નિગમન, નાટયીકરણ, પ્રશ્નોત્તરીની સંકલ્પના, મહત્ત્વ અને મર્યાદા.
૨.૩ માતૃભાષા શિક્ષણની સામગ્રી અને ઉપકરણો :
– માતૃભાષા શિક્ષણની સામગ્રીની સંકલ્પના અને ઉપયોગિતા : પાઠય પુસ્તક, શબ્દકોશ, વિશ્વકોશ.
– માતૃભાષા શિક્ષણના ઉપકરણોની સંકલ્પના અને ઉપયોગિતા : ચિત્રો, કમ્પ્યુટર, ઈન્ટરનેટ
૨.૪ માતૃભાષા શિક્ષણનું મૂલ્યાંકન
– ત્રિપરિમાણદર્શક સારણી
– નિદાનાત્મક અને ઉપચારાત્મક કાર્ય.

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. ધોરણ ૬ થી ૧૨ ની વ્યાકરણની બુકમાંથી દરેક વ્યાકરણના વિષયની વ્યાખ્યાત્મક નોંધ અને તેના પાંચ ઉદાહરણોની નોંધ કરે.
૨. ધોરણ ૬ થી ૧૨ માં આવતા ગદ્ય લેખકો પૈકી કોઈપણ એક લેખક વિશેના જીવન–કવન વિશે ઈન્ટરનેટ કે સંદર્ભગ્રંથોની મદદ લઈ માહિતી તૈયાર કરે. કોઈપણ એક ગદ્ય લેખકના પુસ્તકની સમીક્ષા કરે.
૩. ધોરણ ૬ થી ૧૨ માં આવતા કવિઓ પૈકી કોઈપણ એક કવિના જીવન–કવન વિશે ઈન્ટરનેટ કે સંદર્ભ ગ્રંથોની મદદ લઈ માહિતી તૈયાર કરવી.
૪. ધોરણ ૬ થી ૧૨ ના ગ્રંથ કાવ્યોમાંથી કોઈપણ એક ધોરણના કાવ્યો પસંદ કરી પોતાના સૂરમાં રેકોર્ડિંગ કરેલ સી.ડી. તૈયાર કરવી.
૫. કોઈપણ એક નિબંધ, અરજી અને અહેવાલ લેખન મૌલિક રીતે તૈયાર કરવા.
૬. માતૃભાષા કૌશલ્યો પર વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ કરાવી એની નોંધ તૈયાર કરવી.
૭. ધોરણ ૬ થી ૮ ની સ્વાધ્યાય સ્વરૂપે "આટલું કરો" ની પ્રવૃત્તિ કોઈપણ એક પાઠને આધારે તૈયાર કરાવવી.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

૧. પટેલ મોતીભાઈ મ.અને અન્ય(૧૯૮૯) ગુજરાતી અધ્યાપન પરિશીલન,(બીજી આવૃત્તિ),અમદાવાદ–બી.એસ.શાહ પ્રકાશન.

૨. ગામીત ડી.એમ.(૨૦૧૩) ગુજરાતી પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ (પ્રથમ આવૃત્તિ)દિલ્હીઃ–એમ.એન.એસ.પબ્લિકેશન હાઉસ.

૩. પટેલ જી.વી.(૨૦૧૩) ગુજરાતી પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ (પ્રથમ આવૃત્તિ) દિલ્હી :– એમ.એન.એસ. પબ્લિકેશન હાઉસ.

૪. ધોરણ ૬ થી ૧૨ ના ગુજરાત (પ્રથમ ભાષાના) પાઠપુસ્તકો અને વ્યાકરણના પુસ્તકો, ગાંધીનગર :– ગુજરત રાજય શાળા પાઠયપુસ્તક મંડળ 'વિદ્યાયન' સેકટર ૧૦ એ.

B.Ed. First Year – Sem.2

Course – 202/2 Pedagogy of a School Subject : English

Objectives

Student – Teachers will be able....

1 To understand the importance of ELT in the post Modern context.
2 To develop their language Skills in English.
3 To understand and utilize skill and activity based Techniques to make ELT a joyful and meaningful hence effective experience.
4 To develop creative designs and plans to teach English understanding the diverse needs of the learners
5 To understand the concepts of Functional English, ELT, Communicative Approach, T-L Design & Unit Plan, Language Skills and their components.
6 To develop their competencies of language skills through practicing them in English.
7 To develop T-L Design, Stray Lesson & Unit Plans to teach English.
8 The Trainees apply Functional English and Communicative Approach to teach English.
9 To utilize skill and activity based interactive techniques of teaching English according to Communicative Approach.
10 To understand and apply the evaluation techniques of ELT.

Note :

- Understanding the Units and Textbooks, Content Analysis (Function, Vocabulary, Theme, Values, Form & Pedagogic Study of the Subject English will be included in the course 5.
- T-L & Evaluation Techniques will be included in the course 7.
- Blue Print for setting a question-paper will be included in the course 9.

Unit 1 : English & Communicative Approach

1. EFL,ESL, Functional English & ELT.
   - Language Functions & their Structural Grammar Points.
2. Communicative Approach & Direct Method to teach English
   - Meaning, Principles, Activities, Materials, Evaluation, Benefits & limitations.
3. Teaching – Learning Design & Lesson Plan
   - Stage wise learning: Small Talk, Pre-Task, Main Task, Post Task, Do it At home Activity.
   - Skill based lesson plan
4. Unit Planning
   - Prose : Language Function, Vocabulary, Reading Piece, Writing (Composition)
   - Poetry : Recitation & Rhvthm, Vocabulary, Appreciation & Meaning, Composition.

Unit 2 : Language skill Development

- Comprehension & Expression Skills
- Listening : Components of listening, Activities to Develop and Evaluate listening.
- Speaking : Components of Speaking, Activities to Develop and Evaluate Speaking.
- Phonetics : Pronunciation, Intonation (With Transcription)
- Conversation, Speech (Oral Composition), and Interaction.
- Reading : Components of reading, activities to develop skimming & scanning and evaluate them
- Intensive Extensive reading, supplementary reading.
- Writing : components of writing, activities to develop and evaluate writing.
- Composition writing : Guided, Semi guided & Free writing, formal & informal writing.
- Web world to master the language skills

Practicum

1. Prepare a questionnaire to know the application/understanding of teachers regarding MODCOM approach.
2. Collect activities/stories/ poems/ games/ rhymes/exercises to teach different functions.
3. Conduct a small action research in one of the practice teaching schools.
4. Prepare a lesson plan based on ICT. (Websites)
5. Collect activities/stories/ poems/ games/ rhymes/exercises to teach language skills.
6. Collect activities for vocabulary enrichment.
7. Prepare a list of magazine used in English language teaching and review one of them.
8. Study the text book of standard 8/9 and note the positive and negative points of them.
9. Imagine yourself as a textbook writer and prepare a unit for the textbook of std 8/9.
10. Visit a Language laboratory and discuss the role of it in English language learning.
11. Prepare a question paper for the student of standard 8/9.
12. Prepare a questionnaire to know the problems of students in learning of English.
13. Prepare a wall magazine in your method class.
14. Prepare a questionnaire to know the views of teachers for the textbook of std 8/9.
15. Celebrate 'English Day' in a school and prepare a report on that.
16. Collect the name of websites useful in English language teaching.
17. Visit any 'Spoken English Class'/ 'Scope Centre' and review the course.
18. Collect Audio/ Video helpful in English Language Teaching at schools.
19. Study the syllabus of English of different boards (GUJARAT/ CBSE/ICSE).
20. Prepare worksheets to teach English at secondary level.
21. Study the evaluation system for English language teaching in schools.
22. Conduct an interview with an English teacher to know the difficulties faced by the teacher in the classroom.

Reference :

1 Teach English : A Training course for teachers, Adrian Doff – Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1989

2 Methods of Teaching English,Lalitha Krishnaswamy & N Krishnaswamy,Macmillan India Limited.

3 Teaching of English, Y.K.Singh, APH Publishing Corporation, New Delhi, 2005

4 Approaches and Methods in language Teaching, By Jack C. Richards & Theodore S. Rodgers, Cambridge University Press, 2001

5 Teaching Foreign – Language Skills Wilga M.Rivers, The University of Chicago Press Books, USA,1981

6 English language teaching; Approaches, Methods and Techniques, Geetha Nagaraj, Orient Longman Pvt.Ltd. Hyderabad,2005

7 https://aguswuryanto.files.wordpress.com/2008/09/approaches-and-methods-inlanguage-teaching.pdf

8 www.bririshcouncil.org

9 http:/www.splendid-speaking.com

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 202/3 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : અર્થશાસ્ત્ર

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. આર્થિક ખ્યાલોથી સ્પષ્ટ થાય તથા અમલ માટે તત્પર બને.
૨. અર્થતંત્રની વ્યકિતના રોજિંદા જીવનમાં ઘટતી ઘટનાઓ પરની અસર સમજે.
૩. શિક્ષક તરીકે ફરજો જાણી તે વહન કરવા તત્પર બને.
૪. વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ અને સાધનોનો પરિચય કેળવી વર્ગખંડ શિક્ષણને વધુ અસરકારક બનાવે.
૫. આર્થિક પ્રવૃત્તિઓના મૂલ્યાંકનના સ્વરૂપોનો અમલ કરે.
૬. રાષ્ટ્રના વિકાસમાં પોતાનું યોગદાન આપવા સકારાત્મક બની ક્ષમતા કેળવે.
૭. વિવિધ આર્થિક સમસ્યાઓ પરત્વે વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિકોણ કેળવે.

એકમ : ૧ અર્થશાસ્ત્રનો પ્રારંભ

૧. અર્થશાસ્ત્ર
 અ. અર્થ અને વ્યાખ્યા.
 બ. અર્થશાસ્ત્ર વિષયના હેતુઓ.
 ક. ઉચ્ચતર માધ્યમિક કક્ષાએ અર્થશાસ્ત્ર વિષયનું મહત્ત્વ ડ. આર્થિક મૂલ્યો
૨. પાઠ આયોજન : અર્થ, મહત્ત્વ , સોપાનો, કોઈ એક મુદ્દા સંદર્ભે આદર્શ પાઠનું આયોજન.
 અ. છૂટા પાઠ
 બ. એકમ પાઠ
૩. અર્થશાસ્ત્રમાં અનુબંધ
 અ. અર્થ, મહત્ત્વ
 બ. અર્થશાસ્ત્રનો ભૂગોળ, ગણિત અને વાણિજય સાથેનો અનુબંધ
૪. અર્થશાસ્ત્ર વિષયનો શિક્ષક
 અ. ગુણ, ફરજો, વ્યાવસાયિક વિકાસની યોજના.
 બ. શિક્ષકના કાર્ય તરીકે સંશોધન : ક્રિયાત્મક સંશોધન.

એકમ : ૨ અર્થશાસ્ત્રનું અધ્યાપન

૧. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનની પદ્ધતિઓ અને પ્રયુકિતઓ :– અર્થ, લાભા લાભ અને અધ્યાપનમાં તેનો વિનિયોગ
 અ. પદ્ધતિઓ : આગમન – નિગમન, પ્રોજેક્ટ, સ્વાધ્યાય.
 બ. અર્થશાસ્ત્ર ખંડ અને મંડળ
૨. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનમાં ઉપયોગી શૈક્ષણિક સાધનો (રચના, ફાયદા, મર્યાદા, અધ્યાપનમાં વિનિયોગ)
 અ. દશ્ય સાધનો : બુલેટિન બોર્ડ, ચાર્ટ્સ, સામયિકો
 બ. દશ્ય–શ્રાવ્ય સાધનો : સ્માર્ટ બોર્ડ, ઈન્ટરનેટ, કમ્પ્યુટર CBL, CAL, મોબાઈલ, L.C.D. પ્રોજેકટર
૩. આદર્શ પ્રશ્નપત્રના લક્ષણો, બ્લ્યૂ પ્રિન્ટની રચના અને ઉપયોગ
૪. પાઠયપુસ્તક : અર્થ, મહત્ત્વ , આદર્શ પાઠયપુસ્તકના લક્ષણો.
 પ્રવર્તમાન ધો.૧૧ અને ૧૨ અર્થશાસ્ત્રના પાઠયપુસ્તકનું મૂલ્યાંકન.

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. કમ્પ્યુટર આધારિત કાર્યક્રમની રચના અને અજમાયશ.
૨. વિદ્યાર્થીઓની આર્થિક મૂલ્યોની સભાનતાનો અભ્યાસ.
૩. અનુબંધ આધારિત શિક્ષણની અસરકારકતાની જાણકારી.
૪. અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષકની આઈ.સી.ટી. (ICT) અંગેની સભાનતા.
૫. અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષકની વ્યાવસાયિક કાર્યક્ષમતાનો અભ્યાસ.
૬. આર્થિક સંકલ્પનાઓ સંદર્ભે નિદાન ઉપચાર કાર્ય.
૭. કોઈ પદ્ધતિનો વિનિયોગ અને અસરકારકતાની ચકાસણી.
૮. વિવિધ આર્થિક મુદાઓ સંદર્ભે સ્ક્રેપ બુકની બનાવટ અને શિક્ષણમાં ઉપયોગ.
૯. શિક્ષક દ્વારા સંદર્ભની પ્રાપ્તિ અને ઉપયોગ.
૧૦. પાઠ આયોજનની અસરકારકતા માટે RLPI નો ઉપયોગ.
૧૧. કોઈ એક આર્થિક સમસ્યા અંગે સર્વેક્ષણ.
૧૨. કોઈ એક વિશિષ્ટ પદ્ધતિ અને કથન પદ્ધતિની તુલના.
૧૩. વિદ્યાર્થીઓને અર્થશાસ્ત્ર અધ્યનનમાં પડતી મુશ્કેલીઓ.
૧૪. કોઈ એક સંસ્થાની મુલાકાત લઈ તેનો અહેવાલ.
૧૫. કોઈ એક ઉદ્યોગપતિ, અર્થશાસ્ત્ર, શિક્ષકની મુલાકાત લઈ કોઈ સમસ્યા કે ઘટના સંદર્ભે રજુઆત.
૧૬. વિવિધ કસોટીના સ્વરૂપની પરિણામ પર થતી અસરની ચકાસણી.
૧૭. ધોરણ ૧૧ – ૧૨ ના અર્થશાસ્ત્રના પાઠયપુસ્તકોનું મૂલ્યાંકન
૧૮. અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષકની સ્વ કાર્યસાધકતા.
૧૯. બ્લ્યુપ્રિન્ટની મદદથી પ્રશ્નપત્રની રચના.
૨૦. ઈન્ટરનેટ પરથી માહિતી મેળવી આલેખાત્મક રજુઆત કરવી.
૨૧. એકમ પાઠ આયોજન તૈયાર કરવું.
૨૨. ભારતીય અને પાર્ાત્ય અર્થશાસ્ત્રી અંગેની માહિતી એકત્ર કરવી.
૨૩. નોબલ પારિતોષિત અર્થશાસ્ત્રીઓ વિષયક માહિતી એકઠી કરવી.
૨૪. ધો.૧૨ ના કોઈ એક વિષયાંગને લઈ અનુબંધયુકત શિક્ષણનું આયોજન.
૨૫. ધો.૧૨ ના અર્થશાસ્ત્ર વિષયના બોર્ડના પ્રશ્નપત્રની બ્લ્યુપ્રિન્ટ સંદર્ભે સમીક્ષા.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

१. अर्थशस्त्रशिक्षणडो.रामपालसिंहआर.लाबुकडिपो.मेरठ (उ.प्र.)वर्ष:209
२. अर्थशस्त्रशिक्षणगुरसनदासत्यागी,श्रीविनोदपुस्तकमंदिर,आगरा(उ.प्र.)वर्ष201
3. Teaching of economics N. R. Saxena. surya publication, meerut. (U.P.) Year : 2007.
4. Teaching of Economics: A practical Approach J. C. Aggarwal Agra, (U.P.) Year : 2007
5. Methods of Teaching Economics B. Rudramamba New Delhi 2004
૬. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનુ પરિશીલન નીરવપ્રકાશન,અમદાવાદ
૭. અર્થશાસ્ત્ર અધ્યાપનુ પરિશીલન બી.એસ.શાહપ્રકાશન,અમદાવાદ
૮. અર્થશાસ્ત્ર ધોરણ૧૨ શ્રીહર્ષદકે.ઠાકર,ગુજરાત રાજ્ય પાઠયપુસ્તક મડળ ગાધીનગર વર્ષ૨૦૦૮
૯. *અર્થશાસ્ત્ર વિષયવસ્તુ અને પદ્ધતિ, અમોલ પ્રકાશન, અમદાવાદ ૨૦૧૪*

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 202/4 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. તાસ આયોજન અને એકમ આયોજનની રૂપરેખા તૈયાર કરે.
૨. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી શિક્ષણના વિવિધ હેતુઓ સમજે.
૩. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી શિક્ષણની વિવિધ પદ્ધતિઓ સમજે.
૪. અસરકારક અધ્યાપન કરવાની ક્ષમતા પ્રાપ્ત કરે.
૫. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના અધ્યાપનમાં દ્રશ્યશ્રાવ્ય સાધનોનું મહત્ત્વ સમજે.
૬. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયના અધ્યાપનના સંદર્ભે સહાયક પ્રવૃત્તિઓ અને સુવિધાઓને સમજે.
૭. અનુબંધનું મહત્ત્વ સમજે.
૮. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિષયના આદર્શ પાઠયપુસ્તકના લક્ષણો જાણે.

એકમ : ૧ પાઠ આયોજન, વૈજ્ઞાનિક વલણ, પદ્ધતિઓ, અનુબંધ અને વિજ્ઞાન શિક્ષક

૧. તાસ આયોજન અને એકમ આયોજનની રૂપરેખા અને તફાવત
૨. વિદ્યાર્થીઓનું વૈજ્ઞાનિક વલણ વિકસે એ માટેની પ્રવૃત્તિઓ
૩. વિજ્ઞાન શિક્ષણની પદ્ધતિઓ
 (અ) પ્રાયોગિક (બ) દાર્શનિક (ક) પ્રોજેકટ (ડ) જૂથ ચર્ચા
૪. અનુબંધ : અર્થ– મહત્ત્વ , વિજ્ઞાનની આંતરશાખાઓ વચ્ચેનો પારસ્પિરિક અનુબંધ.
૫. આદર્શ વિજ્ઞાન શિક્ષકના લક્ષણો અને તેની વ્યાવસાયિક ક્ષમતા.

એકમ : ૨ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અધ્યાપનની સુવિધાઓ, પ્રવૃત્તિઓ, પાઠયપુસ્તકો, ઉપકરણો

૧. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અધ્યાપનની સુવિધાઓ
 – માધ્યમિક કક્ષાની વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળા
 – વનસ્પતિ બાગ
 – માછલી ઘર
 – આકાશદર્શન
 – ક્ષેત્ર પર્યટન
૨. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી અધ્યાપનને સહાયક પ્રવૃત્તિઓ
 – વિજ્ઞાન મંડળ
 – વિજ્ઞાન મેળો
 – જિલ્લા વિજ્ઞાન કેન્દ્ર
૩ આદર્શ પાઠયપુસ્તકના લક્ષણો તથા ધોરણ–૯(સેમ.૧ અને ૨)ના વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના પાઠયપુસ્તકની સમીક્ષા.
૪. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના અધ્યાપનમાં દ્રશ્યશ્રાવ્ય સાધનોનું મહત્ત્વ

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્રમિક વિકાસની માહિતી એકત્ર કરવી.
૨. આદર્શ પાઠ અને એકમ આયોજન તૈયાર કરવા.
૩. વિવિધ પદ્ધતિઓ આધારિત પાઠ આયોજન તૈયાર કરવા.
૪. વિવિધ શાળાઓમાં શિક્ષણકાર્ય દરમ્યાન ઉપયોગમાં લેવાતી શિક્ષણ પદ્ધતિઓ તથા અભિગમો સંબંધી તપાસ કરવી.
૫. શાળાઓમાં શિક્ષકોનું વ્યવસાયિક કાર્યક્ષમતા વધારવાનું વલણ તપાસવું.
૬. શાળા દ્વારા વિદ્યાર્થીઓમાં વૈજ્ઞાનિક વલણ વિકસાવવા માટેની વ્યુહરચનાનો અભ્યાસ કરવો.
૭. શાળાઓની વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળાની સમીક્ષા કરવી.

૮. **વિજ્ઞાનની વિશેષ પ્રવૃત્તિઓમાં શાળાની સક્રિયતા અને સુવિધાઓના ઉપયોગનો અભ્યાસ કરવો.**

૯. **વિજ્ઞાન કેન્દ્રની મુલાકાત.**

નોંધ :

૧. **ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.**

સદર્ભ પુસ્તકો :

1. ચટ્ટોપાધય અને વ્યાસ-Experiments in Science New Delhi, Learners Press Green park extension.
2. મહેન્દ્ર યાદવ-Basic Facts on Science New Delhi, Anmol Pub, Private Ltd.
3. રવિકુમાર-S.K. Teaching of Science, જયપુર,મગલદીપબ્લિકેશન.
4. Sen, B.R. Teaching of sci. in Secondary School, New Delhi, Common Wealth Pub.
5. Vinayak Malhotra Encyclopaedia of Modern Methods of Teaching Science New Set Recent Pub.Corporation
6. Thurber & Collette. Teaching of science.

B.Ed. First Year - Sem. 2

Course -203 /1 शालेय विषयोंका अध्यापन शास्त्र: हिन्दी

उद्देश्य : प्रशिक्षणार्थीओ का / की -----

१. श्रवण कौशल का विकास करना ।
२. अर्थग्रहण कौशल का विकास करना ।
३. लेखन अभिव्यक्ति का विकास करना ।
४. मौखिक अभिव्यक्ति का विकास करना ।
५. सृजन शक्ति का विकास करना ।
६. गद्य पद्य का रसास्वाद कर सके ।
७. पठन अभिरुचि बढे ।
८. योग्य उच्चारणो के साथ बोलना सीखे ।
९. शिष्ट भाषा में बोलना सीखे ।

इकाई : 1 हिन्दी भाषा शिक्षण

१.१ भाषा का अर्थ, भाषा की परिभाषा, महत्त्व (सांस्कृतिक, साहित्यिक, व्यावसायिक, प्रशासकीय महत्त्व)
१.२ हिन्दी भाषा की प्रवर्तमान स्थिति एवं सुधार के उपाय ।
१.३ भाषा की विधियाँ प्रत्यक्ष परोक्ष, शब्द प्रतिपादित की विधियाँ
१.४ कक्षा 8 ओर 9 के हिन्दी पाठय पुस्तक की समीक्षा एवं हिन्दी भाषा शिक्षा में उपयोगी प्रवृत्तियाँ का अभ्यास।

इकाई 2 हिन्दी भाषा शिक्षा के कौशल और हिन्दी शिक्षा के रुप

२.१ गद्य शिक्षा का महत्त्व, गद्य शिक्षा के विविध रूप कहानी, एकांकी निबंध लेखन ।
२.२ पद्य शिक्षा का महत्त्व, पद्य शिक्षा की पद्धतियाँ, पद्य शिक्षा में ध्यान देने योग्य बाते ।
३.३ पाठ आयोजन महत्त्व : सोपान, ध्यान देने योग्य बाते ।
४.४ लेखन शिक्षा का महत्त्व, लेखन दोष कारण एवं उपाय। मौखिक अभिव्यक्ति का महत्त्व, उच्चारण दोष होने के कारण एवं सुधार के उपाय ।

प्रायोगिक कार्य

१. चित्रवार्ता - चित्र के आधार पर कहानी लेखन
२. कहानी के आधार पर चित्र बनाना ।
३. हिन्दी वर्तमानपत्र का पठन करके अहवाल लेखन करना
४. शब्द समृद्धि के लिए कसोटी की रचना एवं अजमायश करना ।
५. खेल के माध्यम से व्याकरण शिक्षा
६. हिन्दी लेखित अभिव्यक्ति विकास के लिए हिज्जे दोष की प्रवृत्तियाँ।
७. किसी भी एक मुद्दे को लेकर चर्चा ।
८. गांव के विद्यालय एवं शहर के विद्यालय में हिन्दी भाषा का तुलनात्मक अभ्यास करना।

संदर्भ साहित्य

१. हिन्दी अध्यापन परिशिलन, बी. एस. शाह प्रकाशन डो. रविन्द्र अंधारिया और अन्य
२. हिन्दी अध्यापन पद्धति - डो. शशीकान्त अभ्यंकर और अन्य ।
३. हिन्दी अध्ययन और अध्यापन डो. पुरुषोत्तम पटेल।
४. हिन्दी साहित्य का अध्यापन - राम शुक्ल पांडेय।

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 203/2 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : સામાજિક વિજ્ઞાન

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ............

૧. સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયની સંકલ્પના સમજે.

૨. વ્યકિતના જીવનમાં રોજિંદી ઘટતી ઘટના સામાજિક વિજ્ઞાનને શી રીતે અસર કરે છે તે સમજે.

૩. શિક્ષક તરીકેની ફરજો જાણી તેનો વ્યવહારમાં અમલ કરવા તત્પર બને.

૪. વિવિધ પદ્ધતિઓ અને સાધનોની જાણકારી કેળવી વર્ગખંડ શિક્ષણને વધુ જીવંત અને અસરકારક બનાવે.

૫. મૂલ્યાંકનના વિવિધ સ્વરૂપોનો વ્યવહારમાં વિનિયોગ કરે.

૬. રાષ્ટ્રના વિકાસમાં પોતાનું સામાજિક, આર્થિક, સાંસ્કૃતિક,ભૌગોલિક પરિસ્થિતિ સંદર્ભે યથાશકિત પ્રદાન કરે તેમજ સકારાત્મક બની ક્ષમતા કેળવે.

એકમ : ૧ સામાજિક વિજ્ઞાનનો અર્થ, વ્યાપ અને પાઠ આયોજન

૧.૧ સામાજિક વિજ્ઞાન : સંકલ્પના અને મહત્ત્વ

૧.૨ સામાજિક વિજ્ઞાનના હેતુઓ : સામાન્ય અને વિશિષ્ટ

૧.૩ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં અનુબંધ : અર્થ અને મહત્ત્વ
– સામાજિક વિજ્ઞાનનો મનોવિજ્ઞાન તથા વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી સાથેનો અનુબંધ

૧.૪ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં પાઠ આયોજન અને એકમ પાઠ આયોજન : અર્થ અને સ્વરૂપ
– લાભ અને મર્યાદાઓ
– આદર્શ પ્રશ્નપત્રના લક્ષણો અને નિદાનાત્મક અને ઉપચારાત્મક કાર્ય

એકમ : ૨ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ, પ્રયુકિતઓ, શૈક્ષણિક ઉપકરણો તથા પાઠયપુસ્તકોનું મૂલ્યાંકન.

૨.૧ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ : અર્થ, સંકલ્પના, લાભા લાભ અને વર્ગખંડમાં વિનિયોગ
–પ્રોજેકટ, નિરીક્ષિત અભ્યાસ
– પ્રયુકિતઓ : મુલાકાત, રોલ પ્લે અને પ્રવાસ

૨.૨ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં ઉપકરણો : સંકલ્પના, લાભા લાભ અને વિનિયોગ
– નકશા,ચાર્ટ, ચિત્રો,પૃથ્વીનો ગોળો, વર્તમાનપત્રો, સામયિકો, બુલેટિન બોર્ડ, કમ્પ્યુટર, ઈન્ટરનેટ, સ્માર્ટ બોર્ડ

૨.૩ સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયના આદર્શ શિક્ષકના ગુણો અને વ્યાવસાયિક ક્ષમતા વધારવા માટેના સૂચનો

૨.૪ વર્તમાન ધોરણ ૮,૯ ના સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયના પાઠયપુસ્તકનું મૂલ્યાંકન
– સામાજિક વિજ્ઞાનખંડ : સંકલ્પના, મહત્ત્વ
– સામાજિક વિજ્ઞાન મંડળ : રચના, આયોજન, પ્રવૃત્તિઓ

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. સમાજશાસ્ત્રીઓના પ્રદાનનો અભ્યાસ હાથ ધરે.

૨. ઐતિહાસિક સ્થળોની મુલાકાત, અભ્યાસ અને અહેવાલ લેખન.

૩. ઔદ્યોગિક અને ભૌગોલિક સ્થળોની મુલાકાત : ડેરી, બેંક, સહકારી મંડળીઓ, હોસ્પિટલ અને સંગ્રહાલય.

૪. વિવિધ ધર્મના ધાર્મિક સ્થળો, પ્રતિકોની સમજ મેળવે અને મુલાકાત લઈ અહેવાલ લેખન કરે.

૫. કૃષિ વિષયક – કૃષિ, જમીન, ખેડૂત–મુલાકાત અભ્યાસ અને અહેવાલ લેખન.

૬. પ્રદર્શન યોજવું : વિવિધ ધર્મો, જાતિ, પહેરવેશ, સંસ્કૃતિ, ભાષા, રહેણીકરણી (લોકજીવન) વગેરે.

૭. પ્રર્વતમાન સમાજમાં રહેલ અંધશ્રદ્ધા દૂર કરવા – જાગૃતિ.

૮. નાટયીકરણ, વેશભૂષા, ગીત, અભિનય ગીતો, દેશ ભકિતના ગીતો રજૂ કરે.

૯. નિદાનાત્મક – ઉપચારાત્મક કાર્યો કરે.

૧૦. ધો.૮ અને ધો.૯ માં આવતા પ્રકરણો સંદર્ભે નાટક ભજવે.
૧૧. પ્રદર્શન યોજવા : ગાંધી જંયતિ,ગાંધી નિર્વાણ અથવા કોઈ અન્ય દેશનેતાની જન્મજંયતિ – પુણ્યતિથિ નિમિત્તે ધર્મ, જાતિ પહેરવેશ, સંસ્કૃતિ પ્રદર્શિત કરવા.
૧૨. અભિનયગીતો, દેશભકિત ગીતો વગેરે રજૂ કરે.
૧૩. સામાજિક – ધાર્મિક કુરિવાજો જાણી તે અંગે જાગૃતતા આવે તેના નાટકો ભજવે – આલ્બમ તૈયાર કરાવવા.
૧૪. વર્ણનાત્મક પ્રવાસ પદ્ધતિ – પ્રયુકિત દ્વારા શિક્ષણ મેળવે.
૧૫. બુલેટિન બોર્ડ પર રજૂ થયેલ કૃતિને ચોકકસ વિષયને કેન્દ્રમાં રાખી ચર્ચા ગોષ્ઠિ યોજે.
૧૬. નકશા, ચાર્ટ, ચિત્રો, પૃથ્વીનો ગોળો વગેરે પર જૂથચર્ચા યોજે.
૧૭. બ્રેઈન સ્ટોર્મિંગ કાર્યક્રમ યોજી શકાય–પદ્ધતિ અથવા આદર્શ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષકના લક્ષણો – સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષકની વ્યાવસાયિક કાર્યક્ષમતા વધારવાના સૂચનો.

ફિલ્ડ– વર્ક

સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયના ફિલ્ડ વર્કના વિષયોની યાદી.

૧. સમાજશાસ્ત્રી, ઈતિહાસકાર, ખગોળશાસ્ત્રીઓના પ્રદાનનો અભ્યાસ હાથ ધરે – વકતવ્ય યોજે.
૨. ઐતિહાસિક સ્થળોની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરે.
૩. સામાજિક સંસ્થાઓની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરે.
૪. કૃષિક્ષેત્રે – ખેડુતની મુલાકાત અથવા કૃષિ કેન્દ્રોની મુલાકાત કરી અહેવાલ તૈયાર કરે
૫. ઔદ્યોગિક એકમોની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરે દા.ત. ડેરી, સંગ્રહાલય, સહકારી મંડળી વગેરે.
૬. સમાજની ચોકકસ જાતિઓ જેવી કે ગામિત, ચૌધરી, ભીલ વગેરેની મુલાકાત લઈ તેમની રહેણીકરણી, સંસ્કૃતિ અંગે અહેવાલ તૈયાર કરે.
૭. વિવિધ મેળાઓ કે ઉત્સવો અંગે અહેવાલ તૈયાર કરે.
૮. ચોકકસ વિસ્તારની મુલાકાત લઈ ત્યાંના લોકોની જીવનશૈલી વિશે અહેવાલ તૈયાર કરે.
૯. શાળા કક્ષાએ સામાજિક વિજ્ઞાન શિક્ષકને નડતી સમસ્યાઓનો અભ્યાસ કરે.
૧૦. શાળા કક્ષાએ સામાજિક વિજ્ઞાન ખંડ અને સામાજિક વિજ્ઞાન મંડળની પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ કરે.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

૧. સામાજિક વિજ્ઞાનનું અધ્યાપનશાસ્ત્ર : લેખક : મોતીભાઈ પટેલ,બી.એસ.શાહ પ્રકાશન : અમદાવાદ.
૨. સામાજિક વિજ્ઞાનનું અધ્યાપન : નીરવ પ્રકાશન : અમદાવાદ.
૩. સામાજિક વિજ્ઞાનનું આદર્શ અધ્યાપન : અમોલ – વારિષેણ પ્રકાશન, અમદાવાદ
૪. સામાજિક વિજ્ઞાન વિષય પદ્ધતિ : અક્ષર પબ્લિકેશન : અમદાવાદ
૫. Effective Methods of Teaching Social studies Dr.S.Paul (2003) ABC Publishers Jaipur.
૬. Teaching Social studies. Avdhesh S. JHa APH Publishing Corporation Darya Ganj; New Delhi - 110002
૭. Teaching Social studies (Second Edition) Suman Pandey – Agrawal publication : Ahmedabad.

B.Ed. First Year – Sem.2

Course – 203/3 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : નામાનાં મૂળતત્ત્વોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. નામાનાં મૂળતત્ત્વોના ખ્યાલો, સિદ્ધાંતો અને નિયમોથી પરિચિત થાય.

૨. નામાનાં મૂળતત્ત્વોના પાયાના અને તકૂનિકી ખ્યાલો અંગે સમજ કેળવે.

૩. નામાનાં મૂળતત્ત્વો અંગેના જરૂરી કૌશલ્યો એવી રીતે વિકસાવે કે જેથી એનો વ્યવહારમાં ઉપયોગ કરતા થાય.

૪. નામાનાં મૂળતત્ત્વોના નવા પ્રવાહો અને ધોરણો અંગે જાગૃત થાય.

એકમ : ૧ નામા સંબંધી

૧.૧ અર્થ, લક્ષણો, ઈતિહાસ, વિવિધ સામાજિક વર્ગોમાંથી આવતા વિદ્યાર્થીઓની નામા અંગે કેળવાતી સમજ, ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક કક્ષાએ નામા શિક્ષણના ધ્યેયો

૧.૨ અનુબંધ : અર્થ, મહત્ત્વ , નામાનો આંતરિક અનુબંધ, નામાનો અન્ય વિષયો સાથેનો અનુબંધ :
(૧) અર્થશાસ્ત્ર (૨) ધંધાકીય સંચાલન

૧.૩ નામાશિક્ષણમાં પાઠ આયોજન અને એકમ આયોજન : વ્યાખ્યા, મહત્ત્વ, દરેક આયોજનના સોપાન.

૧.૪ નામાશિક્ષણ સંદર્ભે નીચેની પદ્ધતિઓ : વ્યાખ્યા, લાભો, મર્યાદા અને વર્ગખંડમાં વિનિયોગ
– આગમન – નિગમન પદ્ધતિ
– નિરીક્ષિત અભ્યાસ પદ્ધતિ
– પૃથકકરણ – સંયોગીકરણ પદ્ધતિ

૧.૫ ઉપકરણો : વ્યાખ્યા, મહત્ત્વ અને વિનિયોગ
– ચાર્ટસ – સંગ્રહપોથી – સ્માર્ટબોર્ડ – કમ્પ્યૂટર

એકમ : ૨ નામાશિક્ષણમાં મૂલ્યાંકન

૨.૧ નામાનો આદર્શ શિક્ષક (જરૂરી ગુણો અને વ્યાવસાયિક ક્ષમતા)

૨.૨ નામાનાં મૂળતત્ત્વોના પાઠયપુસ્તકનું મહત્ત્વ, ધો.૧૧ ના પ્રવર્તમાન પાઠયપુસ્તકનું મૂલ્યાંકન

૨.૩ મૂલ્યાંકન : લેખિત, મૈખિક અને પ્રાયોગિક મૂલ્યાંકન
– નામાનું આદર્શ પ્રશ્નપત્ર (ત્રિ–પરિમાણદર્શક કોઠો) લક્ષણો
– નામાશિક્ષણ સુધારણા પ્રયુકિત : પુનરાવર્તન, નિદાન – ઉપચાર કાર્ય

૨.૪ નામાશિક્ષણમાં ચોકકસ પ્રયુકિતઓની અજમાયશ અને મૂલ્યાંકન
– પ્રદર્શન – સર્વેક્ષણ – કેસસ્ટડી

૨.૫ સંદર્ભો : સંદર્ભ પુસ્તકો, વર્તમાનપત્રો, ઈ–જર્નલ

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. એકાકી વેપાર અને ભાગીદારી પેઢીના હિસાબોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરે.

૨. એકાકી વેપાર અને કોઈ એક હોસ્પિટલ કે કલબના હિસાબોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરે.

૩. ધો.૧૧ અને ૧૨ ના કોઈ પણ બે એકમ પર ૨૫ ગુણનું પ્રશ્નપત્ર તૈયાર કરવું.

૪. ધો.૧૨ નું બોર્ડનું પ્રશ્નપત્રનું બ્લુપ્રિન્ટ આધારિત પૃથકકરણ કરવું.

૫. કોઈ એક પેઢીના/એકમના ત્રણ વર્ષના ખરીદ–વેચાણ નફાની આલેખાત્મક રજૂઆત કરે.

૬. વર્તમાનપત્રો, સામાયિકોમાં વિષયવસ્તુને અનુરૂપ આવેલ લેખો પરથી સંગ્રહપોથી તૈયાર કરી વર્ગખંડમાં તેનો ઉપયોગ કરવો.

૭. કોઈ એક કંપની/મંડળીના વાર્ષિક હિસાબો તપાસી એના નફાનો અભ્યાસ કરવો.

૮. તાલીમાર્થીઓ ટેલી સોફટવેરનો ઉપયોગ કરી વાઉચર બનાવતા શીખે.

૯. કોઈ એક કંપનીના મૂડીમાળખાનું પૃથકકરણ કરવું.
૧૦. વર્તમાનપત્રમાં આવતી ફાઈનાન્સ સ્કીમનો સટીક અભ્યાસ કરે.
૧૧. કોઈ એક કેસનો અભ્યાસ કરી તેમાં છૂપાયેલ સમસ્યા શોધી તેના વિવિધ ઉકેલો દલીલ સહિત જણાવે.
૧૨. કોઈ પણ એક ભાગીદારી પેઢીની મુલાકાત લઈ તેના ભાગીદારી કરારનો અભ્યાસ કરવો.

ક્ષેત્રકાર્ય

૧. ધો.૧૧ અથવા ધો.૧૨ ના નામાના વિષયમાં નબળા વિદ્યાર્થીઓ માટે નિદાન ઉપચાર કાર્ય કરે (પ્રાયોગિક)
૨. તમારી કોલેજની આજુબાજુ આવેલ શાળાની મુલાકાત લઈ નામાના શિક્ષકોએ પોતાની વ્યાવસાયિક સજ્જતા વધારવા છેલ્લા ત્રણ વર્ષ દરમ્યાન કરેલ પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ (મુલાકાત)
૩. તમારી કોલેજની આજુબાજુ આવેલ શાળાની મુલાકાત લઈ નામા શિક્ષણ સંદર્ભે કઈ કઈ સુવિધાઓ પ્રાપ્ય છે તેનો અભ્યાસ (મુલાકાત, પ્રશ્નાવલિ)
૪. શાળામાં નામાના વિષયને રસપ્રદ બનાવવા માટે થતી પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ (મુલાકાત–અવલોકન)
૫. ધો.૧૧ નામાનાં મૂળતત્ત્વના પ્રશ્નપત્રનો બ્લુપ્રિન્ટ પ્રમાણે અભ્યાસ કરવો. (મુલાકાત–અવલોકન લેખન)
૬. ધો.૧૧ વર્તમાન પાઠયપુસ્તકનો સમીક્ષાત્મક અભ્યાસ (સર્વેક્ષણ અભિપ્રાયાવલિ તૈયાર કરી. દસથી પંદર શાળા શિક્ષકોના અભિપ્રાય મેળવવા.)
૭. છેલ્લાં પાંચ વર્ષનો નામા વિષયના પરિણામનો અભ્યાસ (અહેવાલ રજૂઆત)
૮. શાળાના ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થીઓ કે જેણે પોતાની આગવી પ્રતિભા ઊભી કરી હોય તેની માહિતી મેળવી તેવા વિદ્યાર્થીઓની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરી રજૂઆત કરવી. (સર્વેક્ષણ)
૯. શાળામાં નામા શિક્ષણ સંદર્ભે થતી પુનરાવર્તનીય પ્રવૃત્તિના સ્વરૂપનો અભ્યાસ (મુલાકાત)

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

1. Chaudhari Bhachandra R: Namana Moltattavonun Adhyapan, Dhaval Prakashan, Ahmedabad. 380013
2. Kapadia Ashvini M: Namana MOltattavonun Adhyapan, Semester.1 Amol Prakashan. varishan Prakashan (2011), Ahmedabad.
3. Kapadia Ashvini M: Namana MOltattavonun Adhyapan, Semester.2 Amol Prakashan. varishan prakashan (2012), Ahmedabad.
4. Patel Bhagavanbhai S: Namana Moltaattaavonun parishilan. (1999-2000). B.S.Shah prakashan, Ahmedabad.

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 203/4 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : ગણિત

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. ગણિત અધ્યાપનનું કૌશલ્ય પ્રાપ્ત કરે.
૨. ગણિત શિક્ષણના મૂલ્યોની સમજ પ્રાપ્ત કરે.
૩. ગણિત શિક્ષણના હેતુઓ સમજે.
૪. ગણિત શિક્ષણના અભિગમો, પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિયોની સમજ કેળવે.
૫. પાઠ આયોજન સમજે.
૬. ગણિત શિક્ષણમાં શૈક્ષણિક ઉપકરણો સમજે, રચના કરે અને અજમાયશ કરે.
૭. ગણિતમાં અનુબંધ સમજે.
૮. રાજય અને રાષ્ટ્રીય કક્ષાની ગણિતની પ્રવૃત્તિમાં સહભાગી બને.
૯. ગણિતના પાઠયપુસ્તકને સમજે અને તેના અસરકારક મૂલ્યાંકનનું કૌશલ્ય પ્રાપ્ત કરે.
૧૦. ગણિતની પ્રવૃત્તિઓ, મંડળો વિશે જ્ઞાન મેળવે.
૧૧. પ્રાયોગિક કાર્ય અને પ્રવૃત્તિ દ્વારા પ્રતિભાવંત શિક્ષક બને.
૧૨. ગણિત પ્રયોગશાળાનો ઉપયોગ સમજે.

એકમ : ૧ ગણિત શિક્ષણ : ગણિતની સંકલ્પના, હેતુઓ, મૂલ્યો, પાઠ આયોજન, પદ્ધતિઓ અને અભિગમો, ગણિત પ્રયોગશાળા.

૧.૧ ગણિતનો અર્થ અને સંકલ્પના¸ ગણિત શિક્ષણના હેતુઓ
૧.૨ ગણિત શિક્ષણના ઉપયોગિતા મૂલ્ય, માનસનિયામક મૂલ્ય અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્ય ; પાઠ આયોજન : અર્થ, પ્રકારો અને તફાવત.
૧.૩ આગમન – નિગમન અભિગમ, સંશ્લેષણ– વિશ્લેષણ પદ્ધતિ અને પ્રાયોગિક પદ્ધતિ.
૧.૪ ગણિત પ્રયોગશાળાનું મહત્ત્વ અને પ્રવૃત્તિઓ.

એકમ : ૨ પાઠયપુસ્તક સમીક્ષા, પ્રશ્નપત્ર, ગણિત શિક્ષક, શૈક્ષણિક ઉપકરણ,ગણિતમંડળ, અનુબંધ.

૨.૧ ગણિત પાઠયપુસ્તક : આદર્શ પાઠયપુસ્તકના લક્ષણો અને પ્રવર્તમાન ધો.–૯ અને ધો.૧૦ ના ગણિતના વર્તમાન પાઠયપુસ્તકની સમીક્ષા
૨.૨ આદર્શ પ્રશ્નપત્રની રચના : સોપાનો અને અગત્ય
૨.૩ આદર્શ ગણિત શિક્ષકના લક્ષણો ; ગણિત શિક્ષણમાં શૈક્ષણિક ઉપકરણોની રચના અને વિનિયોગ
૨.૪ ગણિત મંડળ : રચના, હેતુઓ, પ્રવૃત્તિઓ; અનુબંધ : અર્થ અને ગણિતની શાખાઓ વચ્ચેનો પારસ્પરિક અનુબંધ.

પ્રાયોગિક કાર્ય અને ફિલ્ડ વર્ક

૧. પસંદિત એકમ માટે એકમ તાસ આયોજન બનાવો.
૨. એક જ એકમ માટે બે વિવિધ પદ્ધતિઓના ઉપયોગ દ્વારા પાઠ આયોજન રચો.
૩. આગમન–નિગમન અભિગમ, સંશ્લેષણ પદ્ધતિ, પ્રાયોગિક પદ્ધતિના ઉપયોગ દ્વારા પાઠ આયોજન બનાવો.
૪. પસંદિત એકમ માટે અધ્યાપન કે અધ્યયન માટેના ઉપકરણ બનાવી તેની અજમાયશ કરો.
૫. PPT બનાવી તેનો શૈક્ષણિક પ્રક્રિયામાં વિનિયોગ કરો.
૬. ગણિત સંબંધી વિડિયો તથા PPT ઈન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરી તેનો શૈક્ષણિક પ્રક્રિયામાં વિનિયોગ કરો.
૭. વર્ગખંડ શિક્ષણમાં ગણિત પ્રયોગશાળાની વ્યૂહરચના વાપરો.
૮. પસંદિત એકમ માટે ગણિત પ્રયોગશાળા દ્વારા અધ્યાપન માટે પાઠ આયોજન બનાવો.
૯. પસંદિત એકમ માટે ICT ના ઉપયોગ ધરાવતો પાઠ રચો.

૧૦. વિશ્વના મહાન ગણિતશાસ્ત્રીઓનો પરિચય મેળવી, શાળાના વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ બહુમાધ્યમ સંપુટની મદદથી તેઓનો પરિચય આપો.

૧૧. ગણિત શિક્ષણ સંદર્ભે કેટલાક ગણિત શિક્ષકોના અભિપ્રાયો ભેગા કરો.

૧૨. ચોકકસ એકમ અને માર્ક માટે ત્રિ–પરિમાણ દર્શક સારણી તેના આધારિત પ્રશ્નપત્ર તૈયાર કરો.

૧૩. દૈનિક જીવનમાં ગણિતશાસ્ત્રની ભૂમિકા પર PPT બનાવી તેની તેની અજમાયશ કરો. (જેમ કે ઘર, પ્રકૃત્તિ, વ્યવસાય, રમત, સૌંદર્ય, ફુરસદના સમય,.....)

૧૪. વૈદિક ગણિતની કરામતોનો સંગ્રહ કરો.

૧૫. વર્ગખંડમાં વૈદિક ગણિતની અજમાયશ કરો.

૧૬. ગણિત કોયડા સ્પર્ધાનું આયોજન કરવું.

૧૭. ગણિત મંડળનો પરિચય અને પ્રવૃત્તિઓ જાણી તેના પર અહેવાલ બનાવો, જેમકે ગુજરાત ગણિત મંડળ, ઓલ ઈન્ડિયા રામાનુજન મેથ્સ કલબ, VASCSC

૧૮. ગણિતના સામાયિકો (જેવા કે સુગણિતમ્, ગણિત ઉત્કર્ષ, મજાનું ગણિત)નો પરિચય કેળવી તેમાંથી કેટલાંક લેખોનો સંગ્રહ કરે.

૧૯. ગણિત દિવસની ઉજવણી કરો.

૨૦. ગણિત પ્રયોગશાળાની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરો.

૨૧. ગણિત મંડળની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરો.

૨૨. બે કે ત્રણ શાળાના ગણિતના શિક્ષકોની મુલાકાત લઈ તેઓના વિદ્યાર્થીઓમાં ગણિત શિક્ષણ અંતર્ગત ગણિતના ભય અંગેના કારણોની નોંધ કરો.

૨૩. બે કે ત્રણ શાળાના ગણિત શિક્ષકોની મુલાકાત લઈ તેઓના વિદ્યાર્થીઓમાં ગણિતની હકારાત્મક છાપ ઉપસાવવા માટે તેઓ દ્વારા થતા પ્રયત્નોની નોંધ કરો.

૨૪. વર્તમાન પત્રોમાંથી ગણિત વિષયક સમાચારોનો સંગ્રહ કરો.

૨૫. ગણિતનો અનુબંધ વિષયક બહુમાધ્યમ સંપુટની રચના કરો.

૨૬. ગણિત શિક્ષણને સક્ષમ બનાવવા શાળામાં જઈ ગણિત સંદર્ભે વિવિધ સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરો.

૨૭. વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ જેવી કે TAT, TET, H-TAT માટે ગાણિતિક તર્ક–દલીલ સંબંધી પ્રશ્નોનો સંપુટ તૈયાર કરો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

1. Adenegan, K.E. (2001). Issues and Problems in the National Mathematics Curriculum of the Senior Secondary Schools Level. Pp.4-5. Unpublished Paper.
2. Andnegan, K.E. (2007). Teaching Methodologies: Issues, Challenges and implications on the Teaching and Learning of Mathematics in Primary School, Nigerian Journal o Research in Primary Education (NJORPED), ondo. Vol.1 NO.1 Pp 29-35
3. Castells, M. (2007): The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture (vol. I, II & III) john wiley & sons.
4. NCERT, New Delhi: A test of Mathematics,Prakash Brothers, Ludhiana
5. Bhatnagar, A.B.: New Dimensions in the teaching of Mathematics, Modern Publishers, Meerut.
6. Website: www/ http/ncte.nic.in
7. Thakur Rajesh, THe Essentials of VEDIC Mathematics Rupa Publications, New Delhi, 2013
8. ડૉ.આઈ.એચ.ડૉકટર, ગણિત અધ્યાપન પદ્ધતિ, અનડા પ્રકાશન,અમદાવાદ.

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 203/5 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : સંસ્કૃત

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. ભારતીય સંસ્કૃતિથી પરિચિત થાય.
૨. સંસ્કૃત ભાષાના સ્વરૂપનો ખ્યાલ મેળવે.
૩. સંસ્કૃત સાહિત્યનો આસ્વાદ માણે.
૪. સંસ્કૃત ભાષાના આદર્શ કૌશલ્યો વિકસે.
૫. વિદ્યાર્થીઓની સર્જનાત્મક શકિત ખીલે.
૬. સંસ્કૃતના શબ્દભંડોળમાં વૃદ્ધિ થાય.
૭. પ્રવૃત્તિલક્ષી શિક્ષણનો પરિચય કેળવે.
૮. વિદ્યાર્થીઓનું શ્રવણ, કથન, લેખન અને વાંચન કૌશલ્ય વિકસે.

એકમ : ૧ સંસ્કૃત પ્રારંભ

૧.૧ સંસ્કૃત ભાષા : સ્વરૂપ, મહત્ત્વ, (સાંસ્કૃતિક, રાષ્ટ્રીય એકતાની દ્રષ્ટિએ, વ્યાવહારિક)
૧.૨ સંસ્કૃત ભાષા શિક્ષણના સિદ્ધાંતો
૧.૩ સંસ્કૃત અધ્યાપન પદ્ધતિઓ (આગમન–નિગમન, ખંડાન્વય– દંડાન્વય, નાટયીકરણ, પ્રત્યક્ષ)
૧.૪ સંસ્કૃત સાહિત્ય, સંસ્કૃત ભાષા શિક્ષણના હેતુઓ

એકમ : ૨ સંસ્કૃત અધ્યાપન.

૨.૧ સંસ્કૃત શિક્ષક, સંસ્કૃતનું પાઠ્યપુસ્તક (ધોરણ ૮ અને ૯ ના સંસ્કૃત પાઠયપુસ્તકની સમીક્ષા)
૨.૨ સંસ્કૃત પાઠ આયોજન (અભિપ્રેરણા, વિષયવસ્તુ, મૂલ્યાંકન)
૨.૩ સંસ્કૃત સાહિત્યકારો (કાલિદાસ, ભાસ, ભવભૂતિ)
૨.૪ સંસ્કૃત શિક્ષણમાં મહત્ત્વ (શ્રુતલેખન, અનુલેખન, વાંચન, સુભાષિત અને વિવિધ શૈક્ષણિક ઉપકરણો)

પ્રાયોગિક કાર્ય અને ફિલ્ડ વર્ક માટેના સંભવિત એકમો

૧. શાળાકક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષણમાં શિક્ષકો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓનું સ્વરૂપ સમજી તેની યાદી તૈયાર કરવી.
૨. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં વિદ્યાર્થીઓને નડતી સમસ્યાઓ જાણવી.
૩. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં શિક્ષકોને નડતી સમસ્યાઓ જાણવી.
૪. ધો.–૮ અને ૯ ના ગદ્યપાઠોનું વિવિધ પદ્ધતિએ આયોજન કરવું.
૫. ધો.–૮ અને ૯ ના પદ્યપાઠોનું વિવિધ પદ્ધતિએ આયોજન કરવું
૬. ધો.–૮ અને ૯ ના વ્યાકરણપાઠોનું વિવિધ પદ્ધતિએ આયોજન કરવું
૭. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી સંસ્કૃત ભાષાશિક્ષણના હેતુઓ જાણી યાદી તૈયાર કરવી.
૮. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી સંસ્કૃત શિક્ષકની વિદ્યાકીય અને વ્યાવસાયિક સજ્જતા અંગે મંતવ્યો મેળવવા.
૯. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી ધોરણ – ૮ અને ૯ ના સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકની ખૂબીઓ અને મર્યાદાઓ જાણવી.
૧૦. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી ધો. ૮ અને ૯ ના સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકની મર્યાદાઓ દૂર કરવાના સૂચનો જાણવા.
૧૧. શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં ઉપયોગમાં લેવાતા શૈક્ષણિક ઉપકરણોની સંસ્કૃત શિક્ષક પાસેથી યાદી મેળવવી.
૧૨. રોજીંદા વપરાશમાં આવતી ચીજવસ્તુઓના નામ સચિત્ર સંસ્કૃત ભાષામાં તૈયાર કરવા.
૧૩. વિવિધ પ્રાણીઓના નામ સચિત્ર સંસ્કૃતભાષામાં તૈયાર કરવા.
૧૪. વિવિધ પક્ષીઓના નામ સચિત્ર સંસ્કૃતભાષામાં તૈયાર કરવા.
૧૫. વિવિધ સંસ્કૃત ક્રિયાપદો સચિત્ર સંસ્કૃતભાષામાં તૈયાર કરવા.

૧૬.	પુલ્લિંગ શબ્દોનો સંગ્રહ સચિત્ર તૈયાર કરવો.
૧૭.	સ્ત્રીલિંગ શબ્દોનો સંગ્રહ સચિત્ર તૈયાર કરવો.
૧૮.	નપુંસકલિંગ શબ્દોનો સંગ્રહ સચિત્ર તૈયાર કરવો.
૧૯.	શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત શિક્ષકોને વ્યાકરણ શિક્ષણમાં નડતી સમસ્યાઓ જાણવી.
૨૦.	શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષયનું સ્થાન અને મહત્ત્વ વિશે સંસ્કૃત શિક્ષકો પાસેથી અભિપ્રાયો મેળવવા.

નોંધ :

૧.	ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

૧.	સંસ્કૃત અધ્યાપન પરિશીલન ડાૅ.શશીકાન્ત અભ્યંકર, બી.એસ.શાહ પ્રકાશન : અમદાવાદ
૨.	Problems of Sanskrit Teaching – G.S. Uparikar.
૩.	વ્યાકરણ શિક્ષણ વિધેય : ડાૅ.દેવનાથ – ભારતીય વિદ્યાસંસ્થાન : વારણસી.
૪.	સંસ્કૃતશિક્ષણમ્ – ડાૅ.ફતેહસિંહ – ભારતમુદ્રા પ્રકાશન : કરેલા ત્રિપુર
૫.	સંસ્કૃત પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ – ડાૅ.વિનય એન. પટેલ
૬.	સંસ્કૃત વ્યાકરણ અને લેખન – પ્રો.શિંદે

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 203/6 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : સમાજશાસ્ત્ર

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક સ્તર પર સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણની જરૂરિયાત સમજે.
૨. શૈક્ષણિક સમાજશાસ્ત્ર વિશે જ્ઞાન મેળવે.
૩. સમાજશાસ્ત્રના વિકાસમાં સમાજશાસ્ત્રીઓના પ્રદાનથી પરિચિત થાય.
૪. સમાજશાસ્ત્રનો અન્ય વિજ્ઞાન સાથેના સંબંધની જાણકારી મેળવે.
૫. સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણમાં આયોજન માટેની ક્ષમતા કેળવે.
૬. પાઠ આયોજન અને અકેમ આયોજન તથા સામુદાયિક સંશોધનમાં ઉપયોગની જાણકારી મેળવે.
૭. સમાજશાસ્ત્રના શિક્ષણ દ્વારા સામાજિક વાસ્તવિકતા અંગે જ્ઞાન મેળવવા વિવિધ ક્ષમતાઓ કેળવે.
૮. સમાજશાસ્ત્રના શિક્ષણની વિવિધ પદ્ધતિઓ/પ્રયુકિતઓના વર્ગખંડમાં વિનિયોગ કરવાના કૌશલ્યનો વિકાસ કરે.
૯. સમાજશાસ્ત્રના શિક્ષણને રસપ્રદ અને અસરકારક બનાવતા વિવિધ શૈક્ષણિક સાધનોનો ઉપયોગ કરે.
૧૦. સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણ અને તેના શિક્ષક વિશે જ્ઞાન મેળવે.

એકમ : ૧ ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક કક્ષા અને સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણ

૧.૧ સમાજશાસ્ત્રની વ્યાખ્યા, અર્થ, અધ્યાપન હેતુઓ, સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણનું મહત્ત્વ

૧.૨ સમાજશાસ્ત્રના વિકાસમાં સમાજશાસ્ત્રીઓનું પ્રદાન
૧) હર્બટ સ્પેન્સર ૨) ઈમાઈલ દુર્ખિમ ૩) મેકસ વેબર ૪) રોબર્ટ મર્ટન ૫) આઈ.પી.દેસાઈ

૧.૩ સમાજશાસ્ત્રનો અન્ય વિજ્ઞાનો સાથેનો અનુબંધ
સમાજશાસ્ત્રનો મનોવિજ્ઞાન, અર્થશાસ્ત્ર, સામાજિક વિજ્ઞાન, અને ઈતિહાસ સાથેનો સંબંધ

૧.૪ સામાજિક વિજ્ઞાન તરીકે સમાજશાસ્ત્રનો પરિચય અને મર્યાદાઓ

એકમ : ૨ સમાજશાસ્ત્રમાં પાઠ આયોજન, દ્રશ્ય–શ્રાવ્ય સાધનો ઉપયોગો અને આદર્શ શિક્ષક

૨.૧ સમાજશાસ્ત્રીઓનું વિશ્લેષણ : પાઠ આયોજન
(માઈક્રોપાઠ, તાસ આયોજન અને એકમપાઠ આયોજન)

૨.૨ સમાજશાસ્ત્રમાં સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રયુકિતઓ
પદ્ધતિઓ : (સર્વેક્ષણ, નિદર્શન, વ્યકિતઅભ્યાસ, તુલનાત્મક અભ્યાસ)
પ્રયુકિતઓ : (પ્રશ્નાવલિ, મુલાકાત, વ્યાખ્યાન,પ્રવાસ, ક્ષેત્ર મુલાકાત)

૨.૩ સમાજશાસ્ત્ર શિક્ષણમાં દ્રશ્ય–શ્રાવ્ય સાધનો
– ચાર્ટ, કમ્પ્યુટર, સામાયિકો, ટી.વી.,સ્લાઈડ, રેડિયો, ટેપરેકોર્ડર, V.C.R. DVDS વર્તમાનપત્રો વગેરેનો શૈક્ષણિક ઉપયોગના સંદર્ભે
– વર્તમાન ભારતીય સમાજમાં શિક્ષકના લક્ષણો

૨.૪ સમાજશાસ્ત્રમાં પ્રશ્નપત્રની રચના માટે બ્લુ–પ્રિન્ટ આધારિત ત્રિપરિમાણ દર્શક કોષ્ટકની રચના

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. જુદી જુદી સામાજિક સમસ્યા સંદર્ભે પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રાયોગિક કાર્ય કરવું
૨. નીચેનામાંથી કોઈપણ એક સમસ્યા કે મુદાના સંદર્ભમાં જૂથ ચર્ચા કરો
એઈડ્સ, ભૃણહત્યા, કુપોષણ વગેરે.
૩. પ્રાથમિક અને ઉચ્ચ પ્રાથમિક શિક્ષણનો અભ્યાસ.
૪. પ્રવર્તમાન સામાજિક સમસ્યા અને રાજકીય સમસ્યાનો અભ્યાસ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

૧. સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે
૨. શિક્ષણ સમાજશાસ્ત્ર – શાહ બી.વી. યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ : અમદાવાદ
૩. સમાજશાસ્ત્રીય સિદ્ધાંતો – ડૉ.વાય.એ.પરમાર
૪. સમાજશાસ્ત્ર પદ્ધતિ અને વિષયવસ્તુ ભાગ–૧ – પ્રા.આર.જી.ગામિત, ઉર્મિલ માનસ પ્રકાશન
૫. સમાજશાસ્ત્ર પદ્ધતિ અનેવિષયવસ્તુ ભાગ–૨– પ્રા.આર.જી.ગામિત
૬. સામાન્ય સામાજશાસ્ત્ર – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે
૭. સમાજશાસ્ત્રીય વિચારધારાના આધારો – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે
૮. સમાજશાસ્ત્રનો પરિચય– ડૉ.એન.એચ.વાઘેલા
૯. ભારતીય સમાજમાં શિક્ષક અને શિક્ષણ – ગુજરાત રાજય શાળા પાઠયપુસ્તક મંડળ : ગાંધીનગર
૧૦. નવોદિત ભારતીય સમાજમાં શિક્ષક અને શિક્ષણ – એમ.વી.રાવલ
૧૧. ભારતમાં માધ્યમિક શિક્ષણના વર્તમાન પ્રવાહો અને શૈક્ષણિક મૂલ્યાંકન
૧૨. સમાજશાસ્ત્રીય વિચારકો – યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ : અમદાવાદ
૧૩. સમાજશાસ્ત્ર કી સહભાગિતા પુસ્તક – એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે

B.Ed. First Year – Sem.2

Course – 203/7 શાલેય વિષયોનું અધ્યાપન શાસ્ત્ર : કૃષિવિજ્ઞાન

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. ભારતમાં અને વિદેશમાં કૃષિવિદ્યાની અગત્યતા સમજે.
૨. જીવનમાં કૃષિ અને કૃષિકારની અગત્યતા સમજે.
૩. ધરતી સાથે જીવંત સંપર્ક સાધે અને પ્રકૃતિની સુંદરતા માણી શકે.
૪. ધો.૬ થી ૧૦ ના પાઠયપુસ્તકો સમજે.
૫. કૃષિવિદ્યા વિષય શિક્ષણનું આયોજન કરતા શીખે.
૬. કૃષિ વિજ્ઞાનની મૂલ્યાંકન પદ્ધતિઓ જાણે અને તેનો અસરકારક ઉપયોગ કરે.

એકમ : ૧ કૃષિવિદ્યા

૧.૧ કૃષિવિદ્યા : સંકલ્પના, ધ્યેયો, હેતુઓ અને મહત્ત્વ
૧.૨ કૃષિ શિક્ષણની પદ્ધતિઓ : નિદર્શન પદ્ધતિ, પ્રયોગ પદ્ધતિ, પ્રોજેકટ પદ્ધતિ, ડિબેટ, પ્રવચન પદ્ધતિ
૧.૩ સાધનો : નમૂના, વસ્તુઓ, ચિત્રો, ચાર્ટ, નકશાઓ, સ્લાઈડ, ચલચિત્રો, ટી.વી., કૃષિ સામાયિકો
૧.૪ પાઠ આયોજન અને એકમ આયોજન
– કૃષિવિદ્યાના પાઠ્યપુસ્તકો શ્રેણી ૮,૯ અને ૧૦ ના અભ્યાસ અને તેની સમીક્ષા

એકમ : ૨ કૃષિ અને પશુપાલન

૨.૧ જમીન : વ્યાખ્યા, ભૈતિક ઘટકો, રાસાયણિક ઘટકો, જમીનના પ્રકાર, જમીનની ફળદ્રુપતા અને તેની જાળવણી.
૨.૨ વિવિધ પાકો
– ધાન્યવર્ગના પાકો, કઠોળવર્ગના પાકો, રોકડિયા વર્ગના પાકો,શ ાકભાજીના પાકો, ફળઝાડના પાકો,મસાલા વર્ગના પાકો.
૨.૩ પશુપાલન અને ડેરી વિજ્ઞાન : મહત્ત્વ, ભારતીય તેમજ વિદેશી ગાયોની ઓલાદો, ગીર, કાંકરેજ, ડાંગી, જર્શી, એચ.એફ., સંકર ગાય
૨.૪ પશુ સંવર્ધન : ઈનબ્રીડીંગ, આઉટબ્રીડિંગ, કૃત્રિમ બીજદાન
– પશુ ચિકિત્સા, સામાન્ય રોગો, પાચનતંત્રના રોગો, જીવાણું– વિષાણુથી થતા રોગો.

પ્રાયોગિક :

૧. ધો.૬ થી ૧૦ માં અભ્યાસક્રમમાં આવતી વિવિધ પ્રક્રિયાઓ કરવી
૨. સાધનોનું નિદર્શન કરવું, ચાર્ટ, નકશા બનાવવા.
૩. મેળાઓની મુલાકાત, પશુપાલકની મુલાકાત લેવી.
૪. ઉત્તમ ખેડૂતના ખેતરની મુલાકાત લઈને નોંધ તૈયાર કરવી.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભગ્રંથો :

૧. ભારતમાં કૃષિશિક્ષણ
૨. જમીન વિજ્ઞાન, જમીન વ્યવસ્થા
૩. પાક ઉત્પાદન વિજ્ઞાન
૪. જમીન સંરક્ષણ અને જળ સંચય
૫. ખેતી વિજ્ઞાન
૬. ફળઝાડ વિજ્ઞાન
૭. પશુપાલન
૮. વ્યવહારું ગોપાલન

B.Ed. First Year – Sem.2
Course – 204 અધ્યયન માટેનું પરીક્ષણ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. માપન, પરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકનની સંકલ્પના સમજે.
૨. વિકાસાત્મક પરીક્ષણ (F.A) અને સમગ્રલક્ષી પરીક્ષણ (S.A.) પ્રયોજી શકે.
૩. અધ્યયનની સંરચનાવાદી વિચારધારા સમજ શકે.
૪. અધ્યયનના પરીક્ષણ માટેના વિવિધ ઉપકરણો અને પ્રયુકિતઓ સમજે અને પ્રયોજે.
૫. પ્રતિપોષણની જરૂરિયાત અને ઉપયોગ સમજે.
૬. પાયાગત વર્ણનાત્મક આંકડાશાસ્ત્ર સમજે અને પ્રયોજે.
૭. પરીક્ષણના નવપ્રવાહોનું વિશ્લેષણ કરે.

એકમ : ૧ અધ્યયન માટેના પરીક્ષણ સંબંધિત મૂળભૂત બાબતો

૧.૧ માપન, પરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકન : અર્થ, સંકલ્પના, હેતુઓ
૧.૨ પરીક્ષણના પ્રકારો : વિકાસાત્મક પરીક્ષણ (F.A.) અને સમગ્રલક્ષી પરીક્ષણ (S.A.), સંકલ્પના, મહત્ત્વ, ઉદાહરણો.
૧.૩ સતત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન (CCE) અને અધ્યયનનું પરીક્ષણ
૧.૪ અધ્યયનના મૂલ્યાંકન માટેના સંરચનાવાદી અભિગમનો પરિચય

એકમ : ૨ અધ્યયના પરીક્ષણ માટેના ઉપકરણો અને પ્રયુકિતઓ

૨.૧ પરીક્ષણ માટેના ઉપકરણો અને પ્રયુકિતઓ : રૂબરિક, પોર્ટફોલિયો, લેખિત અહેવાલો, રજૂઆતો, પ્રસંગકથા, પ્રશ્નાવલિ, સ્વ પરીક્ષણ અને સાથી જૂથ પરીક્ષણ
૨.૨ સ્ટર્નબર્ગની ત્રિ–પરિમાણીય વિચારધારા
૨.૩ શિક્ષકનો સતત વ્યાવસાયિક વિકાસ : અર્થ, મહત્ત્વ અને વ્યૂહરચના
૨.૪ અધ્યયન પ્રક્રિયાની સુધારણામાં પ્રતિપોષણની ભૂમિકા : વાલીઓ અને શિક્ષકો દ્વારા પ્રતિપોષણ

એકમ : ૩ અધ્યયનનું માપન

૩.૧ મધ્યવર્તી સ્થિતિના માપો (સોદાહરણ)
૩.૨ ચલિતતાના માપો (સોદાહરણ)
૩.૩ શતાંશસ્થ (સોદાહરણ), સમધારણ વક્રરેખા : અર્થ અને લક્ષણો
૩.૪ પરિણામોનું અર્થઘટન અને આલેખાત્મક રજૂઆત : આલેખની ઉપયોગિતા અને આલેખની રચના (સ્તંભાલેખ અને આવૃત્તિ બહુકોણ)

એકમ : ૪ અધ્યયન માટેના મૂલ્યાંકનના નવપ્રવાહો

૪.૧ વૈકિલ્પક પરીક્ષણ : સંકલ્પના, હેતુઓ, લાભો અને મર્યાદાઓ
૪.૨ ઓનલાઈન પરીક્ષા અને ખુલ્લા પુસ્તક સાથેની પરીક્ષા : અર્થ, હેતુઓ, લાભો, મર્યાદાઓ
૪.૩ પરીક્ષણનું વેપારીકરણ : અર્થ અને ભય સ્થાનો.
૪.૪ અધ્યયન માટેના પરીક્ષણ સંદર્ભે RTE Act (2009) ની એકટની જોગવાઈઓની પ્રસ્તુતતા

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. તાલીમાર્થીઓ કોઈ એક શાળામાં જઈ સતત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન પ્રયોજે.

૨. તાલીમાર્થીઓ અધ્યયનની સંરચનાવાદી વિચારધારાને સમજી અધ્યયન અને મૂલ્યાંકન કાર્ય હાથ ધરે.

૩. શાળામાં પરીક્ષણ માટેના ઉપકરણો (રૂબરિક, પોર્ટફોલિયો, રજૂઆત, લેખિત અહેવાલ, પ્રશ્નાવલિ) વગેરે શાળામાં પ્રયોજે.

૪. સ્વ પરીક્ષણ અથવા સાથી જૂથ પરીક્ષણનું આયોજન અને અમલીકરણ કરવું.

૫. પ્રતિપોષણ પ્રયોજન દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા થતા અધ્યયનમાં સુધારણા માટેના પ્રયોગો હાથ ધરે.

૬. ખુલ્લા પુસ્તક સાથેની પરીક્ષાનું આયોજન અને સંચાલન કરે.

ફિલ્ડ વર્કની યાદી :

૧. કોઈ એક શાળામાં અમલી વિકાસાત્મક અથવા સમગ્રતાલક્ષી પરીક્ષણનો અભ્યાસ કરી લેખિત અહેવાલ તૈયાર કરે.

૨. કોઈ એક શાળાના શિક્ષકો દ્વારા તેમના વ્યાવસાયિક વિકાસ માટે હાથ ધરાતા પ્રયાસોનો અભ્યાસ હાથ ધરી વિસ્તુત અહેવાલ તૈયાર કરે.

૩. કોઈ એક શાળા / કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના કોઈ એક ચોકકસ વિષયમાંના ગુણના આધારે મધ્યવર્તી સ્થિતિના માપો, ચલિતતાના માપોની ગણતરી કરે.

૪. વિદ્યાર્થીઓના અધ્યયન અને મૂલ્યાંકન સંદર્ભે વાલી સભાનું આયોજન, સંચાલન અને મૂલ્યાંકન કરે – વિસ્તૃત અહેવાલ તૈયાર કરે.

૫. ઓનલાઈન પરીક્ષા આપનારાઓની મુલાકાત લઈ એમના અનુભવોનો અભ્યાસ કરે – લેખિત અહેવાલ તૈયાર કરે.

૬. વર્તમાન પરીક્ષા પદ્ધતિ અંગે શિક્ષકો, આચાર્યો, વાલીઓના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ કરવો.

૭. RTE એકટની પરીક્ષણ સંબંધી જોગવાઈઓની પ્રસ્તુતતા અંગે સર્વેક્ષણ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો :

1. Curriculum framework, Two year B.Ed. programme National Council for Teacher Education
2. Shepard L.A. (2000) The role of assessment in a learning culture educational Research, 4-14
3. Statistics in Psychology and Education By : Henry E. Greett. International library of Education, cosmo publication
4. Sternberg R. J. (2013) Intelligence competence and expertise. In A. J. Elliot & C. S. Dweck (Eds.), Handbook of competence and motivation (PP-15-30) Guilford publications.
5. Stiggins R. (2005) from formative assessment to assessment for learning: A path to success in standards - based schools - phi. Delta Kappan, 325 328.
6. Thwaite, A. & RIvalland, J (2009) How can analysis of classroom talk help teachers reflect on their practices ? Australian Journal of language and literacy. The, 32 (1) 38.
7. શૈક્ષણિક આકડાશાસ્ત્ર લેખકઃત્રિવેદીઅને પારેખ યુનિવર્સિટી ગ્રથનિર્માણ બોર્ડ,અમદાવાદ

૮. શૈક્ષણિક સંશોધન લેખકઃ ડો.દિપીકાશાહ યુનિવર્સિટી ગ્રથનિર્માણ બોર્ડ,અમદાવાદ

૯. શૈક્ષણિકમાપન લેખકઃડો.કૃષ્ણકાત ગોપાળજી દેસાઇ,યુનિ.ગ્રથનિર્માણબોર્ડ,અમદાવાદ

B.Ed. First Year – Sem.2

Course – EPC – 2 નાટક અને કળા દ્વારા શિક્ષણ (Drama & Art in Education)

ધ્યેય અને હેતુઓ :

૧. અધ્યેતા હૈયું, મસ્તક અને હાથ વચ્ચેના સંબંધને સમજી આત્મનિરીક્ષણ કરે, પ્રતિક્રિયા આપે અને કાર્ય (પ્રવૃત્તિ) કરે.

૨. નાટક અને કળા દ્વારા અધ્યેતા જ્ઞાનનાં વિવિધ ક્ષેત્રોને સંયોજિત કરે કે જેથી તેને સહઅભ્યાસ કે અભ્યાસક્રમ બહારની પ્રવૃત્તિ ગણ્યા વિના 'અભ્યાસક્રમ' માં સર્વનો સમાવેશ કરે.

૩. અધ્યેતા પોતાને 'સ્વ, સમાજ અને શિક્ષણ' અંગે સંવેદનશીલ કરવા માટે નાટક અને કળા દ્વારા અધ્યયનથી સજજ કરે.

૪. અધ્યેતા નાટક અને કળાની પ્રવિધિ દ્વારા વસ્તુ કે ઘટનાનાં વિવિધ પરિપ્રેક્ષ્ય સમજે.

૫. નાટક અને કળાની પ્રવિધિઓનો ઉપયોગ કરી કલ્પના અને સ્વૈરવિહાર દ્વારા વાસ્તવને પારખી અધ્યયનને સઘન કરે.

૬. જીવનના આકસ્મિક અને કપરા અનુભવ સાથે અનુકૂલિત થવા દૈનિક પરિસ્થિતિઓના નિર્દેશ દ્વારા અધ્યેતા સઘન અધ્યયન કરે.

૭. વર્ગમાં ભાષણબાજી જેવી સમજૂતિ કે ઉપદેશક પ્રવિધિને સ્થાને સક્રિય અધ્યયન– અધ્યાપન અનુભવો માટે સાહિત્ય, લલિતકળા અને પ્રદર્શનકળા જેવા માધ્યમોની અધ્યેતા સમજ કેળવે.

૮. આત્મનિરીક્ષણ અને કલ્પનાશીલ સામૂહિક અનુભવ દ્વારા સભાનતાને આકાર આપવા વિવિધ સ્થળ–કાળમાં પરિવર્તન આણી અધ્યેતા સાહિત્ય, લલિતકળા અને પ્રદર્શનકળા જેવા માધ્યમોનો વિનિયોગ કરે.

૯. અધ્યેતા પહેલા 'અગવડ' અને 'અવ્યવસ્થા' માં જાતને મૂકયા પછી સમસ્યા–સમાધાન શોધી સ્પષ્ટતા અને સમજણ કેળવવા માટે વિચાર અને કલ્પનાનો વિનિયોગ કરે.

૧૦. અનુભવ, સંવેદન અને અર્થઘટન પર આધારિત રંગમંચીય કળાની પ્રવિધિઓ દ્વારા અધ્યેતા અન્ય સાથે તેને સંકલિત કરી તાદાત્મ્ય સાધે.

૧૧. સમાજમાં સામૂહિક સભાનતા આણી સમાજને શૈક્ષણિક અને સામાજિક પરિવર્તનમાં જોતરવા માટે અધ્યેતા વર્ગખંડની દિવાલોને ભેદે.

૧૨. સમાજમાં 'સ્વને સમજી વિવિધ માધ્યમોના વિનિયોગ દ્વારા અસરકારક અભિવ્યકિત કરી તેમની સર્જનાત્મકતાને કેળવે

૧૩ સક્રિય અધ્યયન–અધ્યાપન અનુભવો અને શૈક્ષણિક તથા સામાજિક પરિવર્તન માટે સાહિત્ય, લલિતકળા અને પ્રદર્શનકળા જેવા માધ્યમોના વિનિયોગ દ્વારા અધ્યેતા તેની સૌંદર્યલક્ષી સંવેદનશીલતા વિકસાવે.

સંભવિત પ્રવૃત્તિઓ

૧. એકપાત્રીય અભિનય સ્ક્રીપ્ટ લેખન
૨. એકપાત્રીય અભિનય
૩. લઘુનાટિકા લેખન
૪. લઘુનાટિકા દિગ્દર્શન
૫. પપેટ શો નિદર્શન
૬. બેસ્ટ ફ્રોમ વેસ્ટ પ્રવૃતિ આયોજન સંચાલન
૭. સ્લોગન નિર્માણ
૮. કલા સંબંધીત કાર્યક્રમનું વિવેચન.
૯. કાવ્ય સર્જન
૧૦. વાર્તા લેખન
૧૧ ચિત્ર નિર્માણ
૧૨. સર્જનાત્મકતા સંબંધિ પ્રવૃત્તિ
૧૩. આપણા વિવિધ ઉત્સવોમાં નૃત્ય, સંગીત અને ચિત્રકામનું યોગદાન – જાત તપાસ, સંશોધન, સમીક્ષા અને અહેવાલ લેખન

૧૪. ગુજરાતના પ્રાદેશિક લોકનૃત્યો અંગે.....
– જીવંત વિડિયો રેકોર્ડિંગ અને તેનું વિવેચન
– ઈતિહાસ, (ઉદાહરણ, સ્વરૂપ, આજ અને આવતીકાલ)

૧૫. પરોઢીયાં, મરસીયાં, ખાયણાં, લગ્નગીતો, ઉત્સવગીતો, હાલરડાં વગેરે જેવી ભાતીગળ સાંસ્કૃતિક કૃતિઓનો સંગ્રહ, ઓડીયો રેકોર્ડિંગ અને તેમનું વિવેચન

૧૬ ગરબાનો ઈતિહાસ, પ્રકારો, ઉપયોગ સંબંધી માહિતી એકત્રીકરણ, સંકલન અને સમીક્ષા.

૧૭ લોક સાહિત્યને જીવંત રાખનાર કલાકારોના જીવનચરિત્રો અંગે પ્રવચન, પ્રદર્શન, ચર્ચા વગેરેનું દસ્તાવેજીકરણ

૧૮. સ્થાનિક કક્ષાએ વિવિધ સામાજિક, ધાર્મિક પ્રસંગોને અર્થસભર બનાવવામાં લોક સંગીતનો ફાળો.

૧૯. ગુજરાતી ફિલ્મી સંગીતની સફર – અહેવાલ, પ્રવચન, પ્રદર્શન, ચર્ચા અને સમીક્ષા

૨૦ ગુજરાતી સુગમ સંગીતનો ઉદભવ અને વિકાસ : અહેવાલ (કલાકારોના ફોટોગ્રાફ, પ્રચલિત કૃતિઓ, લાક્ષણિકતાઓ,ઓડીયો સંગ્રહ)

૨૧. પ્રાદેશિક બોલીમાં લોકગીતો – વિવિધ ઉત્સવ દરમ્યાન કરેલ જીવંત રેકોર્ડિંગ અને લેખન તથા તેનું વિવેચન.

૨૨. લોક સંગીત સાથે સંકળાયેલ વાદ્યો–વાજીંત્રોના ફોટોગ્રાફ, સ્વરૂપ, ઉદશ્ભવ – વિકાસ અને ઉપયોગ અંગે માહિતી એકત્રીકરણ– અહેવાલ લેખન.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, સુરત

બી.એડ. અભ્યાસક્રમ – જૂન ૨૦૧૫–'૧૬ થી અમલ

(જૂન –૨૦૧૬ થી અમલમાં મુકાનાર પુનર્ગઠિત અભ્યાસક્રમ)

દ્વિતીય વર્ષ

સેમેસ્ટર–૩

કોર્સ – ૩૦૧ જ્ઞાન અને અભ્યાસક્રમ – ૧ (Knowledge of curriculum – 1)

કોર્સ – ૩૦૨ સમાવિષ્ટ શાળાની રચના (Creative and inclusive school)

EPC - (3) Critical understanding of ICT

EPC - (4) સ્વની સમજ (understanding the self)

ક્ષેત્રકાર્ય (field work)

નોંધ :– અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે અંગ્રજી વર્ઝનને અધિકૃત ગણવું.

કોર્સ ૩૦૧ જ્ઞાન અને અભ્યાસક્રમ – ૧

હેતુઓ:–

૧. તાલીમાર્થીઓ જ્ઞાન મિમાંસાત્મક પરિભાષાઓના અર્થ અને એમની વચ્ચેની સામ્યતા અને ભેદને સમજે.
૨. તાલીમાર્થીઓ બાળકેન્દ્રી કેળવણી સંબંધિત વિચાર–ધારાઓથી માહિતગાર થાય.
૩. વિદ્યાર્થીઓ સમાજ,સંસ્કૃતિ અને આધુનિકતાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં શિક્ષણમાં આવેલાં પરિવર્તનોને સમજે.
૪. તાલીમાર્થીઓ શિક્ષણના યથાર્થદર્શનથી પરિચિત થાય.
૫. તાલીમાર્થીઓનું ધ્યાન શિક્ષણના સામાજિક અને જ્ઞાનના પાયા પર કેન્દ્રિત થાય.
૬. તાલીમાર્થીઓ શિક્ષણની આધુનિક વ્યવસ્થા માટે તૈયાર થાય.
૭. તાલીમાર્થીઓ શિક્ષણને પ્રભાવિત કરતા વિવિધ પરિબળોના પ્રભાવને સમજે.
૮. તાલીમાર્થીઓ કેળવણીને વિવિધ મૂલ્યોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજે અને સ્વીકારે.
૯. તાલીમાર્થીઓ શાળાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ અને વર્ગખંડના વ્યવહારને બહુસંસ્કૃતિયતા અને લોકશાહીના સંદર્ભે સમજે.
૧૦. તાલીમાર્થીઓ કેળવણીના રાષ્ટ્રીય, વૈશ્વિક અને ધર્મ નિરપેક્ષ આયામોને સમજે.
૧૧. તાલીમાર્થીઓ શિક્ષણને મૂલ્ય આધારિત બનાવવા માટેની પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરે.
૧૨. તાલીમાર્થીઓ શાળાની ગતિવિધિઓ પાછળ સમાવિષ્ટ પ્રચ્છન્ન હેતુઓ સમજે.

એકમ – ૧ કેળવણીનો જ્ઞાન મિમાંસાત્મક પાયો (Epistemological Basis of Education)

(અ) ૧. જ્ઞાન અને કૌશલ્ય (સંકલ્પના અને તફાવત)
૨. અધ્યાપન અને તાલીમ (સંકલ્પના અને તફાવત)
૩. જ્ઞાન અને માહિતી (સંકલ્પના અને તફાવત)
૪. વિવેક અને માન્યતા (સંકલ્પના અને તફાવત)

(બ) પ્રવર્તમાન બાળકેન્દ્રી કેળવણી નીચેના સંદર્ભે–––
૧. પ્રવૃત્તિ – સંકલ્પના, પ્રકાર અને મહત્ત્વ (ટાગોર ના અનુસંધાનમાં)
૨. શોધ – સંકલ્પના અને મહત્ત્વ (ડયુઈના અનુસંધાનમાં)
૩. સંવાદ – સંકલ્પના અને મહત્ત્વ (પ્લેટોના અનુસંધાનમાં)

એકમ – ૨ કેળવણીનો સામાજિક પાયો

૧. સમાજ, સંસ્કૃતિ અને આધુનિકતાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં ઔધોગિકરણ, લોકશાહી, વ્યકિતગત સ્વાયત્તતાના કારણે શિક્ષણમાં આવેલા ઐતિહાસિક પરિવર્તનો
૨. આંબેડકરના વિચારો અનુસાર આધુનિક મૂલ્યના સંદર્ભે કેળવણી (સમાનતા,વ્યકિતગત તકો, સામાજિક ન્યાય) બહુસંસ્કૃતિકવાદના સંદર્ભે શાળાની પરંપરાગત પ્રવૃત્તિઓ અને વર્ગખંડનો રોજિંદો વ્યવહાર
૩. રાષ્ટ્રવાદ, વિશ્વવાદ, ધર્મ નિરપેક્ષતાનો કેળવણી સાથેનો આંતર વ્યવહાર

સુચિત પ્રાયોગિક કાર્ય

(૧) તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપન અને તાલીમ સાથે સંકળાયેલ વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ શોધે અને તેમના સ્વરૂપને સ્પષ્ટ કરે (ITI કોલેજ અને અન્ય વિશિષ્ટ પ્રકારની શાળાઓની સમીક્ષા)

(૨) ધો.૧૦ પાસ કરી આઈ.ટી.આઈ.માં પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થી દ્વારા આઈ.ટી.આઈ.ની તાલીમ દરમ્યાન ધો.૧૦ સુધીના જ્ઞાનના કરાતા ઉપયોગનો અભ્યાસ.

(૩) ધો.૧૨ પાસ કરી વ્યાવસાયિક કોલેજોમાં પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થી દ્વારા વ્યાવસાયિક તાલીમ દરમ્યાન ધો.૧૨ સુધીના જ્ઞાનના કરાતા ઉપયોગનો અભ્યાસ.

(૪) બી.એડ્.નો અભ્યાસ કરી ચુકેલ શિક્ષક તેણે મેળવેલી તાલીમ કે જ્ઞાનનો શાળામાં કેવી રીતે ઉપયોગ કરે છે તેનો અભ્યાસ.

(૫) કોઈ ચોકકસ સમાજ(હિન્દુ, મુસ્લિમ, પ્રાદેશિક જેવા)માં ચોકકસ પ્રસંગ (જન્મ, લગ્ન, મરણ જેવા)ની ક્રિયાઓમાં અનુભવાતી અવૈજ્ઞાનિકતાનો અભ્યાસ

(૬) ચોકકસ કોલેજના ચોકકસ વિદ્યાર્થી મંડળોએ છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં કરેલી કાર્યવાહીનો અને એના સ્વરૂપનો અભ્યાસ.

(૭) પસંદ કરેલ હકારાત્મક (સદાચારી અને સાત્વિક) કે નકારાત્મક (વ્યસનો અને વિકારી)પ્રવૃત્તિઓના જીવનમાં મળેલા પરિણામોનો અભ્યાસ.

(૮) કોઈ એક પરિવારની છેલ્લી ત્રણ પેઢીએ મેળવેલા શિક્ષણના સ્વરૂપોનો અભ્યાસ.

(૯) કોઈ એક પરિવારની છેલ્લી ત્રણ પેઢી દ્વારા સ્વીકારાયેલ વ્યવસાયોનો અભ્યાસ.

(૧૦) કેટલાક પરિવારોમાં માતા–પિતાનું તેમના દિકરા અને દિકરી તરફના વ્યવહારો અને વલણનો અભ્યાસ.

(૧૧) સ્નાતક કે તેથી વધુ અભ્યાસ ધરાવતી મહિલાઓના વ્યવસાય વૈવિધ્યોનો અભ્યાસ

(૧૨) ઔદ્યોગિક વસાહતોમાં કામ કરતા દલિતો કે લઘુમતિ કોમના કર્મચારીઓનો અભ્યાસ.

(૧૩) માધ્યમિક / ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક કક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં રાષ્ટ્રવાદ, વિશ્વવાદ અને ધર્મ નિરપેક્ષતાનું સ્થાન.

(૧૪) તાલીમાર્થીઓ પ્રચલિત માન્યતાઓ આધારિત વર્તનોની યાદી તૈયાર કરે અને આ માન્યતા પાછળના તર્કનું અને વૈજ્ઞાનિકતાનું મૂલ્યાંકન કરે.

(૧૫) તાલીમાર્થીઓ સર્જનાત્મક બાળકોના વર્તન વ્યવહારનો સંશોધનાત્મક અભ્યાસ કરે.

(૧૬) તાલીમાર્થીઓ બુનિયાદી શિક્ષણ વ્યવસ્થાનો અભ્યાસ કરી પરંપરાગત શિક્ષણ કેવી રીતે અલગ પડે છે તેનો અભ્યાસ કરે.

(૧૭) તાલીમાર્થીઓ ––––

– આશ્રમશાળાનો વ્યકિત અભ્યાસ કરે.

– એકલવ્ય મોડેલ સ્કૂલનો વ્યકિત અભ્યાસ કરે.

– આર્ચ સંસ્થાનો વ્યકિત અભ્યાસ કરે. (પ્રવૃત્તિ દ્વારા અભ્યાસ)

– તાલીમાર્થીઓ પ્રવૃત્તિલક્ષી બાળ કેન્દ્રી કેળવણી આપતી સંસ્થાના રોજિંદા આંતર વ્યવહારનો અભ્યાસ કરે. (નંદીગ્રામ – ધરમપુર વગેરે)

(૧૮) ભારતીય સંસ્કૃતિ, મિશનરી અને મુસ્લિમ સંસ્કૃતિના શિક્ષણ કેન્દ્રોમાં આવેલા વ્યવસ્થાપન સંબંધી પરિવર્તનોનો અભ્યાસ.

(૧૯) આધુનિકતાના સ્પર્શથી શિક્ષણ વ્યવસ્થાએ અનુભવેલા પરિવર્તનોનો અભ્યાસ.

(૨૦) મૂલ્યોની માવજાત માટેના શાળાઓના વિવિધ સભાન પ્રયત્નોનો અભ્યાસ.

(૨૧) મૂલ્યોના જતન અને સંવર્ધન આડેના અવરોધોનો અભ્યાસ.

(૨૨) શાળાઓમાં જીવાતા મૂલ્યોનો વ્યાપ અને તીવ્રતાનો તંદુરસ્ત અભ્યાસ.

(૨૩) અલગ–અલગ ભાવાવરણ ધરાવતી શાળાઓની પરંપરાગત અને વૈવિધ્યસભર પ્રવૃત્તિઓનું સર્વેક્ષણ.

(૨૪) શાળાના પ્રાર્થના સંમેલનનો વિવેચનાત્મક અભ્યાસ કરવો.

(૨૫) શાળાઓમાં રાષ્ટ્રવાદ,વિશ્વવાદ અને ધર્મ–નિરપેક્ષતાને પોષતી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ,એના સ્વરૂપો અને ફલિતાર્થોનો અભ્યાસ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

B.Ed. Second Year – Sem.-3
Course -302 સમાવિષ્ટ શાળાની રચના

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. સમાવિષ્ટ શાળાની સંસ્કૃતિ, નીતિ અને કાર્ય પદ્ધતિની સમજ કેળવે.
૨. સમાન શિક્ષણના સંદર્ભે મનોસામાજિક પરિપ્રેક્ષ્યમાં 'અપંગતા' અને 'સમાવેશ' ની વ્યાખ્યાઓ તપાસે.
૩. સમાવેશ સંબંધી નીતિઓ અને પહેલરૂપ કાર્યક્રમોનું વિશ્લેષણ કરી શકે.
૪. સમાવિષ્ટ શાળાઓમાં 'અધ્યયન અને સહભાગિતા' ના સંદર્ભમાં યોગ્ય નીતિ અને કાર્ય પદ્ધતિની સંરચનાની આડે આવતા અવરોધો ઓળખે.
૫. તાલીમાર્થી શિક્ષક એ બાબત સમજી શકે કે દરેક બાળક વિભિન્ન પરિસ્થિતિઓમાં પણ અધ્યયન અને વિકાસ કરી શકે છે.

એકમ : ૧ વિશિષ્ટ બાળકોનો પરિચય

૧.૧ વિશિષ્ટ બાળક : સંકલ્પના અને પ્રકાર
(મેધાવી, મંદ , મૂક – બધિર અને અંધ અધ્યેતા)
૧.૨ વિશિષ્ટ બાળકોનો આત્મવિશ્વાસ વધે એ માટે શિક્ષકની ભૂમિકા
૧.૩ સમાવિષ્ટ શાળા અંગે રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ, યુનેસ્કો,આર.ટી.ઈ.એકટ (૨૦૦૯),સર્વ શિક્ષા અભિયાન, યુ.જી.સી.ની ભલામણો અને તેના ફલિતાર્થો
૧.૪ વિશિષ્ટ બાળકોના સંદર્ભમાં પ્રત્યાયનના વિશિષ્ટ કૌશલ્યો

એકમ : ૨ સમાવિષ્ટ શાળા

૨.૧ સમાવિષ્ટ શાળા : અર્થ, સંકલ્પના, સ્વરૂપ, ભાવાવરણ
૨.૨ વિશિષ્ટ બાળકો માટેની શૈક્ષણિક અને ભૌતિક સુવિધાઓ
૨.૩ સમાવિષ્ટ શાળામાં, વિશિષ્ટ બાળકો માટે મૂલ્યાંકન પદ્ધતિ
૨.૪ સમાવિષ્ટ શાળામાં, વિશિષ્ટ બાળકો માટે સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. સમાવિષ્ટ શાળાનો વ્યકિત અભ્યાસ
૨. નિર્ધારિત જૂથના વિશિષ્ટ બાળકોનો વ્યકિત અભ્યાસ
૩. વિશિષ્ટ બાળકોની સિદ્ધિઓનો અભ્યાસ
૪. વિશિષ્ટ બાળકો માટે વિશિષ્ટ અધ્યાપન પદ્ધતિનો અભ્યાસ
૫. વિશિષ્ટ બાળકો માટે કાર્યરત એન.જી.ઓ.નો અભ્યાસ
૬. વિશિષ્ટ બાળકોના પરિવારનો અભ્યાસ
૭. નજીક આવેલ અંધજન શાળા/મંદબુદ્ધિની શાળા/મુક બધિર શાળાની મુલાકાત લઈ સંસ્થાનો અભ્યાસ કરે.
૮. તાલીમાર્થીઓ સમાવિષ્ટ શાળા અંગે યુનેસ્કોની પ્રવૃત્તિ વિશે અભ્યાસ કરે.
૯. પોતાના સમાજમાં /કુટુંબમાં /શાળામાં આવેલ વિશિષ્ટ બાળકોનો અભ્યાસ કરે.
૧૦. સાહિત્ય / સંગીત/રમત ક્ષેત્રે વિશિષ્ટ બાળકોએ મેળવેલ સિદ્ધિનો અભ્યાસ કરે.
૧૧. "બ્લેક" જેવી વિશિષ્ટ ફિલ્મનો સટીક અભ્યાસ કરવો.
૧૨. અંધ/મુકબધિર/અપંગ બાળકોના પરિવારનો અભ્યાસ કરવો.
૧૩. અંધ/મુકબધિર/અપંગ બાળકોને સરકાર તરફથી મળતી સહાયનો અભ્યાસ.

ક્ષેત્રકાર્ય :

૧. સમાજમાં જઈને સમાવિષ્ટ શાળાની મુલાકાત લઈ તેની પ્રવૃત્તિઓ અંગે અહેવાલ તૈયાર કરવો.

૨. સમાજમાં આવેલ સંસ્થાઓની મુલાકાત લઈ સંસ્થામાં ભણતા વિશિષ્ટ બાળકોને અનુભવવી પડતી મુશ્કેલીઓનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરે.

૩. વિશિષ્ટ બાળકોએ સંગીત/સાહિત્ય/રમત વગેરે ક્ષેત્રે મેળવેલ સિદ્ધિનો અહેવાલ તૈયાર કરે.

૪. પોતાની નજીકના વિસ્તારમાં વિશિષ્ટ બાળકો માટે કામ કરતી બિનસરકારી સંસ્થાના પ્રદાનનો અહેવાલ તૈયાર કરે.

૫. આવા બાળકો ધરાવતા કુટુંબોની મુલાકાત લઈ તેઓ આ બાળકો સાથે કઈ રીતે કામગીરી કરે છે તેના પર અહેવાલ તૈયાર કરે.

૬. વિશિષ્ટ બાળકોને ઉપયોગી બનતી શૈક્ષણિક ટેકનોલોજી વિશે માહિતી મેળવી અહેવાલ તૈયાર કરે.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભો ગ્રંથો

1. Booth. T., Anscow, M. Black – Hawmins, K.Vaughan, M.& Shaw. L, (2000) Index for Inclusion : Developing Learning and Participation in school, Center for studies on Inclusive Education.
2. GOI (1996) Report of the Education Commission : Education and National Development New Delhi : Ministry of Education.
3. GOI (1986) National Policy of Education GOI
4. GOI (1922, 1998) National Policy on Education, 1986 (As modified in 1992), Retrieved from http://mhrd.gov.in/sites/upolad_files/mhrd/files/

B.Ed. Second Year – Sem.-3

EPC - 3

Critical Understanding of ICT

હેતુઓ :

૧. શૈક્ષણિક હેતુઓ અને સિદ્ધાંતો અનુસાર તાલીમાર્થી ICT નું અર્થઘટન અને તેનું અનુકૂલન કરતાં શીખે.

૨. અધ્યયન – અધ્યાપનના ક્ષેત્રે ICT ના ઉપયોગની સમજ કેળવે.

૩. વહીવટી અને શૈક્ષણિક મદદગાર પદ્ધતિઓના ક્ષેત્રે ICT ના ઉપયોગની સમજ કેળવે.

૪. ICTS ના ઉપયોગથી સમાજ પર પડતી અસરોની સમજ કેળવે.

પ્રવૃત્તિઓ :

૧. પ્રવર્તમાન માધ્યમિક શાળાના જે શિક્ષકો ICT નો ઉપયોગ કરતાં હોય તે ઉપયોગ કરવાથી શિક્ષણના કયા અને કેટલા હેતુઓ સિદ્ધ કરી શકયા તે જાણવું.

૨. પ્રવર્તમાન માધ્યમિક શાળાના જે વિદ્યાર્થીઓ ICT નો ઉપયોગ કરતા હોય તે ઉપયોગ કરવાથી એ વિદ્યાર્થીઓ કેટલું સ્વ–અધ્યયન કરી શકયા અને વધારાનું કેટલું સાહિત્ય વાંચી શકયા તે જાણવું.

૩. BISAG પરથી કે અન્ય કોઈ પણ ટી.વી. ચેનલ પર રજૂ થતાં શૈક્ષણિક પાઠો સ્વ–અધ્યયન માટે કેટલા મદદગાર થઈ પડયા તે તાલીમાર્થી તપાસે (તમે પસંદ કરેલ પદ્ધતિના પદ્ધતિ દીઠ ગમે તે બે પાઠોનો અભ્યાસ કરવો)

૪. MS EXCEL માં વિષયદીઠ ગુણ, કુલગુણ, ટકાવારી, પાસ, નાપાસ અને તેની આલેખાત્મક રજૂઆત કરતાં કરે.

૫. MS POWER POINT પર કોઈ એક પાઠ પર ઓછામાં ઓછી દશ સ્લાઈડસ તૈયાર કરે.

૬. કોઈ પણ એક વિષયાંગ પર દશ મિનિટની દસ્તાવેજી ફિલ્મ બનાવે અને પછી તેનું અન્ય ત્રણ તાલીમાર્થીઓ દ્વારા મૂલ્યાંકન કરાવવું.

૭. કોઈ પણ બે શિક્ષણશાસ્ત્રીઓના બ્લોગ પર આવેલા કોઈ પણ બે શિક્ષણને લગતા લેખોની સટીક આલોચના કરવી અને વર્ગસમક્ષ રજૂ કરવી.

૮. સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક પ્રશ્નો અંગે ચોકકસ અભિપ્રાય આપવા માટે વેબસાઈટ પર ચાલતી ગમે તે ત્રણ ઝુંબેશનું વર્ણન કરી તેની અસરનો અભ્યાસ કરો.

૯. સામાજિક, સાંસ્કૃતિક, રાજકીય અને આર્થિક બાબતો અંગે સોશિયલ મિડિયા પર વ્યકત થતા અભિપ્રાયોની અસરનો એક લોકશાહી મૂલ્ય તરીકે અભ્યાસ

૧૦. જે શાળામાં ડિજિટલ શૈક્ષણિક પદ્ધતિ દાખલ થઈ હોય તેની શૈક્ષણિક દષ્ટિએ થતી અસરોનો અભ્યાસ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

B.Ed.Second Year – Sem.-3

EPC-4

Understanding the Self

(સ્વની સમજ)

હેતુઓ :

૧. આજનો તાલીમાર્થી ભાવિ શિક્ષક તરીકે સમાજ અને વિદ્યાર્થીઓ સાથે સતત આદાન–પ્રદાન કરવાનો છે. ત્યારે તે પોતે કોણ છે તે જાણે.

૨. તાલીમાર્થીઓની એમના વિદ્યાર્થીઓ અને સમાજ પરત્વેની સંવેદનાઓ કેળવે.

૩. તાલીમાર્થીઓ પ્રત્યાયન કૌશલ્ય વિકસાવે.

૪. વિદ્યાર્થીઓના વ્યકિતત્વના વિકાસમાં એનું વ્યકિતત્વ મદદરૂપ બને.

૫. વિદ્યાર્થીઓના વિકાસ માટે પોતાની સાંભળવાની અને અવલોકન શકિત કેળવે.

૬. સંઘર્ષ પ્રસંગે સ્વને સ્વસ્થ રાખી સંઘર્ષના મુદાને સમજી તેના નિરાકરણ માટે હકારાત્મક અભિગમ રાખતા શીખે અને જૂથમાં રહીને કાર્ય કરતાં શીખે સ્થિર રાખતા શીખે.

પ્રવૃત્તિઓ :

૧. તાલીમાર્થીઓ ધો.૯ થી ૧૨ ના વિદ્યાર્થીઓ અને સમાજ સાથે અસરકારક આદાન–પ્રદાન કરવાનો કસબ ખીલવે તે માટે એક યા વધારે કોલેજોએ આ વિષયના નિષ્ણાંતોને બોલાવી કાર્યશિબિર યોજવી.

૨. ચાર તાલીમાર્થીઓએ સમાજને લગતા કોઈ પ્રશ્ન પર ચર્ચા કરવી તે સમયે બીજા ચાર તાલીમાર્થીઓએ તપાસવું કે તેમના હસ્તકનો કોઈ એક તાલીમાર્થી ચર્ચા દરમ્યાન કેટલો સ્વસ્થ રહયો, ઉશ્કેરાયો અને પોતાના મુદ્દાને કયાં સુધી વળગી રહયો તેની નોંધ કરવી આ સમગ્ર કાર્યક્રમનું અવલોકન અધ્યાપક કરશે.

૩. સ્વની સંકલ્પનાને આધારે કોલેજના અધ્યાપકે પ્રશ્નવલિ તૈયાર કરવી કે જે તાલીમાર્થીને (આવતીકાલના શિક્ષકને) એ બાબતમાં તપાસશે કે તે એના ભાવિ વિદ્યાર્થીઓને અભિમાન વિનાનું સ્વમાન કેળવવા કેવી રીતે મદદ કરશે.

૪. 'મારી કથની' હેઠળ દરેક તાલીમાર્થી છ વર્ષ પૂર્વેના તેના વિચારો અને વર્તનની આજના તેના વિચાર વર્તન સાથે ઉદાહરણો આપીને સરખામણી કરતું પેપર તૈયાર કરે અને એને તેનું વર્ગ સમક્ષ વાંચન કરી પ્રશ્નોત્તરી કરવામાં આવે.

૫. સત્રની શરૂઆતમાં દરેક તાલીમાર્થીને બે માસ માટે ડાયરી લખવા જણાવવું અને પછી એ ડાયરી લખવાથી પોતાના સ્વનો વિકાસ થયો કે ન થયો તેની બેઠક રાખવી.

૬. કોઈ એક વૃધ્ધાશ્રમ, અનાથાશ્રમ જેવી સંસ્થાની મુલાકાત પ્રસંગે અનુભવેલ યાદગાર પ્રસંગો અને તે સમયે તાલીમાર્થીને આવેલ વિચાર અને થયેલ લાગણીનું વર્ણન કરતો અહેવાલ અને તેની વર્ગ સમક્ષ રજૂઆત કરે.

૭. બ્લેક/થ્રી ઈડિયટ્સ, મંથન, અર્થ, નયા દૌર જેવા સામાજિક અને આર્થિક બાબતો અંગે સંદેશો આપતા કોઈ એક ચલચિત્રને જોઈને તાલીમાર્થી તઆત્મ નિરીક્ષણ કરે.

૮. તાલીમાર્થી સંવેદનાથી ભરપુર પોતાની કોઈ પ્રસંગકથા, સ્વરચિરત કાવ્ય, નવલિકા, સ્વરચિત એક નાટિકા વર્ગસમક્ષ વાંચન કરી તેમાં સમાવિષ્ટ પોતાના ભાવ અને વિચારોને સમજાવે.

૯. તાલીમાર્થીના બાળપણના કયા અનુભવોએ તેના મનપ્રદેશ પર ચિરંજીવી અસર પાડી તે પ્રસંગનું વર્ણન કરી કેવી અસર પડી તેની વર્ગ સમક્ષ રજૂઆત કરે.

૧૦. આંબેડકર, અબ્દુલ કલામ, જેવા મહાનુભવો કે જેમનું બાળપણ ગરીબાઈ અને સામાજિક અન્યાય સહન કરવામાં વીત્યું છે. તેનો બે ત્રણ તાલીમાર્થીઓ જૂથમાં એક કેસ બનાવે અને પછી તેના પર વર્ગમાં ચર્ચા થાય.(સાયલન્સ પ્લીઝ આઈ કે વીજળીવાળાનું પુસ્તકમાંના બનાવ પણ લઈ શકાય અને કેસ બનાવી શકાય.)

સુચના : ઉપર ૯ થી ૧૦ જેવા સમગ્ર વર્ગને ભાગીદાર બનાવતી પ્રવૃત્તિમાં તાલીમાર્થીઓની ભાગીદારીનું પણ મૂલ્યાંકન કરવું ઉપરની દરેક પ્રવૃત્તિ અંતર્ગત સ્વરૂપ દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

References:

(1) Radhakrishnan, Religion in changing world, george Allen & unwin london
(2) Annie besent (1990), seven great Religious, The Thesophical publishing house, Adyar Madras, 600020
(3) Richard stevens (ed), understanding the self the open university, Amazon book store.

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, સુરત

બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ – જૂન ૨૦૧૫–૧૬ થી અમલ

(જૂન –૨૦૧૬ થી અમલમાં મુકાનાર પુનર્ગઠિત અભ્યાસક્રમ)

દ્વિતીય વર્ષ

સેમેસ્ટર–૪

કોર્સ – ૪૦૧ લૈંગિકતા, શાળા અને સમાજ (Gender, school & Society)

કોર્સ – ૪૦૨ જ્ઞાન અને અભ્યાસક્રમ (Knowledge of curriculum -2)

કોર્સ – ૪૦૩ વૈકલ્પિક કોર્સ

૪૦૩/૧ વસતી શિક્ષણ (Population Education)

૪૦૩/૨ પર્યાવરણ શિક્ષણ (Environment Education)

૪૦૩/૩ શૈક્ષણિક અને માનસિક માપન (Educational and Mental Measurement)

૪૦૩/૪ મૂલ્ય શિક્ષણ (Value Education)

૪૦૩/૫ વ્યવસાયિક શિક્ષણ (Vocational Education)

૪૦૩/૬ સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણ (Health & Physical Education)

૪૦૩/૭ શાંતિ માટેનું શિક્ષણ (Education for peace)

૪૦૩/૮ માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચન (Guidance and counseling)

ક્ષેત્રકાર્ય (Field Work)

<u>નોંધ :– અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે અંગ્રજી વર્ઝનને અધિકૃત ગણવું.</u>

Second Year – Sem.-4
Course – 401
લૈંગિકતા, શાળા અને સમાજ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. સમાજમાંની લૈંગિક અસમાનતા પરત્વે સંવેદનશીલ થાય.

૨. લૈંગિક અસમાનતાની સર્જક સંસ્થાઓથી પરિચિત થાય.

૩. લૈંગિક અસમાનતાની શાળા અને સમાજ પર થનારી અસરો સમજે.

૪. લૈંગિક અસમાનતાની નાબૂદીની દિશામાં વિચારતા થઈ તે દિશામાં કાર્યરત્ થાય.

એકમ : ૧ લૈંગિક અસમાનતા

૧.૧ સંકલ્પના અને હેતુઓ

૧.૨ લૈંગિકતાનો અભ્યાસ ––

– છોકરા – છોકરીના જુદા જુદા વયગાળા દરમ્યાનના અનુભવોના સંદર્ભે

– પિતૃસત્તાવાળા કુટુંબ – જ્ઞાતિ – ધર્મ સંદર્ભે

૧.૩ નીચેના મુદાઓ સંદર્ભે લૈંગિક ભૂમિકાઓનો અને અસમાનતા નાબૂદીનો અભ્યાસ

– જન માધ્યમો (Media), ચલચિત્રો, જાહેરખબરો,ગીતો

– વિવિધ સાંસ્કૃતિક સંસ્થાઓ

– કાયદો

– રાજયના

(નોંધ : મેમન ૨૦૧૨ ના આધારે)

એકમ : ૨ લૈંગિક અસમાનતા અને શાળાની ભૂમિકા

૨.૧ શાળાની પ્રવર્તમાન કાર્યવાહીમાં સમાવિષ્ટ લૈંગિક અસમાનતાની નાબૂદી અંગેના તેમજ મહિલાઓની સુરક્ષાના ઉપાયો વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, અભ્યાસક્રમ અને પાઠયપુસ્તકોના સંદર્ભે

૨.૨ વિવિધ સંસ્કૃતિઓમાં લૈંગિકતા અને જાતીયતા (Sexuality) અંગેના ખ્યાલ અને તે દૂર કરવા માટે શિક્ષકની ભૂમિકા

૨.૩ ભાવિ વિદ્યાર્થીઓ લૈંગિક અસમાનતાને પડકારવા માટેની સજ્જતા માટે તાલીમાર્થીઓની ક્ષમતાવૃદ્ધિ

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. ન્યૂનતમ દશ કુટુંબોની મુલાકાત જેમાં ઓછામાં ઓછા બે સંયુકત કુટુંબ હોવા જોઈએ.

૨. ધો.૯, ૧૦ અને ૧૧ નો પાઠયપુસ્તકોની લૈંગિકતા સંદર્ભે સટીક આલોચના.

૩. લૈંગિક અસમાનતા સંદર્ભે શાળામાં થતી પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ.

૪. વિવિધ જ્ઞાતિઓના કાર્યક્રમો અને તેના આગેવાનો કોણ છે તેનો અભ્યાસ.

૫. વિવિધ ધર્મોના કાર્યક્રમો અને તેના આગેવાનો કોણ છે તેનો અભ્યાસ.

૬. ધાર્મિક પુસ્તકોમાં લૈંગિકતાનો અભ્યાસ.

૭. પંચાયત, નગરપાલિકા, વિધાનસભા અને સંસદમાં મહિલાઓના પ્રતિનિધિત્વનું પ્રમાણ અને તેમની સક્રિયતાનો અભ્યાસ.

૮. લૈંગિકતાની દ્રષ્ટિએ ચલચિત્રો અને જાહેરખબરોનો સટીક અભ્યાસ.

૯. લૈંગિક અસમાનતાની દ્રષ્ટિએ કાયદાની રચના અને તેના અમલનો અભ્યાસ.
૧૦. કુટુંબો અને ધંધામાં નિર્ણય પ્રક્રિયામાં મહિલાઓની ભાગીદારી જાણવી.
૧૧. જાતીય શિક્ષણ આપવા અંગે ઓછામાં ઓછા દશ શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ.

ક્ષેત્રીય કાર્ય :

૧. નજીકના વિસ્તારમાંથી ઓછામાં ઓછા પંદર કુટુંબો પસંદ કરી એ કુટુંબોમાં પાંચ વર્ષ કે તેનાથી ઓછી ઉંમરના બાળકોમાં છોકરા અને છોકરીની સંખ્યા તપાસવી અને તે ચોકકસ સંખ્યા માટે સંબંધિત કુટુંબ કરેલ પ્રયત્ન અને તે અંગેના અભિપ્રાય.
૨. વિવિધ ધર્મોમાંથી દરેક ધર્મના ચાર કુટુંબો પસંદ કરી એમના લૈંગિક સમાનતા માટેના અભિપ્રાયો જાણવા
૩. ગમે તે એક નારીપ્રધાન ચલચિત્રોનો લૈંગિક સમાનતાની દ્રષ્ટિએ અભ્યાસ.
૪. મહિલા કોર્પોરેટર /સરપંચ/ ધારાસભ્ય/સાંસદને માત્ર મહિલા હોવાને કારણે જાહેર કાર્ય કરવામાં કેટલી અનુકૂળતા કે પ્રતિકૂળતા રહી તેનો અભ્યાસ.
૫. માત્ર મહિલા જાહેર કાર્યકર કે સાહિત્યકાર હોવાને કારણે કેટલી અનુકૂળતા કે પ્રતિકૂળતા રહી તેનો અભ્યાસ.
૬. યાદચ્છ નમૂના પદ્ધતિએ પસંદ થયેલી વર્તમાનપત્રોમાં આવતી ઓછામાં ઓછી ૨૫ જાહેરાતોમાં સ્ત્રીત્વનો વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ થયો છે કે કેમ તે તપાસવો.
૭. પસંદ કરેલી ઓછામાં ઓછી દશ સ્નાતિકાઓનો સ્નાતિકા થઈ તે દરમ્યાન માત્ર મહિલા હોવાને કારણે મા–બાપ, શિક્ષકો અને સહઅધ્યાયીઓ સાથેના અનુભવોને તપાસવા.
૮. કોઈ પણ ત્રણ સિરિયલોમાં મહિલા પાત્રને કેવું સ્થાન અને તેમની સાથે પુરુષ પાત્રનો વર્તાવ તપાસવો.
૯. કોઈ પણ ધંધાકીય, શૈક્ષણિક કે અન્ય સંસ્થાઓ કે જેમાં વીસથી વધુ કર્મચારી કામ કરતાં હોય તેવા ઓછામાં ઓછા બે એકમોમાં સમાન કાર્ય કરતાં મહિલા કર્મચારીઓ અને પુરુષ કર્મચારીઓના વેતન, નોકરી દરજ્જો (કામચલાઉ કે કાયમી) અને મળતી રજાઓનો અભ્યાસ.
૧૦. કોઈ પણ માધ્યમિક શાળા /શાળાઓના ઓછામાં ઓછા દશ શિક્ષકોએ છેલ્લાં પાંચ વર્ષમાં શાળામાં અને અન્યત્ર લૈંગિક સમાનતા સ્થાપવા માટે કરેલ કાર્યોનો અભ્યાસ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

References :

(1) Unterhalther, E (2006) Measuring Gender Inequality in south Asia, London, UNICEF
(2) The Global Gender Gap Report 2013, world Economic forum, switzerland
(3) Michael G Pelete
Gender, Sexuality and body politics in modern Asia, Ann Arbor MI : Association for Asian studies, 2011
(4) Victoria A Velk off (october, 1998)
Women of the world : women's education in India U.S> Dept of Com. Retirived 25 Dec. 2006
(5) H. D. Report for 2012, U. N. Dev Projects Retrieved 31 March 2014

કોર્સ – ૪૦૨
સેમેસ્ટર–૪ –જ્ઞાન અને અભ્યાસક્રમ – ૨

હેતુઓ:–

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. અભ્યાસક્રમની સંકલ્પનાને સમજે.
૨. અભ્યાસક્રમના વિવિધ અર્થઘટનો સમજે.
૩. અભ્યાસક્રમ સંરચનાના સોપાનો અને પ્રક્રિયાને સમજે.
૪. અભ્યાસક્રમના આધારોથી માહિતગાર થાય.
૫. શીખવા – શીખવવાની પ્રક્રિયામાં અભ્યાસક્રમની ભૂમિકાને સમજે.
૬. અભ્યાસક્રમ,પાઠયક્રમ અને પાઠયપુસ્તક વચ્ચેના આંતર સંબંધોને સ્પષ્ટ કરે.
૭. સમાજ નવરચનાના સંદર્ભે સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓને મૂલવે.
૮. સત્તા (Power), સિદ્ધાંત અને અભ્યાસક્રમ વચ્ચેના અનુબંધને સમજે.
૯. સમીક્ષાત્મક પૃથક્કરણની પ્રક્રિયાથી માહિતગાર થાય.
૧૦. અભ્યાસક્રમના મૂલ્યાંકનનું કૌશલ્ય કેળવે.

એકમ – ૧ અભ્યાસક્રમ વિકાસની પ્રક્રિયા

૧. અભ્યાસક્રમ : સંકલ્પના અને મહત્ત્વ
૨. અભ્યાસક્રમના આધારો
૩. અભ્યાસક્રમ સંરચના સોપાનો
૪. અસરકારક રીતે શીખવા અને શીખવવાની પ્રક્રિયામાં અભ્યાસક્રમની ભૂમિકા

એકમ – ૨ પ્રચ્છન્ન અભ્યાસક્રમ અને સમાજ નવરચના

૧. વિવિધ સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ અને તેમની સમાજ નવરચના ઉપર અસર
૨. સત્તા (Power) ,સિદ્ધાંત અને અભ્યાસક્રમ વચ્ચે આંતર સંબંધ
૩. પાઠયપુસ્તક, બાળ સાહિત્ય અને હસ્તપુસ્તિકાના સમીક્ષાત્મક પૃથકકરણ માટેની પ્રક્રિયા/ સોપાનો
૪. અભ્યાસક્રમનું મૂલ્યાંકન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧ અભ્યાસક્રમ સાથે સંકળાયેલા સામાજીક, આર્થિક, પર્યાવરણ સંબંધી સાહિત્યિક, કલા સંબંધી સંદર્ભોને અલગ તારવી એની સમીક્ષા કરવી.
૨. તાલીમાર્થીઓ ધોરણ .... નાં પાઠયપુસ્તકનું મૂલ્યાંકન કરે.
૩. તાલીમાર્થીઓ પાઠયપુસ્તક દ્વારા સિદ્ધ થતા અભ્યાસક્રમનાં હેતુઓની સમીક્ષા કરે.
૪. પાઠયપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના /આચાર્યોના /તજજ્ઞોના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ.
૫. ધોરણ ...... નાં પાઠયપુસ્તકમાં થયેલી ચિત્રાત્મક રજુઆત અને એના દ્વારા થતી હેતુ સિદ્ધિઓનો અભ્યાસ.
૬. પાઠયપુસ્તકને વધુ અર્થસભર બનાવવા માટેના વિષય તજજ્ઞો, શિક્ષકોના અભિપ્રાયો.
૭. વ્યાકરણ સંબંધી સ્પષ્ટીકરણ માટેની શિક્ષકોની વિશેષ યોજનાઓ અને પ્રયોગોનો અભ્યાસ.
૮. શિક્ષકો દ્વારા હાથ ધરાતા વિષયવસ્તુના અધ્યાપનને વધુ અસરકારક બનાવવા માટેના શિક્ષકોના ખાસ પ્રયોગોનો અભ્યાસ.

૯. સામાજીક ઉત્કર્ષ સાથે સંકળાયેલી સહભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ, એના સ્વરૂપો અને ફલશ્રુતિનો અભ્યાસ. (સ્વચ્છતા, વ્યસન મૂકિત...)

૧૦. સામાજીક અને સાંસ્કૃતિક રીતે દબાયેલ અને કચડાયેલ સમાજના ઉત્કર્ષ માટે શાળાઓમાં હાથ ધરાતી પ્રવૃતિઓનો અભ્યાસ.

૧૧. વૈવિધ્યસભર બાળ સાહિત્ય અને તેની હેતુસિદ્ધિની શકયતાનો અભ્યાસ.

૧૨. વૈવિધ્યસભર બાળ સાહિત્યનું મૂલ્યાંકન.

૧૩. ધોરણ .... ની .... વિષયની હસ્તપુસ્તિકાનો સમીક્ષાત્મક અભ્યાસ.

૧૪. ધોરણ .... ની .... વિષયના ....પ્રકરણ માટે હસ્તપુસ્તિકા સંદર્ભે માહિતી એકત્રીકરણ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

૧. ડાં.ગુણવંત શાહ : શિક્ષણ દર્શન, બી.એસ. શાહ પ્રકાશન.

૨. દવે જયેન્દ્ર શાસ્ત્રી : ભારતીય ચિંતકોનું શિક્ષણ ચિંતન, યુનિ.ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.

૩. શાસ્ત્રી જયેન્દ્ર,પટેલ અને અન્ય : શિક્ષણની તાત્વિક અને સમાજશાસ્ત્રીય આધારશીલાઓ,બી.એસ.શાહ પ્રકાશન, અમદાવાદ

૪. રાવલ નટુભાઈ અને અન્ય (૨૦૦૨) : વિકાસમાન ભારતીય સમાજમાં શિક્ષક, નીરવ પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૫. શાહ બુદ્ધિશ્રંદ્ર અને અન્ય : શિક્ષણનું સમાજશાસ્ત્ર યુનિ.ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ અમદાવાદ.

૬ પંડયા કુલીન : તાત્વિક વિચારધારાઓ અને શિક્ષણ, બાલગોવિંદ પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૭. પંડયા કુલીન : તત્વજ્ઞાનની આધારશીલાઓ,બાલગોવિંદ પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૮. ડાં.વિનોદ પટેલ : તત્વદર્શન અને શિક્ષણ,..

૯. શાહ એ.જી.અને દવે : ભારતમાં સમાજ માળખું અને પરિવર્તન, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૧૦. શાહ એ.જી.અને દવે જે.કે : સમાજશાસ્ત્રીય વિચારકો, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૧૧. શાહ એ.જી.અને દવે : આધુનિક ભારતમાં સમાજ પરિવર્તન, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૧૨. પટેલ એમ.એસ. : મહાત્મા ગાંધીજીની કેળવણીની ફિલસુફી, નવજીવન પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૧૩. પાઠય યુ.બી. : મૂલ્યલક્ષી શિક્ષણ, ચરોતર સાહિત્ય પરિષદ. આણંદ

૧૪. ડાં.જયસ્વાલ સીતારામ : શિક્ષા કે દાર્શનિક એવં સમાજશાસ્ત્રી સિદ્ધાંત, પ્રકાશન કેન્દ્ર લખનઉ.

15. Pandey R.S.: Education in Emerging Indian Society, Vinod pustak mandir , agra.

16. Murthy S.K. : Philosophical & Sociological foundations in Education, prakash brothers, Ludhiana

17. Safaya Raghunath :Development of Education Theory and Practice.

18. Bhatt S.R. : Knowledge, value and Education, IlanPublishing house, Delhi.

19. Bruner, J.S. (1960/1977) :The Process of Education, Harward University Press.

20. Eisner, E.W. (1979) : The Educational Emagination, Newyork : Macmillan

21. Sharpes,D.K. (1988) : Curriculum Traditions And Practices, London: Routeledge.

22. Sten House, L (1975) : An Introduction to Curriculum Research and Devlopment, London: Heinemann.

23. Wheeler,D.K.(1967) : Curriculum Process, University of London Press.

B.Ed. Second Year – Sem.4
Course – 403/1 વસ્તી શિક્ષણ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. વસ્તી શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ જાણે.
૨. વસ્તી શિક્ષણનો અર્થ અને તેનું મહત્ત્વ સમજે.
૩. વસ્તી શિક્ષણના કાર્યક્ષેત્રો વિશે પરિચય કેળવે.
૪. સમાજ પર થતી વસ્તીવૃદ્ધિની અસરો અને તેના પરિણામોનું મૂલ્યાંકન કરે.
૫. વસ્તી વૃદ્ધિ પર અસર કરતાં પરિબળો જાણે.
૬. વસ્તી વૃદ્ધિની સ્વાસ્થ્ય અને પોષણ પર થતી અસરો વિશે જાણે.
૭. ગુજરાત અને ભારતના વસ્તી વૃદ્ધિના વલણો વિશે જાણે.
૮. વસ્તી શિક્ષણની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને પ્રયુકિતઓ વિશે સમજણ કેળવે.
૯. વસ્તી શિક્ષણ સંદર્ભે શિક્ષકોની અપેક્ષાઓ જાણે.
૧૦. વસ્તી વૃદ્ધિ અટકાવવા માટે સરકારના પ્રયાસોને સમજે.
૧૧. વસ્તી વૃદ્ધિને કારણે ઉત્પન્ન થતી રાષ્ટ્રીય સમસ્યાઓ વિશે જાણે.

એકમ : ૧ વસ્તી શિક્ષણ, જરૂરિયાત, અસરો

(અ) વસ્તી શિક્ષણનો અર્થ, સંકલ્પના અને વસ્તી શિક્ષણની જરૂરિયાત
(બ) વસ્તી શિક્ષણનું કાર્યક્ષેત્ર અને હેતુઓ (સામાન્ય અને વિશિષ્ટ)
(ક) વસ્તી વૃદ્ધિ પર અસર કરતાં પરિબળો – પ્રજનનક્ષમતા, જન્મદર, મૃત્યુદર, સ્થળાંતર
(ડ) વસ્તી વૃદ્ધિ અને ધર્મ તથા શહેરીકરણ

એકમ : ૨ વસ્તી વૃદ્ધિ : પ્રયુકિતઓ – પદ્ધતિઓ

(અ) ભારતમાં વસ્તી વૃદ્ધિ દર
– ભારત અને ગુજરાતમાં સાક્ષરતા દરની તુલના
(બ) વસ્તી શિક્ષણની પદ્ધતિઓ અને પ્રયુકિતઓ
પદ્ધતિઓ : મુલાકાત, અવલોકન અને નાટયીકરણ
પ્રયુકિતઓ : વર્ણન, પ્રદર્શન, કઠપુતળીનો ખેલ
(ક) વસ્તી શિક્ષણ સંદર્ભે શિક્ષક પાસેની અપેક્ષાઓ
(ડ) ભારતમાં સ્ત્રી – પુરુષનું પ્રમાણ – ઘટાડવામાં શિક્ષકની ભૂમિકા

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. વસ્તી અંગે વર્તમાનપત્ર અને સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થતી માહિતીની સ્ક્રેપ બુક બનાવવી.
૨. કઠપૂતળીના ખેલ તૈયાર કરી તેની અસરકારકતા માપવી.
૩. વસ્તી શિક્ષણ સંદર્ભે એકોકિત તૈયાર કરવી.
૪. એકપાત્રીય અભિનય.
૫. વસ્તી શિક્ષણ અંગે પ્રદર્શન યોજવું.
૬. જિલ્લાના / તાલુકાના / જન્મદર અને મૃત્યુદરના આંકડાઓ મેળવી અસરો તપાસવી.
૭. વસ્તી વૃદ્ધિની ધર્મ અને શહેરીકરણ પર અસરો તપાસતા વ્યાખ્યાનોની નોંધ બનાવવી.

૮. જિલ્લાના/તાલુકાના સાક્ષરતા દરના આંકડાઓ મેળવી ગુજરાત/ભારતના સાક્ષરતાદરના આંકડાઓ સાથે તુલના કરી શકાય.

૯. બ્રેઈન સ્ટોર્મિંગ ગોઠવી શકાય : વસ્તી શિક્ષણ સંદર્ભે શિક્ષક પાસેની અપેક્ષાઓ, વસ્તી શિક્ષણ પદ્ધતિ અને પ્રયુકિતઓની અસરકારકતા માપી શકાય.

૧૦. 'નાનુ કુટુંબ સુખી કુટુંબ' ના સૂત્રથી સમાજને પરિચિત કરાવી શકાય.

ફિલ્ડ વર્ક :

૧. વિવિધ વિસ્તારોમાં જઈ શેરી નાટકો યોજવા.

૨. ગ્રામ્ય – શહેરી વિસ્તારમાં આવેલ કોલેજના યુવક–યુવતીઓમાં પ્રજનનક્ષમતા, જન્મદર, મૃત્યુદર અંગેની જાગૃતતા તપાસવી.

૩. વસ્તી વૃદ્ધિ દ્વારા વિવિધ ધર્મ પર થતી અસરો તપાસવી.

૪. સ્થળાંતરને કારણે યુવક– યુવતીઓમાં અભ્યાસમાં નડતી મુશ્કેલીઓ તપાસવી.

૫. શહેરીકરણને કારણે ઊંચા જન્મદરમાં ઘટતી અસરોનો અભ્યાસ કરી શકાય.

૬. ગુજરાતમાં અને તેના જિલ્લાઓમાં સાક્ષરતા દર તપાસવો.

૭. કઠપૂતળીનો ખેલ,પ્રદર્શન સામાજિક નાટકો દ્વારા પ્રસંગોચિત રજુઆત તાલીમાર્થીઓ પોતાના ગામ,શેરીમાં જઈ કરી શકે.

૮. વસ્તી વધારાથી ઉભી થતી સમસ્યાઓનું પ્રદર્શન યોજવું તેમજ ચાર્ટ, ચિત્રો વગેરે બનાવી શકાય.

૯. વસ્તી શિક્ષણ સંદર્ભે શિક્ષકોમાં જોવા મળતા વલણોનો અભ્યાસ કરવો.

૧૦. ભારતીય સમાજમાં વિવિધ ધર્મોમાં પુત્ર–પ્રાપ્તિની ઘેલછા સંદર્ભે અભ્યાસ કરી શકાય.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. Cruz Leonardo de la, (1978) Population education : Nature, goal and role, Bangkok, UNSECO
2. Hutabarat, Sans S., et al., (1979) Population education in Indonesia, Jakarta, National Family Planning Coordination Board.
3. Jacobson, Willard J., (1979) Population education : A Knowledge base, New Yourk Teachers College, Columbia University.
4. NCERT, (1969) National seminar on population education, New Delhi : NCRT.
5. Population education, A draft syllabus, (mimeograph) (1971) : New Delhi, NCERT.
6. NCERT, (1987) Minimum essential contents of population education, (Mimeograph), New Delhi : NCERT.
7. Sharma, R.C. (1988) Population resources, environment and qualityof life, Delhi, Dhanmpat Rai & Sons.
8. Sheshadri, C. and J. L. Pandey (1991) Population education : A national Source book, New Delhi, NCERT
9. O.J., (1984) Population education, International encyclopedia of population, Volume one, new York The fees Press.
10. UNESCO, 1978 Population education : A contemporary concern, ISCOMPE Edcation Studies Documents No. 28, Paris : UNESCO.
11. UNFPA, (1996) Programme of action, adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994, New Yourk : UNFPA.

12. Rao, D.G. Population Education, sterling publishers
13. Kuppuswami B. Population, Asia publishing House
14. Baldev K. P. Population Crisis in India, National

B.Ed. Second Year – Sem.4
Course – 403/2 પર્યાવરણ શિક્ષણ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. પર્યાવરણનો અર્થ, મહત્ત્વ અને ઘટકો સમજે.
૨. પ્રાકૃતિક સંસાધનના સ્રોત, વ્યાજબી ઉપયોગ અને એના સંરક્ષણને સમજે.
૩. જૈવ વૈવિધ્ય વિશે સમજ મેળવે.
૪. વધતી જતી વસ્તીને ઉર્જાની વધતી જરૂરિયાત સમજે.
૫. પ્રકૃતિને પ્રેમ કરતાં શીખે.
૬. પ્રદુષણના પ્રકારો અને કારણો વિશે સમજે.
૭. પર્યાવરણની વૈશ્વિક સમસ્યાઓ સમજે.
૮. ગુજરાત પ્રદુષણ નિયંત્રણ બોર્ડ / કેન્દ્રીય પ્રદુષણ નિયંત્રણ બોર્ડની પ્રવૃત્તિઓ વિશે સમજ મેળવે.
૯. પર્યાવરણ સંરક્ષણની ધારાઓથી વિદ્યાર્થીઓ માહિતગાર થાય.
૧૦. પર્યાવરણ અને સમાજનો સંબંધ સમજે.
૧૧. પર્યાવરણ સંરક્ષણ અને જાગૃતિ કાર્યક્રમ જાણે.

એકમ : ૧ પર્યાવરણ, ઉર્જા, જૈવ–વિવિધતા અને વસતી.

૧. પર્યાવરણનો અર્થ, મહત્ત્વ અને એના ઘટકો.
૨. પ્રાકૃતિક સંસાધનના વ્યાજબી ઉપયોગ અને સંરક્ષણ (હવા, જંગલ, પાણી, જમીન, ખનિજ સંદર્ભે)
૩. પુનઃ પ્રાપ્ય અને પુનઃઅપ્રાપ્ય ઉર્જાના સ્ત્રોત.
૪. જૈવ–વિવિધતા પરિચય, ભયસ્થાનો અને સંરક્ષણ.
૫. વધતી જતી વસ્તી માટે ઉર્જાની વધતી જરૂરિયાત.

એકમ : ૨ પ્રદુષણ, સમસ્યા, સંરક્ષણ, જાગૃતતા અને કાયદો

૧. પ્રદુષણનો અર્થ, અસરો અને ઉપાયો.
   હવા, પાણી, જમીન, અવાજ.
૨. પર્યાવરણની વૈશ્વિક સમસ્યાઃ
   ઓઝોન સ્તરમાં ગાબડું, એસિડ વરસાદ, સુનામી, ધરતીકંપ.
૩. ગુજરાત પ્રદુષણ નિયંત્રણ બોર્ડ / કેન્દ્રીય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડની પ્રવૃત્તિઓ.
૪. વન્ય પ્રાણી સુરક્ષા ધારો (૧૯૭૨), વન સુરક્ષા ધારો (૧૯૮૦) અને પર્યાવરણ સુરક્ષા ધારો (૧૯૮૬)
૫. પર્યાવરણ જાગૃતિ કાર્યક્રમ અને પ્રાથમિક શિક્ષણ શિબિર.

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. સમુદ્ર કિનારે થતા ધોવાણનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૨. હવામાનની વૈવિધ્યતાનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૩. વિવિધ પ્રકારના પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પદ્ધતિનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૪. ધાર્મિક યાત્રાધામો તથા પ્રવાસના સ્થળો પર થતા પ્રદૂષણનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૫. પાણી માટેની ગટર વ્યવસ્થા અને તેની સમસ્યાઓનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૬. જળ સંરક્ષણ – જળ પ્રબંધનની પદ્ધતિઓનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૭. ઉર્જાસ્ત્રોત અને તેના પ્રબંધનનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.

૮. પ્રાથમિક શિક્ષણ શિબિર ગોઠવવી, રિપોર્ટ લખવો.

૯. પ્રાણી સંગ્રાહાલયની મુલાકાત ગોઠવવી, રિપોર્ટ લખવો.

૧૦. ધર્મ, સમાજમાં પર્યાવરણના બગાડ વિશે અભ્યાસ કરી રિપોર્ટ તૈયાર કરવો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

1. Bharucha, Erach (2003) Biodiversity of India. The Mapin publishing, Delhi
2. Broan, Lester R.(2002) Eco-Economy: Bulielirs an Economy Foo the Erter. Orient Longman.
3. Sharma, R. C. (1981) Environmental Education New Delhi: Metropolitant.
4. ભરૂચા, એ.(૨૦૧૧) પર્યાવરણ અધ્યયન, યુ.જી.સી. ઓરિએન્ટ બ્લેકસવાન પ્રા.લિ.મુંબઈ (ગુજરાતી, હિન્દી, અંગ્રેજી પ્રત પ્રાપ્ય)
5 सक्सेना हरिमोहन (2003) पर्यावरण अध्ययन, श्री गंगा नगर: अग्रवाल सदन
6 पंकज श्रीवास्तव (1998) पर्यावरण शिक्षा, भोपाल मध्यप्रदेश हिन्दी ग्रंथ अकादमी

B.Ed. Second Year – Sem.4
Course – 403/3 શૈક્ષણિક અને માનસિક માપન

હેતુઓ....

૧. તાલીમાર્થીઓને શૈક્ષણિકઅને માનસિક માપનમાં રહેલ પ્રાથમિક વૈજ્ઞાનિક ભુમિકા અને એના વ્યાપથી માહિતગાર કરવા.

૨. તાલીમાર્થીઓ પોતાના ક્ષેત્રમાં સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓ પ્રયોજી શકે એવા કૌશલ્યો અને ક્ષમતાઓ વિકસાવવી.

૩. તાલીમાર્થીઓ શૈક્ષણિક માપનના પરિણામોનું અર્થઘટન કરતાં શીખે.

૪. તાલીમાર્થીઓ પ્રાથમિક માહિતીઓમાંથી આંકડાશાસ્ત્રીય પ્રક્રિયાઓનો ઉપયોગ કરી તેને સારણીમાં રૂપાંતરીત કરી કશોક નકકર અર્થ તારવતા શીખે.

૫. તાલીમાર્થીઓ માપન પ્રવૃત્તિઓનો ઉપયોગ કરતા થાય.

એકમ – ૧ શૈક્ષણિક માપન અને કસોટી સંરચના.

(અ) શૈક્ષણિક માપન અને મૂલ્યાંકનની સંકલ્પના અને શૈક્ષણિક માપનની જરૂરિયાત, માપન અને મૂલ્યાંકન વચ્ચે તફાવત.

(બ) માપનની વિવિધ પદ્ધતિઓ : ઓળખ અંક, ક્રમાંકન, આંતર ગુણોત્તર અને ગુણોત્તર માપ પદ્ધતિ.

(ક) કસોટી સંરચના – સોપાનો.

(ડ) કસોટીની ગુણવત્તા : વિશ્વસનીયતા અને પ્રમાણભૂતતા ; કલમ રચના

એકમ – ૨ માપોનું અર્થઘટન અને માપનના ઉપકરણો.

(અ) સમધારણ વક્રરેખા : લક્ષણો, સમીકરણ, કકુદતા – વિષમતા અને તેની ગણતરી.

(બ) સહસંબંધાંક : સ્પિયરમેનની ક્રમાંક તફાવત પદ્ધતિ અને કાર્લ પિયર્સનની ગુણન પ્રઘાતની રીત, કાઈ વર્ગ કસોટી – સમાન સંભંવની રીત, 't' કસોટી – અસહસંબંધિત સરાસરી.

(ક) નિયત સંબંધ – અર્થ, ઉપયોગ અને ઉદાહરણ.

(ડ) વલણ – અર્થ તથા વલણ માપન – થર્સ્ટન પદ્ધતિ અને લિકર્ટ પદ્ધતિ, વર્તન – અર્થ તથા વર્તન માપન – સામાજિકતામિતિ, ક્રમ માપદંડ, ઓળખ યાદી.

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. કાઈ વર્ગ કસોટી : કયો વિષય વધુ ગમે છે તેવુ યાદચ્છ નિદર્શને લઈ ગણતરી કરવી.

૨. કસોટી – બે શાળાના બાળકોની વાચન શકિતમાં સાર્થક તફાવત ચકાસવા.

૩. સહસંબંધાંક : વિવિધ વિષયોના માર્ક વચ્ચે શોધી શકાય, વિષયોના પરિણામો વચ્ચે

૪. સામાજીકતામિતિનો અભ્યાસ – સમગ્ર વર્ગમાં, વિષય પ્રમાણે, શાળામાં

૫. કોઈપણ બે પ્રમાણિત કસોટીઓની વિશ્વસનીયતા અને પ્રમાણભૂતતાનો અભ્યાસ કરી અહેવાલ લેખન કરે.

૬. વલણ માપદંડને આધારે નિશ્રિત અભિપ્રાય જાણવો.

૭. વલણ માપદંડનો અભ્યાસ – લિકર્ટ સ્કેલની રચના – પંચબિંદુ, ત્રિ–બિંદુ સ્કેલ, થર્સ્ટન પદ્ધતિ, ઓળખ યાદી.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથ

Asthana, Bipin, (2008). **Measurement and evaluation in psychology and education**, (Tenth Edition) Agra; Vinod pustak mandir

Garret, H. E., (2007). **Statistics in psychology and education**, New Delhi; Paragon International Publishers.

Lal, J. P., (2008). **Educational measurement and evaluation,** New Delhi; Anmol Publications Pvt. Ltd.

Pathak, R. P., (2012). **Measurement and evaluation in education**, New Delhi; Dorling Kindersley Pvt. Ltd.

Pathak, R. P., (2011). **Statistics in education and psychology**, New Delhi; Dorling Kindersley Pvt. Ltd.

Rani, T. S., Priyadarsaini, J. R., Rao, D. B., (2007). **Educational measurement and evaluation**, New Delhi: Discovery publishing House.

પટેલ આર. એસ.(૨૦૦૯). **શૈક્ષણિક સંશોધન માટે આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિઓ.** (દ્વિતીય આવૃતિ),અમદાવાદ; જય પબ્લિકેશન.

પટેલ દિનેશ, ઠક્કર અશોક, મોદી જીજ્ઞેશ (૨૦૦૮). **મનોવિજ્ઞાન અને શિક્ષણમાં માપન**,અમદાવાદ; અક્ષર પબ્લિકેશન.

પારેખ ભગવાનલાલ, ત્રિવેદી મનુભાઈ (૨૦૧૦) **શિક્ષણમાં આંકડાશાસ્ત્ર**, (પાંચમી આવૃતિ) અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ.

શાહ અરવિંદ (૨૦૦૮) **મનોવિજ્ઞાનની સંશોધન પદ્ધતિઓ** (દ્વિતીય આવૃતિ),અમદાવાદ; ડીવાઈન પબ્લિકેશન.

B.Ed. Second Year – Sem.4
Course – 403/4 મૂલ્ય શિક્ષણ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. મૂલ્યોની સૈદ્ધાંતિક સમજ વિકસાવે.
૨. સ્વ–વિકાસમાં મૂલ્યોનું મહત્ત્વ સમજે.
૩. મૂલ્યશિક્ષણની સંકલ્પના સમજે.
૪. મૂલ્ય વચ્ચેના આંતરસંઘર્ષ વિશે જાણે અને તે દૂર કરવાના ઉપાયો સમજે.
૫. મૂલ્ય વિકાસની પદ્ધતિથી પરિચિત થાય.
૬. શિક્ષક, વાલી અને સંચાલકના મૂલ્યોનું મૂલ્યાંકન કરે.

એકમ ૧ : મૂલ્યોની સમજ

૧.૧ મૂલ્યો : અર્થ અને સંકલ્પના
૧.૨ મૂલ્યના પ્રકાર : સામાજિક, નૈતિક, રાષ્ટ્રીય અને સાંસ્કૃતિક
૧.૩ મૂલ્યો વચ્ચેના આંતરસંઘર્ષ (કારણ અને દૂર કરવાના ઉપાયો)
૧.૪ શિક્ષણના એક આંતરિક ભાગ તરીકે મૂલ્ય શિક્ષણ

એકમ ૨ મૂલ્યોનો વિકાસ અને શિક્ષણ

૨.૧ શિક્ષણ દ્વારા નકારાત્મક મૂલ્યોનું ઉચ્છેદન
૨.૨ મૂલ્યોના આરોપણમાં શિક્ષક, શાળા અને અભ્યાસક્રમની ભૂમિકા
૨.૩ મૂલ્યોના વિકાસમાં સમાજ અને ઘરની ભૂમિકા
૨.૪ શિક્ષક, વાલી અને સંચાલકોના મૂલ્યોનું મૂલ્યાંકન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. તમારા શિક્ષક/મિત્રો/સંબંધીમાં નોંધેલા પાંચ મૂલ્યોની ચર્ચા કરો.
૨. તમે અનૂભવેલા મૂલ્ય વચ્ચેના આંતર સંઘર્ષ વિશે ચર્ચા કરો.
૩. તમારા આદર્શ વ્યકિતના જીવનમાં રહેલા મૂલ્યો અંગે નોંધી તેનું જીવનમાં અમલીકરણ કેવી રીતે કરશો તે અંગે નોંધ તૈયાર કરો.
૪. કયા પાંચ મૂલ્યો તમારા જીવનમાં પ્રાથમિકતા ધરાવે છે? શા માટે? ચર્ચો.
૫. તમારા જીવનના એવા પ્રસંગો નોંધો જયારે તમે મૂલ્યોનું પ્રત્યક્ષીકરણ કર્યુ હોય.
૬. શાળામાં તમે નિરીક્ષણ કરેલી મૂલ્ય વિકાસ માટેની પ્રવૃત્તિઓ અંગે નોંધ તૈયાર કરો.
૭. તમારા શિક્ષકના મૂલ્ય અથવા મૂલ્ય પ્રત્યેની કટિબધ્ધતા અંગેના પ્રસંગો અંગે નોંધ તૈયાર કરો.
૮. મૂલ્યના સંદર્ભમાં ટી.વી./રેડિઓ કે સમાચાર પત્રમાં જોયેલી/સાંભળેલી/વાંચેલી હકીકત/સમાભાર/પ્રસંગો અંગે નોંધ તૈયાર કરો.
૯. મહાન વ્યકિતઓના જીવનમાં તમે નોંધેલા મૂલ્યો અંગે ચર્ચા કરો.
૧૦. ભારતીય સંસ્કૃતિના મૂલ્યની ચર્ચા કરો.
૧૧. જીવનમાં બનેલા એવા મૂલ્ય પતનના પ્રસંગો નોંધી તે માટેના કારણોની ચર્ચા કરો.
૧૨. કયા મૂલ્યો તમે તમારા વિદ્યાર્થીના જીવનમાં વિકસે એવું ઈચ્છો છો? શા માટે?
૧૩. મૂલ્ય આધારિત ફિલ્મોની યાદી બનાવો અને કોઈ એક ફિલ્મનું સમીક્ષા કરો.
૧૪. શાળામાં /કોલેજમાં/ સમાજમાં બનેલા એવા પ્રસંગો ભેગા કરો જેમાં મૂલ્યની ભૂમિકા અગત્યની હોય.

ક્ષેત્રકાર્ય :

૧. તમારા વિદ્યાર્થીઓનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે એક પ્રશ્નાવલિ તૈયાર કરી તેની અજમાયશ કરો.

૨. શિક્ષકોનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે એક પ્રશ્નાવલિ તૈયાર કરી તેની અજમાયશ કરો.

૩. વાલીઓનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે એક પ્રશ્નાવલિ તૈયાર કરી તેની અજમાયશ કરો.

૪. દસ પરિવારની મુલાકાત લઈને તે પરિવારમાં પ્રભાવિત મૂલ્યો અંગે સર્વે કરો.

૫. વાલીઓના મૂલ્યોનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે આયોજન તૈયાર કરો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

1. Education in values and spirituality, Brahma kumaris educational society, mount Abu, 2004
2. Value Education, Yogeshkumar Singh, Ruchika Singh, APH Publishing Corporation, New Delhi, 2005
3. Value-oriented Education : Initiatives at the Teacher Education level, edited by Dr. Vanaja M., Dr Vijaya Bharathi, Neelkamal Publications Pvt, Ltd Hyderabad, 2008
4. Value Education, Dr. M.S. Singh, Adhayan Publishers and Distributors, New Delhi 2007
5. Value Education, Dr. N. Yenkataiah, APH Publishing Corporation, New Delhi 2005
6. Human Values and Education Aruna Greal and S.L.Greal, Deep & Deep Publications Pvt.Ltd New Delhi 2005

B.Ed. Second Year – Sem.4
Course – 403/5 વ્યાવસાયિક શિક્ષણ

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ............

૧. વ્યાવસાયિક શિક્ષણનો અર્થ અને સંકલ્પના જાણે.
૨. વ્યાવસાયિક શિક્ષણના ધ્યેયો અને હેતુઓ જાણે.
૩. વ્યાવસાયિક શિક્ષણની જરૂરિયાત અને સિદ્ધાંતો સમજે.
૪. વ્યાવસાયિક શિક્ષણના વર્તમાન પ્રવાહો અને પ્રશ્નો જાણે.
૫. વ્યાવસાયિક શિક્ષણની સંસ્થાઓ અને કાર્યક્રમો વિશે જાણે.
૬. વ્યાવસાયિક શિક્ષણની જરૂરિયાત ૨૧ મી સદીના સંદર્ભમાં સમજે.

એકમ : ૧ વ્યાવસાયિક શિક્ષણની ભૂમિકા

૧. વ્યાવસાયિક શિક્ષણ : અર્થ અને સંકલ્પના
૨. વ્યાવસાયિક શિક્ષણના ધ્યેયો અને હેતુઓ
૩. વ્યાવસાયિક શિક્ષણ : જરૂરિયાત અને સિદ્ધાંતો
૪. વ્યાવસાયિક શિક્ષણના વર્તમાન પ્રવાહો અને પ્રશ્નો

એકમ : ૨ વ્યાવસાયિક શિક્ષણની સંસ્થાઓ અને કાર્યક્રમો

૧. વ્યાવસાયિક શિક્ષણ કાર્યક્રમ અંગે ૧૯૮૬ ની રાષ્ટ્રીય શિક્ષણનીતિની ભલામણો
૨. વ્યાવસાયિક શિક્ષણની તાલીમમાં સ્વરોજગારી માટે તાલીમ સંસ્થાઓની ભૂમિકા
૩. વ્યવસાય માટે કેન્દ્ર અને રાજય સરકારનું માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન યોજનાઓ
૪. ૨૧ મી સદી અને વ્યાવસાયિક શિક્ષણ : જરૂરિયાત, સ્ત્રોતો અને અસરો

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. વ્યાવસાયિક શિક્ષણ આપતી વિવિધ સંસ્થાઓ અંગે અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૨. રોજગાર વિનિમય કચેરીની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૩. કોઈ એક નાના પાયાના ઉદ્યોગની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તેયાર કરવો.
૪. શૈક્ષણિક અને વ્યાવસાયિક માર્ગદર્શન માટે રોજગાર અધિકારીશ્રીનું વ્યાખ્યાન યોજવું
૫. ઉદ્યોગપતિઓના એસોસિએશનની મુલાકાત પ્લેસમેન્ટ અંગે માહિતી મેળવવી.
૬. ઉદ્યોગ કેન્દ્રની મુલાકાત લઈ મળતી સહાય વિશે જાણકારી મેળવવી.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

Reference Books

1. Aggarwal, J.C.and S.P. Aggrawal, vocational education, Doaba house publishers, New Dehli,1987
2. Aggrawal J.C., Marks in the history modern Indian education, Indian Education, vikas publishing house Pvt. Ltd. New Delhi, 1994
3. Secondary Education Commision (1952-53)
4. Kothari Commission Report (1964-66)
5. Sharma A.P., Contemporary Problem Education, Vikas publishing house Pvt. Ltd. New Delhi, 1984
6. Tarun, Rashtriya , Vocational Education, APH publishing Corporation, New Delhi,2005

B.Ed. Second Year-Sem-4

Course-403/6 **સ્વાસ્થ્ય અને શારીરિક શિક્ષણ**

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. સ્વાસ્થ્ય શિક્ષણના અર્થ અને મહત્ત્વ જાણે.
૨. સ્વાસ્થ્ય જાળવણી માટે શાળાની ભૂમિકા સમજે.
૩. માનસિક અને સામાજિક શિક્ષણનો અર્થ અને સંકલ્પના જાણે.
૪. પ્રાર્થના, યોગ, આસન અને ધ્યાનનું મહત્ત્વ સમજે.
૫. શારિરીક શિક્ષણનો અર્થ અને મહત્ત્વ જાણે.
૬. શારિરીક શિક્ષણ અંગે શાળાની ભૂમિકા સમજે.
૭. જાતીય શિક્ષણનો અર્થ અને સંકલ્પના જાણે.

એકમ : ૧ સ્વાસ્થ્ય શિક્ષણ

૧. સ્વાસ્થ્ય શિક્ષણ : અર્થ, મહત્ત્વ
૨. સ્વાસ્થ્યની જાળવણી માટે શાળાની ભૂમિકા

૩. સ્વાસ્થ્ય શિક્ષણ : માનસિક અને સામાજિક સ્વાસ્થ્ય : અર્થ અને સંકલ્પના
૪. સ્વાસ્થ્ય શિક્ષણમાં પ્રાર્થના, યોગ, આસન અને ધ્યાનનું મહત્ત્વ

એકમ : ૨ શારીરિક શિક્ષણ

૧. શારીરિક શિક્ષણ અર્થ અને સંકલ્પના
૨. શારીરિક શિક્ષણ માટે શાળાની ભૂમિકા
૩. શારીરિક સ્વાસ્થ્ય : વૃદ્ધિ, વિકાસ અને પોષણ
૪. જાતિય શિક્ષણ : અર્થ, સંકલ્પના અને મહત્ત્વ

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. શારિરીક રીતે તંદુરસ્ત અને નાદુરસ્ત વ્યકિતના લક્ષણોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરે
૨. સ્વાસ્થ્ય જાળવણી અંગે ડૉકટર સાથે ગોષ્ઠીનું આયોજન કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૩. યોગ શિબિર યોજવી.
૪. વ્યસન મુકિત માટે પ્રદર્શન યોજવું.
૫. જાતિય શિક્ષણની સમજ માટે વાર્તાલાપનું આયોજન કરવું.
૬. ધ્યાન શિબિર યોજવી.
૭. રમત દિવસનું આયોજન અને અમલીકરણ કરવું.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

Reference Books :

1. Brown, Gordon, Board of Education, Tentative Curriculum Gide for physical Education, Volume -1, Ridgewood public schools, new jersey, 1960.
2. Diehl, Harold, Text book of Healthful living, 5th edition, McGraw-Hill book company, New York, 195.
3. Bauer, W., Today's Health Guide, American Medical Association, 1965.
4. Joint Committee of Central and Scotthish Health Service Councils, “Health Education” Her Majestry's Satationary Office, London, 1964.
5. Ministry of Education Govt. of India, “A national plan of physical education and recreation”, Albion press, Delhi, 1956.
6. Bulletin No. 5, “A Guide to Teaching physical Education in secondary schools', state department of education, Talaharssee, Florida, 1948
7. Moss, Bernice, “Health Education”, National Education Association of the Unites States, Washington, 1961.
8. Hagg, Jessie, “School Helath Programme”, Oxford & I.B.H. Publishing Co., New York.

B.Ed. Second Year Sem. -4
Course – 403/7 <u>શાંતિ માટેનું શિક્ષણ</u>

<u>હેતુઓ :</u>

<u>પ્રશિક્ષણાર્થીઓ...</u>

૧. શાંતિપૂર્ણ અને હિંસામુકત સમાજની રચના કરવા માટે પ્રયોગો અને પ્રકલ્પો હાથ ધરવા માટે પ્રશિક્ષણાર્થીઓ પ્રેરિત થાય.
૨. તાલીમાર્થીઓ શાંતિની સંકલ્પના અને મહત્ત્વ વિશે જાણે અને સમજે.
૩. વ્યકિતગત તથા સામાજિક સ્તરે ઉદ્ભવતા સંઘર્ષો દૂર કરવા સંઘર્ષ નિવારણની વ્યૂહરચનાઓ જાણે અને અજમાવે.
૪. સંસ્થામાં વ્યકિતઓ વચ્ચે શાંતિપૂર્ણ અને સ્નેહાળ સંબંધોનું મહત્ત્વ સમજે અને જીવે.
૫. તાલીમાર્થીઓ વિશ્વ શાંતિ માટે યોગદાન આપનાર વ્યકિત વિશેષો અને સંસ્થાઓથી પરિચિત થાય.
૬. તાલીમાર્થીઓ સંઘર્ષ નિવારણ માટેના વલણો અને કૌશલ્યો વિકસાવે.

<u>એકમ :૧ શાંતિ માટેના શિક્ષણની સમજ</u>

૧. શાંતિ માટેનું શિક્ષણઃ વ્યાખ્યા, સંકલ્પના, ધ્યેયો.
૨. શાંતિ માટેના શિક્ષણની ક્ષમતાઓ અને મહત્ત્વ .
૩. શાંતિ માટેના અભિગમોઃ **<u>શાળામાંઃ</u>** સાથી શિક્ષકો વચ્ચે, શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે, શિક્ષકો અને આચાર્ય વચ્ચે, વિદ્યાર્થીઓ અને આચાર્ય વચ્ચે, **<u>શાળાની બહારઃ</u>** કુટુંબ, સમાજ અને શાંતિ માટે કાર્યરત એન.જી.ઓ. (National Foundation for Indian, New Delhi and All India Anti Corruption & Human Rights, Surat wouling for peace)
૪. સમાજ, રાષ્ટ્ર અને વિશ્વમાં શાંતિ માટે શાળાની ભૂમિકા.

<u>એકમઃર સંપોષિત વિકાસ અને શાંતિ માટેનું શિક્ષણ</u>

૧. સંપોષિત વિકાસઃ અર્થ, સંકલ્પના, જરૂરિયાત
૨. વિવિધ કૌશલ્યોનો વિકાસઃ પ્રત્યાયન કૌશલ્ય, સહકાર અને તાદાત્મ્યનું કૌશલ્ય
૩. જીવન કૌશલ્યોઃ તણાવ વ્યવસ્થાપન કૌશલ્ય, સમસ્યા ઉકેલ કૌશલ્ય, સંઘર્ષ નિવારણ કૌશલ્ય અને સમાધાન કૌશલ્ય
૪. સ્વસશકિતકરણ કૌશલ્ય : યોગ અને ધ્યાન

<u>પ્રાયોગિક કાર્યઃ</u>

૧. શાંતિ અને સંવાદિતા માટે કાર્યરત વિવિધ સંસ્થાઓ, યોગકેન્દ્રો અને એન.જી.ઓ.ની મુલાકાત યોજવી અને અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૨. જરૂરીયાતમંદોને સહાયક બનતી સંસ્થાઓ જેવી કે ઘરડાઘર, અનાથાશ્રમ, નારી સંરક્ષણ ગરહની મુલાકાત લઇ અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૩. શાળા સ્તરે યોગ અને ધ્યાનની કાર્યશિબિરનું આયોજન
૪. અહિંસા પ્રચાર,વ્યસનમુકિત માટે શેરીનાટકોનું આયોજન, સંબંધિત કાર્યક્રમો માટે ઇ–કલબની સ્થાપના, સંબંધિત કાર્યક્રમો માટે સેમિનારોનું આયોજન અને અહેવાલ લેખન.
૫. સમાજમાં શાંતિ માટે રેલીઓ તથા વિવિધ પ્રવરત્તિઓનું આયોજન કરવું.
૬. શાળા સ્તરે જીવનકૌશલ્યોના વિકાસ માટેના કાર્યક્રમોનું આયોજન
૭. આંતરરાષ્ટ્રીય શાંતિદિવસની ઉજવણી કરવી. (૨૧ સપ્ટેમ્બર)
૮. વિવિધ ધાર્મિક ઉત્સવોની ઉજવણીઓમાં રહેવા શાંતિના સંદેશાઓ સમજવા–સમજાવવા.
૯. શાળા–કોલેજોમાં શાંતિ વિષયક સ્લોગન, ચિત્રકામ માટે માર્ગદર્શક કાર્યશિબિર યોજી સ્પર્ધાઓ યોજવી.
૧૦. વિશ્વ શાંતિ માટે મહત્ત્વનું યોગદાન આપનાર વ્યકિતવિશેષોના જીવન ચરિત્રોની/ સંસ્થાઓની ઝાંખી કરાવવી, પ્રદર્શનો યોજવા, વકતવ્યો યોજવા.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

Reference :

1. Nixon, R. (1970), United Foreign policy for the 1970's , New strategy for peace, published by a Bantam Book.
2. Jack, H. A. (1973) Religion for peace, First Edition published by Gandhi Peace Foundation, New Delhi and Bhatiya Vidya Bhavan, Bombay.
3. Feuerstein, G. (1974) The Essence of Yoga A Contribution to the Psychohistory of Indian Civilizatrion, published by Rider and company.
4. Galtung, J. (1984) The struggle for peace, first edition. Published by peace Research Centre, Gujarat Vidyapith, Ahmedabad.
5. Iyenger, B. K. (2001) Yoga the path to holistic health. First Editon. Edited by Ranjana Sengupta. Published by Dorling Kindersley Limited, London.
6. Indian National Commission for co-operation with UNSECO. (2001). Life skills in Non-formal Education : A Review. Published by United Nations Education, Scientific and Cultural Organization, New Delhi.
7. Dash, B. N. Dash, N. (2009) Thoughts and Therories of Indian Edcation Tinkers. Dominent Publishers & Distribtutors.
8. Noddings, N. (2011) Peace Education How we Come to Love and Hate War. Published by Cambridge University Press. Retrived from http://ebooks.cambridge-ort/ebook.js?bid=CB09780511894725
9 Upadhyay, P. (2010). Education for peace : Utopia or Reality : Published by Kalpaz Publications Retrived from http://www.amazon.in/ education-peace-pratibha-Dr- Upadhyay/ dp/ 8178358387.
10 Marcello, P.C. (2012) The Dalai Lama: A Biography. Published by Jaico Publishing House, First Edition. Retrieved from http://www.amazon.in/ The-Dalai-Lama-A Biography

B.Ed. Second Year – Sem.4
Course – 403/8 માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચન

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.............

૧. માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચનની સંકલ્પના સમજે
૨. માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચનના પ્રકાર સમજે.
૩. માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચનની ક્ષમતા જાણે.
૪. માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચનની પ્રયુકિતઓ અને સાધનોથી પરિચિત થાય.
૫. વિદ્યાર્થીઓના વ્યાવસાયિક માર્ગદર્શનમાં શિક્ષકની ભૂમિકા જાણે.
૬. ચોકકસ સમસ્યાઓથી પીડાતા વિદ્યાર્થીઓને ઓળખી તેમને જરૂરી માર્ગદર્શન આપે

એકમ : ૧ માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચનનો પરિચય

૧.૧ માર્ગદર્શનનો અર્થ, સંકલ્પના અને જરૂરિયાત
૧.૨ માર્ગદર્શનના પ્રકારો (શૈક્ષણિક, વ્યાવસાયિક અને વ્યકિતગત)
૧.૩ કારકિર્દી માર્ગદર્શનનો અર્થ, સંકલ્પના અને મહત્ત્વ
૧.૪ સલાહસૂચનનો અર્થ, સિદ્ધાંતો અને ધ્યેયો ;સલાહસૂચનના અભિગમો : પ્રત્યક્ષ, પરોક્ષ, સંયુકત

એકમ : ૨ માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચનની પ્રક્રિયા

૨.૧ માર્ગદર્શન માટેના ઉપયોગી ઉપકરણો અને પ્રયુકિતઓનો પરિચય
(ઉપકરણો : વિકાસાત્મક મૂલ્યાંકન, ક્રમમાપદંડ, રસ સંશોધનિકા
પ્રયુકિતઓ : અવલોકન, સામાજિકતામિતિ, મુલાકાત)
૨.૨ માર્ગદર્શનમાં શિક્ષકની ભૂમિકા
૨.૩ વિશિષ્ટ જરૂરિયાત ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન (વર્તન સમસ્યા, વિકલાંગ, સામાજિક પછાત, કન્યાઓ, તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓ)
૨.૪ સલાહસૂચનની પ્રક્રિયા (સંકલ્પના અને સોપાનો); અસરકારક સલાહકારની લાક્ષણિકતાઓ.

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. શાળાની મુલાકાત લઈ શિક્ષક દ્વારા વિદ્યાર્થીઓના કરાતા વિકાસત્મક મૂલ્યાંકન પત્રકનો અભ્યાસ કરવો તથા કોઈ ચોકકસ વિદ્યાર્થી / વિદ્યાર્થીઓના બે–ત્રણ વર્ષના વિકાસાત્મક મૂલ્યાંકન પત્રકનો અભ્યાસ કરવો.
૨. વર્ગખંડમાં કોઈક મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીની અજમાયશ કરો.
૩. માર્ગદર્શન આપતી શાળાની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરો.
૪. શાળા સલાહકારની મુલાકાત.
૫. વ્યકિતગત માર્ગદર્શન મેળવતા કોઈ વિદ્યાર્થીનો વ્યકિત અભ્યાસ કરો.
૬. માર્ગદર્શન કે સલાહ કેન્દ્રની મુલાકાત લઈ અહેવાલ તૈયાર કરો.
૭. શાલેય શિક્ષણ બાદના દસ કારકિર્દીના ક્ષેત્રોની નોંધ કરો.
૮. રસ સંશોધનિકા રચી વર્ગમાં અજમાયશ કરો.
૯. માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચન પર ભૂમિકા ભજવવી. (રોલ પ્લે)
૧૦. રોજગાર કચેરીની મુલાકાત લો.
૧૧. બુલેટીન બોર્ડ / કેરિયર કોર્નર પર કારકિર્દી સમાચારનું નિદર્શન કરો.
૧૨. ક્રમમાપદંડની રચના કરો અને વર્ગમાં અજમાયશ કરો

૧૩. ધો.૧૨ વાણિજય પ્રવાહના વિદ્યાર્થીઓને કારકિર્દી માર્ગદર્શન આપવા માટેનો ચાર્ટ તૈયાર કરો.
૧૪. ધો.૧૨ વિજ્ઞાન પ્રવાહના વિદ્યાર્થીઓને કારકિર્દી માર્ગદર્શન આપવા માટેનો ચાર્ટ તૈયાર કરો.
૧૫. ધો.૧૨ વિનયન પ્રવાહના વિદ્યાર્થીઓને કારકિર્દી માર્ગદર્શન આપવા માટેનો ચાર્ટ તૈયાર કરો.
૧૬. ધો.૧૦ ના વિદ્યાર્થીઓને કારકિર્દી માર્ગદર્શન આપવા માટેનો ચાર્ટ તૈયાર કરો.
૧૭. કોઈ વિશિષ્ટ શાળાની મુલાકાત લઈ વિદ્યાર્થીઓની મુશ્કેલીઓ નોંધો.
૧૮. કન્યાશાળા અને સહશિક્ષણ આપનાર શાળામાં જઈ કન્યાઓને નડતી મુશ્કેલીઓ નોંધો.
૧૯. કોઈ એક વર્ગની સામાજિકમિતિનો ચાર્ટ બનાવો.
૨૦. કોઈ ચોકકસ જૂથનું વર્ગમાં અને મેદાનમાં અવલોકન કરી તેઓના વર્તની લાક્ષણિકતાઓ નોંધો.
૨૧. કોઈ એક શાળાના થોડા તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓનું અવલોકન / મુલાકાત કરો અને તેઓનો સામાજિકતામિતિનો ચાર્ટ / વર્તનની લાક્ષણિકતાઓ નોંધો.
૨૨. કારકિર્દી માર્ગદર્શનને લગતા કેટલાક લેખોનો છાપાઓમાંથી સંગ્રહ કરી નિર્દશન કરો.
૨૩. વ્યકિતગત માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચનને લગતા કેટલાક લેખોનો મેગેઝીનમાંથી સંગ્રહ કરી નિર્દશન કરો.
૨૪. વ્યાવસાયિક માર્ગદર્શનને લગતી માહિતી / મડિયામાંથી સંગ્રહ કરી વ્યાવસાયિક માર્ગદર્શન માટેનો ચાર્ટ બનાવી ધો.૧૦ના વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપો.
૨૫. કોઈ શાળાના કોઈ વર્ગના સામાજિક પછાત વિદ્યાર્થીઓની સમસ્યાઓ પર નોંધ બનાવી તેઓને માર્ગદર્શન આપો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

Reference :

1 Crow, I. D. and Grow A. (1962) An introduction to guidance : New Delhi.
2 Jones, A. J. Principles of Guidance sixth ed. Mcgraw fill, New York
3 Rao, S. N. : Counselling Psychology : Tata McGraw Hill, New Delhi.
4 Presricha : Guidance and Counselling in Indian Education New Delhi, NCERT, 1976.